

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

GOTICKÁ A RENESANČNÍ ARCHITEKTURA
MĚSTA VYŠKOVA

Hana Vrtílková

Katedra dějin umění

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Studijní program: Uměnovědná studia, anglická filologie

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Gotická a renesanční architektura města Vyškova* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne 6. 5. 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na prvním místě bych zde ráda poděkovala svému vedoucímu práce, panu Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., který mi byl vždy nápomocen a poskytl mi mnoho cenných rad. Za další odporné rady a pomoc při získávání potřebné literatury a pramenů bych ráda poděkovala kunsthistoričce a pracovníci Muzea Vyškovska paní Mgr. Zdeňce Jeřábkové, panu architektovi Ing. Arch. Zdeňku Pospíšilovi, historikovi a odborníkovi na dějiny města Vyškova PhDr. Radkovi Mikulkovi a pracovníci Národního památkového ústavu Brno paní Květoslavě Rakové. Zvláštní poděkování bych chtěla věnovat také panu řediteli Městského kulturního střediska Vyškov Mgr. Luboši Kadlecovi za možnost návštěvy běžně nepřístupných památek.

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. PŘEHLED DOSAVADNÍHO BĀDÁNÍ	7
3. DĚJINY MĚSTA VYŠKOVA V LETECH 1200-1650.....	12
4. KATALOG STAVEB	23
4.1. KAPLE SV. ANNY SE ŠPITÁLEM.....	24
4.2. HŘBITOVNÍ KOSTEL PANNY MARIE.....	30
4.3. FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE.....	34
4.4. RADNICE.....	40
4.5. ZÁMEK	50
4.6. HRADBY.....	59
4.7. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 43.....	62
4.8. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 44.....	64
4.9. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 48.....	66
4.10. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 82.....	68
4.11. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 86.....	71
4.12. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 111	73
4.13. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 112.....	76
5. VÝVOJ GOTICKÉ A RENESANČNÍ ARCHITEKTURY MĚSTA VYŠKOVA ...	78
6. ZÁVĚR.....	89
7. RESUMÉ	91
8. SUMMARY.....	92
9. ZUSAMMENFASSUNG	93
10. SEZNAM PRAMENŮ	94
11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	95
12. SEZNAM OBRAZOVÉ DOKUMENTACE	101
13. OBRAZOVÁ DOKUMENTACE.....	107
14. ANOTACE.....	144

1. ÚVOD

Město Vyškov náleželo po staletí olomouckým biskupům, kteří se různou měrou starali o jeho hospodářský i stavební rozvoj. Není proto žádným překvapením, že má toto dříve prominentní biskupské sídlo také velmi bohatou stavební historii. Do dnešní doby se dochovaly mnohé architektonické památky, z nichž především těm původem starším není v odborné literatuře zdaleka věnována taková pozornost, jakou by si mnohé z nich zasloužily. Právě to se stalo hlavním podnětem k vytvoření této bakalářské práce, jejímž primárním cílem je podrobně prozkoumat gotickou a renesanční architekturu města Vyškova.

Pro lepší uvedení do tématu a celkovou orientaci v historických souvislostech jsou nejprve nastíněny dějiny města v období, které koresponduje s rozvojem gotického a renesančního slohu v českých zemích, tedy přibližně v letech 1200-1650. Vzhledem k tomu, že byly osudy Vyškova v této době značně závislé na soudobém dění v biskupské Olomouci, zaměřuje se tento historický přehled mimo jiné i na činy jednotlivých biskupů, kteří nějakým způsobem ovlivnili běh zdejších dějin.

Ústřední částí práce je katalog gotických a renesančních staveb. Jedná se o kapitolu, jejímž cílem je shromáždit co největší množství informací o architektonických památkách města Vyškova, které vznikaly během zkoumaného časového období a různou měrou se dochovaly do doby dnešní. Každá z památek je prezentována formou samostatného katalogového hesla, v rámci něhož je co možná nejpodrobněji probádána stavební historie objektu a jeho současná podoba. Akcentován je především vývoj staveb ve zkoumaném období, stručně jsou však zmíněny také jejich osudy další, neboť v mnoha případech vysvětlují jejich současný stav. Zdůrazněn je rovněž vliv některých olomouckých biskupů na vývoj jednotlivých staveb. V návaznosti na stavebně historický aspekt je při následném popisu památek věnována hlavní pozornost gotickým a renesančním architektonickým prvkům. Ani v tomto případě se ovšem nelze zcela vyhnout obecnějšímu popisu staveb a tím pádem také stručné zmínce o jejich mladších částech.

Informace shromážděné v katalogu slouží jako základní východisko pro vypracování závěrečné studie, jejímž cílem je popsat genezi gotické a renesanční architektury města Vyškova. Ta okrajově zohledňuje také soudobé dění ve významných městech okolních, například Prostějově, Brně, Kroměříži a zvláště

pak v biskupské Olomouci, která zde jako sídlo většiny zadavatelů výškových stavebních projektů hraje nepochybně největší roli.

2. PŘEHLED DOSAVADNÍHO BĀDÁNÍ

Gotické a renesanční architektuře města Vyškova se ve větší míře věnuje pouze hrstka autorů. Souvisí to pravděpodobně s tím, že bylo mnoho staveb v důsledku válek a požárů přestavěno a jejich původní gotická či renesanční podoba se proto dochovala jen ve velmi omezené míře.

Převážná většina publikací zabývajících se zkoumaným časovým obdobím jsou texty obecně historické, v nichž však autoři často okrajově zmiňují také osudy některých staveb. Zdroje tohoto typu tudíž posloužily jako východisko nejen pro kapitoly zabývající se obecně historickým kontextem soudobé stavební činnosti ve městě, ale také při zpracování samotného katalogu. Základním textem zaměřeným na obecné dějiny města je kniha *Vyškovsko*¹ z edice *Vlastivěda moravská* archeologa Vladimíra Nekudy, který jako jeden z mála historiků věnuje několik stran knihy výhradně architektonickým památkám. Spíše obecně historickým směrem se ubírají rovněž další použité zdroje, mezi nimi například publikace *Vyškov*² historika Radka Mikulky, *Stručný přehled dějin Vyškova*³ Floriána Horuta, či *Nárys dějin Vyškova*⁴ Bohumila Navrátila.

Jako základní text při bádání o jednotlivých stavbách posloužil spis *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy*.⁵ Historik a muzejník František Jordán se v něm sice nevěnuje památkám samotným, shromáždil zde však ohromné množství odkazů na literaturu, která se jimi zabývá podrobněji.

Studie, která by se zaměřovala výlučně na rozšíření gotického či renesančního slohu ve městě doposud neexistuje. Často se vyskytují novinové články či příspěvky do nejrůznějších periodik, které pojednávají o vyškovských památkách obecně. Ty ale obvykle zahrnují stavby středověké i moderní. Navíc se takové články v mnoha případech omezují pouze na stručný výčet historických mezníků v dějinách jednotlivých staveb. Jedná se tedy o texty populárně informativního charakteru, které byly primárně vytvořeny za účelem poučení širší veřejnosti. Příkladem tohoto druhu je i pravidelná rubrika Renaty Zemanové *Kulturní památky vyškovského okresu*

---

¹ Vladimír Nekuda, *Vyškovsko*, Brno 1965.

² Radek Mikulka, *Vyškov*, Praha 2009.

³ Florian Horut, *Stručný přehled dějin Vyškova*, in: *Katalog výstavy hospodářské, průmyslové a národopisné ve Vyškově r. 1902*, Vyškov 1902, s. 6-16.

⁴ Bohumil Navrátil, *Nárys dějin Vyškova*, Vyškov 2006.

⁵ František Jordán, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Sv. 1 Okres Vyškov*, Brno 1998, s. 84-94.

publikovaná ve Vyškovských novinách v měsících lednu a únoru roku 1995.⁶ Autorka dále vydala několik ucelených článků tohoto typu, například *Památky z doby dřívější a dnešní*.⁷ Podobným způsobem se tématu místních památek zhostil i bývalý pracovník vyškovského muzea, Vojtěch Procházka, ve svém článku s názvem *Vyškovské památky*.⁸ Zcela zásadním textem je druhý svazek německého spisu *Kirchliche Topographische von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*,⁹ v němž Gregor Wolný věnuje jeden celý oddíl vyškovským církevním stavbám. Na jeho díle staví mnozí další badatelé.

Převážná většina literárních zdrojů se ovšem zaměřuje výhradně na jednu konkrétní památku. Při zkoumání stavebního vývoje jednotlivých objektů jsou bezesporu nejcennějším pramenem jejich stavebně historické průzkumy. Velké množství cenných informací můžeme nalézt také v publikacích typu encyklopedie, v nichž jsou sdruženy stavby určitého typu na daném území. Důležitým materiálem jsou taktéž drobná pojednání odborníků a lokálních autorů.

Problematiku kaple sv. Anny a přilehlého špitálu ve svém stavebně historickém průzkumu nejpodrobněji zpracovala Slavomíra Kašpárková.¹⁰ Její poznatky později přezkoumala kunsthistorička a pracovnice Muzea Vyškovska Zdeňka Jeřábková, která tyto údaje aktualizuje ve svém článku *Kaple sv. Anny ve Vyškově*,¹¹ jenž vyšel ve výročním sborníku *110 let muzejní práce na Vyškovsku*.

Stavebně historický průzkum byl klíčovým zdrojem informací také při zkoumání hřbitovního kostela Panny Marie. Jeho autorem je tentokrát Jan Eliáš.¹² Podrobnější informace především o historii kostela obsahuje Foltýnova *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*.¹³ Také Renata Zemanová věnovala této památce

---

⁶ Renata Zemanová, Kulturní památky vyškovského okresu, *Vyškovské noviny*, 1995, leden-únor.

⁷ Renata Zemanová-Petrů, Památky z doby dřívější a dnešní, *Vyškovský měsíčník*, 1973, leden, s. 9.

⁸ Vojtěch Procházka, Vyškovské památky, *Vyškovské noviny*, 1938, 2. 9., s. 1.

⁹ Gregor Wolný, *Kirchliche Topographische von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*, 2. Abteilung, Brünn 1860, s. 417-426.

¹⁰ Slavomíra Kašpárková, *Kaple sv. Anny a špitálek. Stavebně-historický průzkum*, Muzeum Vyškovska 1988.

¹¹ Zdeňka Jeřábková, Kaple sv. Anny ve Vyškově, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 56-57.

¹² Jan O. Eliáš, *Býv. klášterní kostel P. Marie a sv. Františka z Asisi. Stručné stavebně historické posouzení a předběžná rámcová doporučení pro obnovu a rekonstrukci objektu*, Národní památkový ústav Brno 2003.

¹³ Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 760-763.

několik článků. V jednom z nich se například zabývá speciálně její podzemní kapucínskou hrobkou.¹⁴

Vyškovský farní kostel je, až na pár původních prvků, stavbou ve velké míře barokizovanou. Není tedy divu, že se badatelé zaměřují především na jeho barokní části. Jediným textem, který se věnuje pouze jeho původním pozdně gotickým prvkům, je studie Zdeňky Jeřábkové v katalogu *Od gotiky k renesanci*¹⁵ editorů Iva Hlobila a Marka Perůtky. Pozornost jim věnuje také Pavel Borovský a to jak ve svém stavebně historickém průzkumu,¹⁶ tak ve stručnější studii *Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Vyškově*,¹⁷ kterou vytvořil společně s Dagmar Černouškovou. Mnoho údajů klíčových především pro zkoumání stavební historie objektu poskytují Bunžovy *Dějiny farního kostela*.¹⁸

Vznik a stavební vývoj vyškovské radnice doprovází, na rozdíl od většiny ostatních analyzovaných památek, mnohem méně nejasností. Nejcennějším pramenem je stavební detailní průzkum doktora Jana Eliáše.¹⁹ Radnici se věnovala i Renata Zemanová, která shromáždila důležité informace například v článku *Vyškovská radnice*,²⁰ nebo ve stejnojmenné stati vytvořené ve spolupráci s Janem Kupkou.²¹ Následující dva autoři se sice zabývají tématem historických radnic na našem území obecně, relativně podrobně však zkoumají i tu vyškovskou. Jedná se o publikace *Historické radnice*²² Karla Kibice a *Historické Radnice Čech, Moravy a Slezska*²³ Zdeňka Fišery.

Zájem o vyškovský zámek byl ze strany badatelů nejvyšší. Alespoň stavební historií objektu se zabývalo hned několik z nich. Kromě stati v katalogu *Od gotiky*

---

¹⁴ Renata Zemanová-Petrů, Průzkum hrobky bývalého kapucínského kostela ve Vyškově, *Vyškovský měsíčník*, 1973, září, s. 10.

¹⁵ Zdeňka Jeřábková, Vyškov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, s. 250-252.

¹⁶ Pavel Borský, *Farní kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vyškově. Stavebněhistorický průzkum*, Římskokatolická farnost Vyškov 2000.

¹⁷ Pavel Borský – Dagmar Černoušková, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Vyškově*, in: *Průzkum památek*, 2001, č. 2, s. 123.

¹⁸ Bohumír Bunža, *Dějiny farního kostela*, in: *Vyškov město a okres*, Praha 1936, s. 9-10.

¹⁹ Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000.

²⁰ Renata Zemanová-Petrů, *Vyškovská radnice*, *Vyškovský měsíčník*, 1972, květen, s. 6-7.

²¹ Jan Kupka – Renata Zemanová-Petrů, *Vyškovská radnice*, *Zpravodaj města Vyškova*, 1971, č. 85, únor, s. 19-30.

²² Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 57-58.

²³ Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 421-422.

k renesanci²⁴ bych jmenovala rovněž některé encyklopedické publikace, jako jsou Kučovy *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*,²⁵ či Plačkova *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*.²⁶ Pro analýzu dochovaných gotických a renesančních architektonických prvků byly opět nejzásadnější Eliášovy stavebně historické průzkumy, především pak ten zabývající se tzv. Starým zámkem.²⁷

Městské jádro s bývalými měšťanskými domy a zbytky středověkého opevnění jsou z důvodu nedostatku dochovaných pramenů probádány jen v omezené míře. Eliášovy stavebně historické průzkumy jsou v tomto případě téměř jediným rozsáhlejším informačním zdrojem. Zkoumané objekty rozdělil do dvou zón a výsledky svého bádání poté zaznamenal do dvou různých dokumentů. Samotným městským jádrem, a s ním také většinou měšťanských domů, se zabývá v první etapě svého průzkumu,²⁸ bezprostřednímu okolí městského jádra včetně hradeb potom věnuje část druhou.²⁹ Kromě stavebně historických průzkumů vytvořil autor také vývojovou urbanistickou studii nazvanou *Nástin historicko-architektonického a historicko-urbanistického vývoje vyškovského náměstí ve světle stavebně historického průzkumu sídelního útvaru*.³⁰ Ostatní literatura se povětšinou omezuje na konstatování, že některé z domů mají středověká či renesanční jádra a že z hradeb se dochovaly dva fragmenty. Většího významu jsou některé studie Renaty Zemanové, například *Vyškovské náměstí*³¹ a *Středověké klenební prostory ve Vyškově*.³²

Pro celkovou orientaci v problematice gotické a renesanční architektury v českých zemích a zvláště pak na Moravě posloužila kromě již zmíněného katalogu

---

²⁴ Hlobil-Perůtka (pozn. 15), s. 251.

²⁵ Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011, s. 469-509.

²⁶ Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001, s. 713-716.

²⁷ Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum.*, Národní památkový ústav Brno 2005.

²⁸ Jan O. Eliáš, *Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 1/2*, Národní památkový ústav Brno 2003.

²⁹ Jan O. Eliáš, *Obvod historického jádra. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 2*, Národní památkový ústav Brno 2003.

³⁰ Jan O. Eliáš, *Nástin historicko-architektonického a historicko-urbanistického vývoje vyškovského náměstí ve světle stavebně historického průzkumu sídelního útvaru*, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 61-67.

³¹ Renata Zemanová-Petrů, *Vyškovské náměstí*, *Vyškovský měsíčník*, 1975, listopad, s. 6-7.

³² Renata Zemanová, *Středověké klenební prostory ve Vyškově*, *Vyškovský zpravodaj*, 1975, č. 4, únor, s. 7-8.

*Od goticky k renesanci*³³ také publikace Iva Hlobila a Eduarda Petřů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*,³⁴ která je mimo jiné výjimečná tím, že zdůrazňuje přístup jednotlivých olomouckých biskupů k problematice soudobého stavitelství a stala se proto jedním z hlavních východisek pro tuto práci.

---

³³Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999.

³⁴ Ivo Hlobil – Eduard Petřů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.

3. DĚJINY MĚSTA VYŠKOVA V LETECH 1200-1650

Území dnešního Vyškova bylo zalidněno již v prehistorickém období. O raném osídlení lokality vyšovského úvalu svědčí četné archeologické nálezy, které dokládají přítomnost pravěkého obyvatelstva v jednotlivých etapách doby kamenné i v následující době bronzové. Stejně jako v novější historii i v dávných dobách přitahovala tato lokalita lid svou polohou v úrodných nížinách kolem řeky Hané na západě hraničících s oblastí Dražanské vrchoviny.¹

Jediným pramenem hovořícím o vlastním vzniku města Vyškova je pověst, která datuje jeho výstavbu již do časů velké Sámovy říše. Podle bájného příběhu vděčí město za svou existenci *Radmilu z Orlova*, otcí kněžny *Višky*, věhlasné věštkyňě a nejmilejší Sámovy ženy. Smrt její i jejího novorozeného syna se dotkla otce natolik, že se rozhodl vybudovat na místě jejich posledního odpočinku tvrz, aby měl jejich ostatky stále nablízku. Tato tvrz pojmenovaná po zesulé dceři se pak měla stát centrem nově vznikající osady, budoucího města Vyškova. Tímto způsobem prý příběh vypráví císařský historiograf Abraham Hossmann ve svém díle „*O původu a zbudování moravských měst, klášterů a zámků*“, kde zároveň datuje vznik města do roku 634. Tento autor žijící v letech 1561 – 1617 vychází podle vlastních slov ze staršího spisu doktora Svetonia Salmutha, „*Stará moravská kronika*“. Existence podobného díla však nebyla nikdy dokázána. Stejně tak nemáme žádné informace o existenci výše zmíněného díla Hossmanova. Tato fakta, spolu s nechvalnou reputací Abrahama Hossmana v roli historika, vyvolala v řadách badatelů značnou skepsi vůči důvěryhodnosti jakýchkoliv informací uvedených v této pověsti. Příběh je proto pokládán za po všech stránkách smyšlený. Za svůj název tedy město nevděčí bájně kněžně, ale předpokládá se, že byl odvozen z mužského jména *Vyšek* či *Výšek*.²

První písemná zmínka o městě jménem Vyškov pochází podle starších literárních zdrojů z roku 1131,³ podle poznatků novějších však až z roku 1141.⁴ Jedná se o soupis majetku olomouckého biskupství, který nechal svého času pořádit biskup Jindřich Zdík při příležitosti přesunu biskupského sídla k olomouckému dómu sv. Václava. Na tomto seznamu figuruje i místo s názvem *Viscou*, kde se podle

¹ Vladimír Nekuda, *Vyškovsko*, Brno 1965, s. 45-61.

² Vojtěch Procházka, *Pověst o založení Vyškova*, Vyškov 1932, s. 12-24.

³ Nekuda (pozn.1), s. 75.

⁴ Radek Mikulka, *Vyškov*, Praha 2009, s. 8.

uvedených údajů nacházelo „jedno popluží“ spadající do správy olomouckých biskupů.⁵ Tento název ztotožňovaný s dnešním městem Vyškov je zde ovšem uveden společně s dalšími asi dvěma sty obcemi, což poukazuje jednak na ne zrovna prominentní postavení města v první polovině 12. století, zároveň však jde o první důkaz rodícího se biskupského vlivu v této oblasti.⁶

Postupem času začala obec získávat favorizované postavení, a to pravděpodobně především díky své výhodné strategické poloze na křižovatce sedmi silnic, z nichž dvě byly dokonce mezinárodní. První vedla přes Olomouc z Polska do Rakous a druhá přes Kroměříž do Uher.⁷ Na základě zmínky o existenci úředníka Jakuba z Vyškova⁸ v listině vyhotovené králem Přemyslem Otakarem I. pro olomouckou kapitolu u sv. Václava v roce 1201, usuzují někteří autoři, že v této době již ve Vyškově existoval zeměpanský hrad. V takovém případě by pak hrad i s trhovou vsí přešel na počátku 13. století do majetku biskupského.⁹

V průběhu první poloviny 13. století se Vyškov těšil velkému zájmu ze strany olomouckých biskupů i panovníka. Pro nedostatek dochovaných informací ovšem nelze s určitostí říci, zda jej biskupství spravovalo neustále. Jisté je, že si král Václav I. začal za své vlády na město činit nároky a ve 40. letech 13. století pak Vyškov z biskupského vlastnictví zcela odejmul.¹⁰ V závěru svého panování však musel Václav čelit povstání svého odbojného syna Přemysla Otakara II., s nímž si poradil ve velké míře díky pomoci tehdejšího olomouckého biskupa a skvělého diplomata Bruna ze Schaumburku. Tomu byl údajně panovník za jeho služby natolik vděčný, že jej výměnou za část Olomouce odměnil navrácením města Vyškova do majetku olomouckého biskupství. Biskupům dále udělil výsadu vybírat zde mýto, které pro církev představovalo důležitý zdroj příjmů. Bruno poté určil Vyškov střediskem biskupského statku a obec ještě dále rozšířil koupí „11 lánů“ od Raclava ze Sečic.¹¹ V Brunově závěti z roku 1267 je sídlo již evidováno jako tzv. *oppidum forense*, neboli tržní městečko, k němuž měly podle tohoto záznamu náležet „dva mlýny a 18

---

⁵ Radek Mikulka, *Vyškov*, Praha 2009, s. 8.

⁶ Nekuda (pozn. 1), s. 75.

⁷ Ibidem.

⁸ V originálním znění *Jacobus, comes de Wiscou*.

⁹ Jan O. Eliáš, Nástin historicko-architektonického a historicko-urbanistického vývoje vyškovského náměstí ve světle stavebně historického průzkumu sídelního útvaru, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 61.

¹⁰ Nekuda (pozn. 1), s. 75.

¹¹ Florian Horut, Stručný přehled dějin Vyškova, in: *Katalog výstavy hospodářské, průmyslové a národopisné ve Vyškově r. 1902*, Vyškov 1902, s. 9.

lánů polt“.¹² Přibližně ve stejné době nejspíše vzniklo i náměstí o charakteristickém trojúhelníkovém půdorysu, do jehož tvaru se promítla poloha města na křižovatce tří důležitých cest vedoucích směrem na Olomouc, Brno a Kroměříž.¹³

V průběhu 14. století se tržní osada transformovala na jedno z nejdůležitějších měst v biskupském vlastnictví. Odkdy přesně se Vyškov pyšnil označením „civitas“ – město, nelze s jistotou říci. Nejstarší známý pramen užívající tohoto pojmenování pochází z roku 1376, ale vyškovská fara s kostelem jsou zmíněny již mnohem dříve, v roce 1328. Onoho roku byla biskupem Jindřichem Berkou z Dubé vyškovská fara sloučena s olomouckým děkanstvím a od tohoto okamžiku nad ní tedy olomoucká kapitula disponovala patronátním právem.¹⁴ Od poloviny 14. století je doložena rovněž činnost městské kanceláře s vlastní pečeti.¹⁵

V druhé polovině 14. století se městu stala osudnou hospodářská krize olomouckého biskupství, které se v té době muselo vzdát značného množství finančních prostředků ve prospěch papežského dvora. Tato situace donutila úřadující biskupy k postupné zástavě jejich panství.¹⁶ Podobný osud stihl i panství vyškovské, jež dal biskup Mikuláš z Riesenburka do zástavy moravskému markraběti Joštovi v roce 1388. Vzhledem k brzké Joštově smrti však panství zanedlouho připadlo novému majiteli, vlivnému moravskému velmoži Heraltovi z Kunštátu. Zpět bylo panství vyplaceno až na počátku 15. století olomouckým biskupem Lackem z Kravař.¹⁷ Z této doby, přesněji z roku 1403, pochází i nejstarší dochovaná městská pečeť, která jako první zobrazuje hradní věž s otevřenou bránou a je tedy nejstarším dokladem existence městského hrzení. Na hradby tehdy zřejmě navazoval i gotický hrad a jejich součástí byly rovněž tři brány, které umožňovaly průjezd městem ve směrech odpovídajících třem výše zmíněným cestám.¹⁸

V první polovině 15. století zachvátily Čechy i Moravu husitské války. Jejich vypuknutí předcházela diecézní synoda svolaná do města Vyškova v roce 1412 olomouckým biskupem Václavem Králíkem z Buřenic. Diskutovaným tématům dominovala kritika šířícího se husitství, vikleřismu a vlivu cizích duchovních, jejichž

---

¹² Mikulka (pozn. 4), s. 9.

¹³ Eliáš (pozn. 9), s. 61.

¹⁴ Horut (pozn. 11), s. 9.

¹⁵ Mikulka (pozn. 4), s. 10.

¹⁶ Nekuda (pozn. 1), s. 79.

¹⁷ Mikulka (pozn. 4), s. 11.

¹⁸ Kolektiv autorů, *Vyškov*, Vyškov 1973, s. 3.

učení bylo shledáváno kacířským, neboť mělo podlamovat autoritu římskokatolické církve.¹⁹ Podle některých spekulací mohlo právě konání natolik významného sněmu ve Vyškově přispět k vytvoření vysoké loajality zdejších měšťanů vůči katolické víře a následně je motivovat ke statečnému a obětavému počínání při obraně vlastního města během husitských válek.²⁰ Konání tohoto sněmu je zároveň prvním nepřímým důkazem existence vyškovského zámku.²¹

Vyškov se tedy stal jedním z klíčových protihusitských center, jeho význam však ještě více posílil za úřadu olomouckého biskupa Jana XII. Železného, jenž usedl na biskupský stolec roku 1416. Na věrnost tomuto pověstnému odpůrci husitství a žalobci Jana Husa na kostnickém koncilu v roce 1415 však město výrazně doplatilo, neboť se spolu s Kroměříží stalo hlavním terčem husitských útoků na Moravě. O vpádech husitů na Vyškovsko neexistuje mnoho přesných informací a již pouhé určení počtu nájezdů zůstává pro historiky kontroverzním tématem, nemluvě o jejich konkrétních důsledcích. Předpokládá se, že husitská vojska se v těchto místech objevila dvakrát. První vpád se podle zpráv abatyše Elišky z nedalekého pustiměřského kláštera Vyškovu vyhnul a značné škody vznikly spíše v blízkém okolí města. Cílem druhého husitského tažení už bylo město samotné. Na tomto faktu se autoři zabývající se historií Vyškova povětšinou shodují, v jeho dataci se ovšem významně liší. Někteří z nich se přiklání k roku 1433,²² například Vladimír Nekuda však datuje událost o rok dříve.²³ Podle mnohých publikací se zase vpád odehrál o celé desetiletí dříve, tedy v roce 1423.²⁴ Tento husitský útok podle všeho zanechal město v žalostném stavu. Střelbě a ohni podlehla velká část města včetně radnice a zničeny byly pravděpodobně i hradby. Město sice nebylo zcela dobyté, ale zůstalo podle urbáře z roku 1465 na nějaký čas pusté a přišlo o veškerá do té doby postupně nabytá privilegia.²⁵ Z tohoto zpustošeného stavu se Vyškov brzy dostal, a to především díky rostoucímu zájmu olomouckých biskupů, který byl vyvolán ztrátou jejich do té doby prvořadého sídla kroměřížského. Právě Vyškov se tak stal

---

¹⁹ Mikulka (pozn. 4), s. 11.

²⁰ Horut (pozn. 11), s. 9.

²¹ Karel Hájek, *Vyškov*, Vyškov 1997, s. 12

²² Horut (pozn. 11), s. 9.

²³ Nekuda (pozn. 1), s. 88.

²⁴ Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

²⁵ Horut (pozn. 11), s. 9.

novou biskupskou rezidencí, politickým centrem biskupství i místem zasedání manských soudů.²⁶

Adekvátně k výsadnímu postavení Vyškova, rovněž jeho vzhled nabyl značně reprezentativního rázu. Životopisec sv. Jan Kapistrán, věhlasný františkánský mnich, jenž navštívil Vyškov v roce 1451, popisuje město jako vznešené, hradbami obehnané a pyšníci se krásným biskupským zámekem se zahradou.²⁷

Mnohem důležitějších změn se však Vyškov dočkal až za episkopátu olomouckého biskupa Tasa Černoorského z Boskovic (1457-1482). Obrovským přínosem tohoto biskupa a diplomata, často příznačně nazývaného „*Dobrodinec města Vyškova i vyškovské farnosti*“, bylo obnovení a následné rozšíření městských privilegií.²⁸ Tyto nově nabyté výsady popisuje historik Florian Horut následovně:

„Dle uděleného privilegia byla volba městské rady svobodná, roboty a stráže v zámku přestaly, pokuty ze zločinů kromě tří nejtěžších náležely obci, při nedostatku zákonných dědiců měl měšťan právo odkázati jmění jiným osobám, případně spadalo na obec, měšťané odvolávající se k vrchnosti v městě se usazující měli platiti obci určitý obnos, zboží v městě složené, jehož majitel zemřel, rozdělilo se mezi farní kostel a městské chudé, měšťanstvu při prodeji piva, vína, soli a jiných věcí nesměly se činiti překážky, spustošených stavebních pozemků k dobru města užití se mělo a jiných více.“²⁹

Tasovo hospodaření, které pro město Vyškov zpočátku představovalo především intenzivní péči a rozvoj, však brzy poznamenal další válečný konflikt, u jehož zrodu stál tentokrát biskup sám. Ač zprvu přislíbil, že za svého úřadu bude podporovat krále Jiřího z Poděbrad, svolal proti němu v dubnu roku 1467 několik katolických sjezdů. V jejich důsledku se poté královská města Brno, Olomouc, Znojmo a Jihlava od krále oddělila a namísto toho se spojila s olomouckým biskupem.³⁰ Biskup Tas se vzápětí přidal na stranu uherského krále Matyáše Korvína a město Vyškov, v roli klíčového dějiště těchto odbojných událostí, bylo za svou účast na protikrálovské rebelii krutě potrestáno. Na samém počátku česko-uherských válek, v roce 1469, se stalo terčem útoku královského vojska Jiřího z Poděbrad, vedeného jeho synem Jindřichem Minsterberským. Obnova vyloupeného

---

²⁶ Hájek (pozn. 21), s. 12.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Mikulka (pozn. 4), s. 11-12.

²⁹ Horut (pozn. 11), s. 9.

³⁰ Ibidem.

a vypáleného Vyškova pak připadla opět na Tasa.³¹ Za jeho podpory proběhly mimo jiné také rozsáhlé rekonstrukce kostela a zámku, na jejichž počest byl do zdi zámecké věže vsazen biskupův erb, dnes nejstarší dochovaná heraldická památka ve Vyškově.³² Ve městě, jemuž věnoval tolik ze svého zájmu a péče, biskup Tas, jakoby symbolicky, dne 25. srpna roku 1482 nakažen morem také skonal.³³

Město prosperovalo i za episkopátu Jana Filipce, biskupa varadínského a olomouckého, který po Tasovi úřad převzal v roce 1483. Král Matyáš Korvín, který měl v biskupovi věrného kancléře a diplomata, odměnil roku 1486 jeho služby darem v podobě nových výsad pro město Vyškov. To se v této době značně rozrůstalo i vně hradební zdi, kde se pozvolna utvářely předměstské části.³⁴ Jedním z nově nabytých privilegií bylo například právo pořádat kromě tradičních trhů 1. května (den sv. Filipa a Jakuba) a 14. září (Povýšení sv. kříže) ještě třetí trh stanovený na 1. listopad, tedy na den Všech svatých.³⁵

16. století bylo na rozdíl od toho předchozího pro obyvatele českých zemí mnohem poklidnější. Pro město Vyškov byla klíčovou především doba episkopátu olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497-1540).³⁶ Thurzo byl jedním z biskupů, kteří městu věnovali zvláštní pozornost a nemalou měrou tak přispěli k jeho rozkvětu. Již v roce bezprostředně následujícím jeho vysvěcení, rozhodl se Thurzo uspořádat synodu za účelem obrody po všech stránkách upadajícího církevního života. K události, jejímž místem konání určil právě Vyškov, sezval biskup všechny duchovní, aby společně rokovali o zavedení nového řádu, jež by navrátil katolické církvi její dřívější lesk a slávu. Výsledkem jednání konaného 3. května roku 1498 byl soubor 55 pravidel, zcela nových i obnovených, která upravovala církevní kázeň.³⁷

Dalším z biskupových prvotních a pro Vyškov důležitých činů bylo rozšíření městských privilegií na úkor předměstských. Toto ustanovení vydal dne 18. srpna roku 1498 a pro obyvatele vyškovského předměstí znamenalo mimo jiné například zákaz zřizování hostinců a nocleháren, či vaření piva.³⁸ Hlavní událostí roku 1499 se

---

³¹ Mikulka (pozn. 4), s. 12.

³² Hájek (pozn. 21), s. 12.

³³ Bohumil Navrátil, *Nárys dějin Vyškova, Vyškovské noviny*, 1945, s. 8.

³⁴ Horut (pozn. 11), s. 10.

³⁵ Navrátil (pozn. 33), s. 8.

³⁶ Mikulka (pozn. 4), s. 12.

³⁷ Navrátil (pozn. 33), s. 8-9.

³⁸ Nekuda (pozn. 1), s. 110.

pak stal manský soud, který na vyškovském zámku proběhl za účasti samotného biskupa.³⁹

Z těchto informací je patrné, že již během prvních let Thurzova episkopátu se město těšilo značné biskupově oblibě. Není proto divu, že se Vyškov dočkal nemalého rozkvětu i po stránce stavebního rozvoje. Za hlavní stavitelský počín Stanislava Thurza se považuje rozšíření vyškovského zámku. Zrekonstruována byla i přilehlá zámecká zahrada.⁴⁰ Jako důkaz tehdejší reprezentativní podoby zámku poslouží fakt, že jej biskup – vedle tou dobou již opět preferovaného sídla v Kroměříži – nabídl k dočasnému přebývání dětem krále Vladislava Jagellonského. Ten hledaje pro ně přechodné útočiště, navštívil v roce 1509 biskupa Thurza na své cestě domů, do morem zachvácených Uher. V roce 1515 zase biskup na vyškovském zámku velkolepě hostil polského krále Zikmunda I., který se tudy vracel z Vídně po setkání s císařem Maxmiliánem a králem Vladislavem.⁴¹ Téhož roku dostalo se městu od biskupa ještě další pocty v podobě povolení svobodně užívatí řeku Hanou. Značné výhody, jež takové privilegium pro město představovalo, se však nevyrovnaly škodám přicházejícím s pravidelnými povodněmi.⁴² Za Thurzovy vlády došlo vedle zvelebování města i ke značným změnám jeho územní rozlohy. Roku 1535 například Vyškovu ubyl „*lán u mlýna*“, jímž biskup obdaroval svého věrného sluhu Buriana Chylu z Hovořova, v roce 1539 se město naopak rozšířilo o „*deset a tři čtvrtě lánu*“ na území tou dobou pusté vesnice Marchanice a dále o „*tři menší pole a lán zvaný Krakovský*“ u východní městské brány. Všechny tyto pozemky byly podle smlouvy s abatyší Dorotou odkoupeny od pustiměřského kláštera.⁴³

S pustiměřským klášteřem je spojeno též jeho navštívení olomouckým biskupem Markem Khuenem, který tou dobou pobýval ve Vyškově a vypravil se sem v roce 1563 na žádost nové Abatyše z Dolan, která si stěžovala na upadající mravy a neposlušnost tamějších jeptišek.⁴⁴ Do roku 1561, tedy rovněž do doby úřadování biskupa Marka Khuena z Olomouce, je pak datována nejstarší zmínka o vyškovské škole, jež dříve údajně stávala vedle kostela.⁴⁵

---

³⁹ Navrátil (pozn. 33), s. 9.

⁴⁰ Mikulka (pozn. 4), s. 13.

⁴¹ Navrátil (pozn. 33), s. 9.

⁴² Horut (pozn. 11), s. 10.

⁴³ Navrátil (pozn. 33), s. 10.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

Další pro Vyškov klíčovou osobností, která usedla na olomoucký biskupský stolec, byl Vilém Prusinovský z Víckova úřadující v letech 1565 -1572.⁴⁶ Za jeho episkopátu se v Olomouci konal sněm moravských stavů, jehož výsledkem bylo udělení povolení králi Maxmiliánovi II. vybírat od poddaného lidu *půl druhé kopy grošů* náhradou za výpravu každého desátého člověka do války proti Turkům. Město Vyškov v této události figurovalo jako výběrčí místo a veškeré peníze zde měly být vybírány 22. července v den sv. Máří Magdalény, následujícího týdne a poté v pravidelných měsíčních intervalech až do doby, kdy vojsko opustí bitevní pole.⁴⁷ Důležitou výsadou v podobě čtvrtého výročního trhu, konaného pravidelně v pondělí po svátku tříkrálovém, bylo město obdarováno v roce 1567. Mimo to změnil biskup na žádost vyškovských měšťanů dny konání ročních trhů ostatních, a to vždy na pondělí následující svátek, k němuž se trh vztahoval.⁴⁸

Po vzoru některých z předešlých biskupů, začal i Vilém Prusinovský vylepšovat vyškovské biskupské sídlo. Zdejší zámek se za jeho působení dočkal například bohaté malířské výzdoby. O tom, že město samotné zažívalo tehdy období nemalého rozkvětu, svědčí také výstavba nové radniční budovy v renesančním slohu, o níž se měl velmi pochvalně vyjádřit i sám biskup.⁴⁹ V roce 1570 pak odměnil tento čin novým privilegiem, když povolil městu používat červený pečetní vosk.⁵⁰

Nástupem Stanislava II. Pavlovského do biskupského úřadu v roce 1579 se započala éra obrození a rozkvětu katolické víry na Moravě.⁵¹ Lutherovo a Kalvínovo učení našlo do té doby mnohé příznivce jak ve Vyškově, tak v mnohých jiných moravských městech a biskup Stanislav se proto rozhodl proti šíření těchto, podle církve kacířských, proudů bojovat. Konkrétně ve Vyškově přikázal všem měšťanům důsledně setrvat při katolické víře a veškeré sekty a nekatolíky z města vykázat.⁵² Jako kompenzaci přiznal městu jeho stará privilegia a přidal rovněž některá nová. Vyškov si směl například nově ponechat pokuty za závažné trestné činy a rozšířeny byly i pravomoci městské rady. Dále svolil k volnému skladování soli, cínu, mědi a jiných materiálů v budově nové radnice, uvnitř té staré se zase smělo nově vařit a šenkovat pivo. Město dostalo druhý výroční trh i veškeré obchodní svobody,

---

⁴⁶ Mikulka (pozn. 4), s. 12.

⁴⁷ Navrátil (pozn. 33), s. 10.

⁴⁸ Karel Mojmir Michálek, *Historie města Vyškova v stručném přehledu*, Vyškov 1947, s. 23.

⁴⁹ Mikulka (pozn. 2), s. 13.

⁵⁰ Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

⁵¹ Horut (pozn. 11), s. 10.

⁵² Michálek (pozn. 48), s. 23.

definitivně bylo zbaveno robotní povinnosti a připuštěny mu byly také pokuty z podvodných pekařů.⁵³

Na přelomu století vystřídal Stanislava Pavlovského v biskupském úřadu kardinál František kníže z Ditrichštejna, který výše zmíněné pravomoci Vyškova potvrdil a přidal i některé další drobné výhody. Zbavil například město povinnosti kupovat pouze ryby z vyškovského a chrlického panství v případě, že panské ryby byly již vyprodány, či povinnosti půjčovat lůžka a peřiny služebnictvu v době panské návštěvy. Odměnou za tento čin si biskup následně vyžádal každoroční mši v den svých jmenin a zádušní mši po své smrti.⁵⁴

Pro město Vyškov byl obzvláště významným rok 1605, kdy se zde konal sněm moravských stavů. Výsledkem debaty bylo rozhodnutí zachovat věrnost císaři Rudolfovi II.⁵⁵ a schválení zbrojení proti sedmihradskému knížeti Štěpánovi Bočkajovi, jenž se prohlásil za „*osvoboditele, který obnoví zemské svobody a náboženskou volnost*“,⁵⁶ a jehož vojsko představovalo v té době pro Moravu zásadní hrozbu. Mimoto bylo rozhodnuto o obnovení úřadu krajských hejtmanů v Brněnském, Olomouckém a Hradištském kraji.⁵⁷ O čtyři roky později, tedy v roce 1609, se stal vyškovský zámek celou opavského děkana a bývalého vyškovského faráře Mikuláše Sarkandera, bratra mučedníka sv. Jana Sarkandera. Mikuláši se však díky pochybení strážní podařilo ještě téhož roku v noci z 24. na 25. prosince z vězení uprchnout.⁵⁸

Episkopát kardinála Ditrichštejna celkově znamenal pro město nevšední hospodářský rozvoj. V roce 1613 byla například provedena znovuvýstavba radniční budovy, kterou značně poškodil výbuch střelného prachu.⁵⁹ Na samotném vrcholu prosperity se pak město ocitlo patrně roku 1617, když mu biskup za poplatek 12 000 zlatých ročně pronajal celé vyškovské panství a to dokonce na dobu následujících pěti let.⁶⁰

Když za úřadu téhož biskupa v roce 1619 dospěly boje katolíkům a protestantům na Moravu, stal se Vyškov vedle Kroměříže hlavní císařskou základnou a byl pověřen obranou před stavovskými vojsky do příchodu posily v podobě jednotek

---

⁵³ Horut (pozn. 10), s. 10-11.

⁵⁴ Michálek (pozn. 48), s. 23.

⁵⁵ Mikulka (pozn. 2), s. 13.

⁵⁶ František Čapka, *Dějiny Moravy v datech*, Brno 1942, s. 81.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Mikulka (pozn. 2), s. 13-14.

⁵⁹ Eliáš (pozn. 9), s. 64.

⁶⁰ Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

generála Henriho Duvala Dampierra. Stavovská vojska, která se pravděpodobně setkala s podporou některých vyškovských protestantských měšťanů, však město dne 17. srpna 1619 dobyla a jako zajatce si odvedla v té době zde pobývajícího olomouckého kanovníka, později také biskupa, Jana Arnošta Platejse z Platenštejna. Po konečné porážce stavů se však Vyškov ocitl znovu v roli jednoho z nejvýznamnějších katolických center Moravy.⁶¹ Jediným trestem, který kardinál za nevěrnost katolické víře městu udělil, bylo umístění španělské posádky. K závažnějším sankcím nesáhl, neboť by se tím připravil o nemalé peníze, které mu město odvádělo.⁶²

Tricetiletá válka, jejíž ničivé boje se městu po mnoho let šťastně vyhýbaly, měla posléze i ve Vyškově tragický následky. Císařské vojsko, které ve městě sídlilo celé léto a nemálo při tom sužovalo vyškovské obyvatelstvo, se dalo při zjištění, že se tím směrem ubírá švédská armáda, tajně na ústup a zanechalo město svému osudu.⁶³ Švédové vedeni generálem Torstensonem proto 3. září roku 1643 Vyškov bez větších obtíží obsadili.⁶⁴ Nepočínali si ale nikterak násilně a co se válečné kořisti týče, spokojili se s dobyt看em, koňmi a výpalným o původní výši 10 000 říšských, ze kterých bylo později dokonce zlevněno na 4 500. Na zpáteční cestě z neúspěšného tažení do Brna již švédské vojsko natolik milosrdné nebylo a ve dnech 9. a 10. září téhož roku Vyškov nelítostně zpusťořilo, podle slov Bohumila Navrátila dokonce sebralo řaty mužům, ženám i dětem. Pozornosti Švédů neunikl ani farní kostel, z něhož byla odnesena spouřta věcí, oltáře byly znesvěceny a nové varhany rozbity.⁶⁵ V roce 1645 zavítali Švédové do českých zemí znovu a ani tentokrát neunikl Vyškov jejich ničivým útokům.⁶⁶ Stav města byl po těchto dvou švédských vpádech přímo řalostný. Z původních 155 zbylo jen 54 usedlostí a vybrané mýtné čítalo namířto původních 4 000 pouhých 10 zlatých.⁶⁷

Po skončení války se dne 13. řervna roku 1650 sjeli do vyřkovského děkanského domu kanovníci olomoucké kapituly, aby prodiskutovali poválečný stav biskupského panství a možné způřosoby obnovy jednotlivých válkou poničených

---

⁶¹ Mikulka (pozn. 2), s. 14.

⁶² Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

⁶³ Navrátil (pozn. 33), s. 10.

⁶⁴ Mikulka (pozn. 2), s. 14.

⁶⁵ Navrátil (pozn. 33), s. 10.

⁶⁶ Mikulka (pozn. 2), s. 15.

⁶⁷ Kolektiv autorů (pozn. 18), s. 4.

částí.⁶⁸ Zároveň zde byl vznesen požadavek, aby za sebe rakouský arcibiskup Leopold I. Vilém, který nebyl vysvěcen biskupem, jmenoval administrátora a toho posléze přesvědčil, aby přesunul své sídlo na Moravu.⁶⁹ Vzhledem k tomu, že Leopold v té době zrovna vykonával povinnosti místodržícího ve španělském Nizozemí, trvalo delší chvíli, než se jeho odpověď dostala zpět na Moravu. V ní však vyslovil obecný souhlas s výsledkem vyškovského sněmu, načež splnil veškeré vznesené požadavky.⁷⁰

---

⁶⁸ Mikulka (pozn. 2), s. 15.

⁶⁹ Horut (pozn. 11), s. 12-13.

⁷⁰ Navrátil (pozn. 33), s. 11.

4. KATALOG STAVEB

Tento katalog shromažďuje informace o jednotlivých stavbách zkoumaných v této bakalářské práci. Každá z památek je prezentovaná formou samostatného katalogového hesla, které je dále strukturováno podle daných pravidel. Jako první je vždy uvedena současná adresa objektu zjištěná z databáze katastrálního úřadu. Dalším údajem je co možná nejpřesnější určení doby vzniku stavby. Ta je však v mnoha případech neznámá a uvedená datace je tak často spíše orientační. Následuje souvislý text, jehož úvodní část mapuje stavební historii objektu zaměřenou na zkoumané období mezi lety 1200-1650. Stručně jsou nastíněny také některé důležité milníky v novějších dějinách památek, a to povětšinou ty, jejichž znalost je nezbytná pro zdůvodnění současného stavu zkoumaných objektů a tím pádem také případného zániku původních gotických a renesančních prvků. Zpravidla rozsáhlejší část každé z podkapitol zaujímá architektonický rozbor dané stavby zaměřený na doposud existující gotické a renesanční stavební prvky.

4.1. KAPLE SV. ANNY SE ŠPITÁLEM

Kaple: Vyškov, Dukelská ulice, bez čp.

Konec 15. nebo počátek 16. století

Špitál: Vyškov, Dukelská ulice 6, čp. 121

Pravděpodobně 2. polovina 16. století

Kaple sv. Anny byla postavena mimo historické jádro města, poblíž cesty vedoucí do biskupské Olomouce. Sporná je otázka jejího vzniku i stylového zařazení. Kaple vykazuje prvky na první pohled pozdně gotické, které však při bližším prozkoumání zcela neodpovídají zásadám gotického stavitelství. Mohlo by jít tedy o stavbu budovanou v době přechodu soudobých architektonických trendů od pozdně gotických k raně renesančním. Je možné, že renesanční postupy byly v té době ještě příliš novátorské, a stavitel kaple se proto snažil ve větší míře setrvat u zavedených vzorů gotických. Čistě renesančního původu je podle dochovaných prvků přilehlý špitál, který proto s největší pravděpodobností vznikl později.

O době vzniku kaple sv. Anny doposud nebyly zjištěny žádné podrobnější informace a stejně tak nemůžeme s jistotou určit ani identitu či motiv jejího objednavatele. Existuje například jistá teorie poukazující na možnou souvislost vzniku stavby s všeobecným nárůstem stavební aktivity ve městě pod patronátem jednoho ze správců olomouckého biskupství, Jana Filipce. Ten v úřadu v roce 1483 vystřídal biskupa Tasa Černoorského z Boskovic a stejně jako jeho předchůdce také investoval nemalé úsilí a prostředky do stavebního rozvoje a zvelebování města.¹ Jedná se však pouze o jednu z fakticky nepodložených spekulací na toto téma.

Mnohé literární zdroje naopak datují vznik kaple až do počátku 16. století, stejně jako vznik přilehlého špitálu.² Další z teorií považuje kapli za menší kostelík, který byl vystavěn jako filiální k vyškovskému farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie již koncem 15. století. V takovém případě by pak budova špitálu byla

---

¹ Slavomíra Kašpárková, *Kaple sv. Anny a špitálek. Stavebně-historický průzkum*, Muzeum Vyškovska 1988, s. 3.

² Gregor Wolný, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*, 2. Abteilung, Brünn 1860, s. 422.

s největší pravděpodobností přistavěna dodatečně, někdy na počátku 16. století.³ Podle nejnovějších teorií jsou jak kaple, tak špitál renesanční a pocházejí z počátku 16. století. Osobně se přikláním právě k této možnosti. Za směrodatný považuji argument Mgr. Zdeňky Jeřábkové, že štukové provedení nosných žeber kaple signalizuje renesanční sloh a tím pádem i pozdější dobu vzniku stavby.⁴ Špitál však dle mého názoru musel vzniknout později, protože na rozdíl od kaple vykazuje prvky čistě renesanční.

S naprostou určitostí však víme, že kaple existovala před rokem 1584. Tímto letopočtem je totiž signována její renesanční fresková výzdoba. Jaké byly osudy stavby v letech následujících tuto výmalbu, se však opět můžeme pouze dohadovat. Nevíme dokonce ani, zda došlo k poškození kaple nebo špitálu během vpádu švédských vojsk za třicetileté války. V případě, že se tak stalo, musela být provedena relativně rychlá rekonstrukce objektu, a to zřejmě díky biskupovi Karlovi II. hraběti z Lichtenštejna-Kastelkornu, který se do vyškovských dějin zapsal především jako obnovitel válkou zplundrovaného města.⁵

Z konce 17. století se dochovala anonymní rytina, jež zachycuje tehdejší podobu města. Ta nám může poskytnout alespoň hrubou představu o tom, jak mohla kaple se špitálem vypadat v oné době a tedy pravděpodobně i v dobách dřívějších. V kontrastu k dnešní podobě stavby je toto vyobrazení kaple opatřeno dominantní věžičkou s charakteristickou gotickou střechou. Budova přilehlého špitálu není v jedné rovině s konstrukcí kaple jako dnes, ale zdá se býti ztelně nižší. Přestože proporce a perspektiva rytiny jsou schematické a nepřesné, můžeme si na jejím základě vytvořit kvalitní představu o tehdejší podobě staveb a je tedy na místě usuzovat, že špitál byl původně přízemní budovou, která se až časem dočkala přístavby prvního patra.⁶

Stejně jako většinu ostatních vyškovských památek ani kapli sv. Anny se špitálem neminuly barokní úpravy. V 18. století byl například v kapli vystavěn barokní kůr a v jeho zábradlí pak našel své místo historicky i hudebně vysoce ceněný pozitiv.⁷ Na rozdíl od historických staveb nacházejících se v centru města nebo

---

³ Renata Zemanová, Kulturní památky vyškovského okresu, *Vyškovské noviny*, 1995, č. 6, 10. 2., s. 6.

⁴ Zdeňka Jeřábková, *Příběh kaple sv. Anny ve Vyškově* (kat. výst.), Muzeum Vyškovska 2012, s. 2.

⁵ Kašpárková (pozn. 1), s. 5.

⁶ Václav Burian, Nejstarší ikonografie Vyškovska, *Zprávy vlastivědného muzea ve Vyškově*, 1961, č. 36, červen, s. 2-3.

⁷ Zdeněk Friedrich, Vyškovské varhany, *Zprávy vlastivědného muzea ve Vyškově*, 1967, č. 68, březen, s. 8.

v jeho těsné blízkosti však celek kaple a špitálu přestál velký požár v roce 1753 i ničivé události obou světových válek.⁸

Po nedávné rekonstrukci našla kaple nové uplatnění jako výstavní síň a v současnosti je tedy ve správě Muzea Vyškovska. Prostory přilehlého špitálu slouží k pronájmu. Nyní zde například sídlí vyškovská nadace Tři brány.

Kaple svaté Anny se špitálem se nachází v Dukelské ulici, nedaleko památkové zóny Masarykova náměstí. V době vzniku stavby se tato lokalita nacházela vně hradební zdi, v bezprostřední blízkosti frekventované cesty vedoucí směrem na Olomouc.

Půdorys orientované kaple má tvar obdélníku na východě uzavřeného třemi stranami šestiúhelníku. Z jižní strany dnes přiléhá v místě presbytáře ke kapli čtvercová sakristie. Ta ovšem není původní, nýbrž byla ke kapli přistavěna v době baroka, pravděpodobně až v první polovině 18. století, v souvislosti se stavbou kúru a umístěním varhan. Původní gotickou věžičku nahradil otevřený sanktusník zastřešený barokní makovicí s křížem.⁹

Severní průčelí kaple je kromě dalšího barokního prvku, niky se sousoším Ukřížování, členěno sedmi úzkými pozdně gotickými okny uzavřenými lomeným obloukem. Oken bylo původně osm, jedno z nich však muselo být zazděno kvůli přistavbě barokní sakristie. Špalety oken jsou nálevkovitě rozevřené a sbíhají se rovněž do tvaru hrotitého oblouku. U třech oken na severní straně se až do dnešní doby dochovala jednoduchá pozdně gotická kružba.¹⁰ V oknech na odvrácené straně kaple se kamenná kružba bohužel nedochovala v takové míře a okna jsou dnes vyplněna pouze osmi skleněnými tabulkami v olověném rámování.¹¹

V místě, kde dnes severní průčelí zdobí výše zmíněné barokní sousoší, není z vnitřní strany patrná žádná stopa po dřívější existenci okna. Archeologická sonda v roce 1977 potvrdila domněnku, že se zde kdysi nacházel původní vchod do kaple. V hloubce 80 cm pod zemským povrchem totiž zachytila kamenný práh. K zazdění severního portálu muselo dojít před rokem 1584, kdy byl interiér kaple vyzdoben freskami. Malby se totiž vyskytují i v místě, kde se nacházel původní vchod. Je proto jasné, že musel být v době výmalby již zazděný. Malířskou výzdobu najdeme

---

⁸ Kašpárková (pozn. 1), s. 6.

⁹ Zdeňka Jeřábková, Kaple sv. Anny ve Vyškově, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 56-57.

¹⁰ Kašpárková (pozn. 1), s. 13.

¹¹ Jeřábková, (pozn. 9), s. 57.

na severní a jižní stěně kaple, neboť tyto části skýtaly pro dekoraci největší prostor. Ústřední výjev s postavami sv. Anny a sv. Václava se nachází na severní stěně kaple a představuje zároveň nejlépe dochovanou část výmalby. Na úrovni těsně pod patkami klenby zdobil dříve kapli po celém jejím obvodu pás medailonů s postavami apoštolů, z nichž v dobrém stavu se do dnešních dní dochovaly pouze podobizny svatého Ondřeje a svatého Šimona na jižní stěně. Ze signatury umístěné v kápi jedné z výsečí, *Anno domini 1584*, je zřejmá doba vzniku freskové výzdoby. Jméno jejího autora však zůstává tajemstvím.¹²

Tíhu stropu kaple nese půlkruhová valená klenba, která je na severní i jižní straně členěna třemi styčnými výsečemi ve tvaru lomeného oblouku. Hrany výsečí silně připomínají pozdně gotická žebra, jejich charakter je však čistě štukový, a tudíž, jak bylo již zmíněno výše, naznačují renesanční původ stavby. Místa střetu žebor jsou, vyjma průsečíku nad středem kaple, zdobena svorníky schematizovaného tvaru ryby. Průsečík středového páru byl dříve zdoben svorníkem kruhovým, ten už však dnes k vidění není. V místě kněžiště má klenba trojdílné paprscité uspořádání a zcela se tak liší od zbylého prostoru kaple. Podoba pozdně gotických žebor, kterou v těchto místech hrany klenby mají, je záležitostí opravdu spíše dekorativní, a takzvaná žebra zde naprosto postrádají jakoukoliv nosnou funkci (stejně jako jejich neurčitě tvarované patky). K tomuto zjištění dospěla Zdeňka Jeřábková při svém průzkumu, kdy za použití sondy a skalpelu potvrdila, že jde o žebra štuková, tedy nepochybně renesanční.¹³

Původní maltová podlaha dnes viditelná není. Podle sondy z roku 1977 se nachází zhruba v hloubce 80 centimetrů pod povrchem, stejně jako výše zmíněný kamenný práh. Zhruba o 60 centimetrů výše je ještě vrstva barokního cihlového dláždění.¹⁴

Zazděný severní portál, situovaný mezi okny severního průčelí kaple, byl nahrazen novým vchodem, proraženým ve středu západní zdi. Ten, na rozdíl od předchozího portálu, neústí do frekventované ulice táhnoucí se podél kaple, nýbrž do nejvýchodnější části špitálu.¹⁵

Špitál má, stejně jako kaple, obdélníkový půdorys, jehož podélná osa směřuje od západu k východu. Budova je vůči kapli nepatrně předsunuta směrem do ulice

---

¹² Jeřábková (pozn. 4), s. 7.

¹³ Jeřábková (pozn. 9), s. 56.

¹⁴ Kašpárková (pozn. 1), s. 12-13.

¹⁵ Jeřábková (pozn. 4), s. 2.

a hřbet její sedlové střechy o několik centimetrů převyšuje střechu kaple. Jedná se o stavbu sestávající se z přízemních prostor a prvního patra. Přízemí špitálu se skládá ze tří různě širokých místností, z nichž architektonicky významná je zejména první z nich, která navazuje přímo na západní průčelí kaple.

Tato místnost má půlkruhovou valenou klenbu, jejíž vrcholnice směřuje kolmo k ose celé stavby, tedy od severu na jih. Klenbu dekorují dva celé a půl třetího páru výsečí, jejichž tvar je stejně jako tvar klenby půlkruhový. Hrany klenebních polí zvýrazňují pro renesanční stavitelství typické hřebínky, které jsou navíc v průsečících nepatrně prodlouženy do tvaru kapky. Vzhledem k tomu, že vchod do kaple na východní straně síně není umístěn přesně ve středu výseče, došlo zde k její záměrné deformaci. Jde o změnu tvaru klenební kápě i čela. Způsobilo to také atypickou linii hřebínku, který portálu jakoby cípovitě uhýbá. Na severní straně síně se nachází portál vedoucí na ulici a na straně jižní vchod do přilehlého dvora. Dveře na západní straně vedou do zbývajících dvou traktů špitálu. Ty však mají, na rozdíl od toho předchozího, ploché stropy, třebaže nevšedně nízké. Podle odborníků by právě to mohlo značit existenci staršího trámového stropu nad jejich úrovní.¹⁶

Ze tří traktů se skládá i první patro budovy. Obvodové zdivo je zde v porovnání s přízemními prostory značně zeslabené, což můžeme chápat jako další důkaz pozdější přístavby patra k původně přízemní renesanční stavbě. Nenacházejí se zde ani žádné gotické nebo renesanční prvky, které by dokázaly opak.

Architektonicky zajímavější je vnější fasáda severní zdi špitálu, kterou členění dvě řady oken a římsa opticky oddělující přízemí od prvního patra. Přízemí člení čtyři okna a portál. V prvním patře jsou okna rovněž čtyři, zbylý prostor pak z důvodu zachování symetrie vyplňuje okno slepé. Okna pravoúhlého tvaru mají šambrány i parapetní a nadokenní návojevé římsy. Pravoúhlý je rovněž hlavní portál stavby rámovaný bosáží a zdobený vlysem imitujícím antické sloupořadí. Tento vlys je jasným odkazem k renesančnímu slohu, konkrétně 2. polovině 16. století. Jak bylo již výše zmíněno, do této doby, přesněji do roku 1584, je datována i malířská výzdoba kaple. Existují proto oprávněné domněnky, že by spolu přístavba špitální budovy a výmalba kaple mohly úzce souviset.¹⁷

---

¹⁶ Kašpárková (pozn. 1), s. 14.

¹⁷ Jeřábková (pozn. 9), s. 57.

LITERATURA:

Wolný 1860, s. 422; Burian 1961, s. 2-3; Friedrich 1967, s. 8; Kašpárková 1988, s. 3, 5-6, 12-14; Zemanová 1995, s. 6; Jeřábková 2004, s. 56-57; Jeřábková 2012, s. 2, 7.

4.2. HŘBITOVNÍ KOSTEL PANNY MARIE

Vyškov, Hřbitovní ulice, bez čp.

Původně součást kapucínského kláštera; klášter postaven v letech 1617-1624

Hřbitovní kostel Panny Marie je stavba vzniklá v době, kdy v českých zemích doznívá pozdní renesance a manýrismus. Mnoho typicky renesančních prvků ovšem nevykazuje, neboť spíše než soudobými trendy, řídila se výstavba přísnými pravidly kapucínského řádu. Charakteristická je proto spíše svou strohostí, stylovou neuchopitelností a velkou podobností ostatním kapucínským kostelům, které vznikaly na bázi společných principů.

Vznik filiálního kostela Panny Marie a sv. Františka z Assisi je úzce spjat se založením zdejšího kapucínského kláštera, jehož součástí byl kostel dříve. Se svolením českého krále a římského císaře, Matyáše Habsburského, založil olomoucký biskup, kníže František kardinál z Ditrichštejna, ve Vyškově klášter kapucínského řádu.¹⁸ Samotné stavbě kláštera předcházela návštěva města váženou delegací složenou ze zástupce česko-rakouského komisariátu a stavitelů Bonaventury z Benátek, Eusebia z Bergama, Gabriela z Bavorska a Ambrože z Rovereda. Jejich prvním úkolem po příjezdu do Vyškova bylo zvolit pro stavbu vhodnou polohu. Vybrali nanejvýš strategickou lokalitu, přímo navazující na zámecký areál s biskupskou rezidencí. K 30. květnu roku 1616 pak vytvořili stavební plán. V září téhož roku byly zahájeny výkopové práce a 16. května roku následujícího pak položen základní kámen.¹⁹ Stavba klášterního kostela byla dokončena roku 1624 a ještě v tom stejném roce byl kostel vysvěcen olomouckým biskupem Hynkem Jindřichem Novohradským z Kolovrat.²⁰

V klášteře po většinu času přebývalo okolo 25 mnichů. Jeho prostory se však brzy ukázaly býti nedostačujícími, a tak v té době úřadující olomoucký biskup, Karel II. hrabě z Lichtenštejna-Kastelkornu, svolil v roce 1680 k jeho rozšíření. Kapucíni tedy v průběhu prvního desetiletí 18. století vybudovali sklepní prostory sloužící jako skladiště a pokoje pro hosty. Samotného kostela se ovšem týkala až přestavba v roce

---

¹⁸ Karel Mojmir Michálek, *Historie města Vyškova ve stručném přehledu*, Vyškov 1947, s. 15.

¹⁹ Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 760.

²⁰ Michálek (pozn. 18), s. 16.

1727, při níž byl kostel zhruba o deset metrů prodloužen, chodba vedoucí ke kapli sv. Anny rozšířena a vybudována byla například i oratoř.²¹

Stejně jako mnoha jiným klášterům v českých zemích, stala se i tomu vyškovskému osudnou vláda císaře Josefa II. Jeho úřadování přineslo vedle mnoha jiných vesměs prospěšných reforem také hromadné rušení těch klášterů, jež nevykazovaly žádnou veřejně prospěšnou činnost. Klášter Panny Marie a sv. Františka z Assisi ve Vyškově přišel na řadu 12. prosince roku 1787. Po jeho zrušení našly prostory klášterního komplexu nejrůznější uplatnění. Zbytky soli na zdech kostela například prozrazují, že klášter sloužil také jako skladiště soli. V roce 1857 však byla stavba stržena.²² Kostel s přilehlou klášterní zahradou zůstal zachován díky iniciativě města Vyškova, které je v roce 1788 odkoupilo od náboženského fondu. Následujícího roku byla klášterní zahrada přeměněna ve hřbitov, který plní funkci hlavního městského hřbitova dodnes.²³ Kostel utrpěl značné škody za 2. světové války, za komunistického režimu se pak jeho stav pouze zhoršoval. V žalostném stavu byl až do roku 1991, kdy město přistoupilo k jeho rozsáhlé rekonstrukci.²⁴ V současnosti je kostel kompletně opravený a slouží jako kulturní a hudební sál.

Bývalý klášterní kostel se nachází nedaleko městského jádra, v těsném sousedství vyškovského zámku. Průčelí kostela najdeme na západním konci Hřbitovní ulice, vedle vchodu do areálu městského hřbitova. Je natočeno k místu, kde dříve stávala jedna ze tří městských bran, brána Brněnská.

Stavba je charakteristická především jednoduchostí a strohostí odpovídající pravidlům řádové architektury. Konstrukce však vykazuje jistou rozmanitost a připomíná tak bohatou stavební historii objektu. Dodnes jsou zde čitelné pozůstatky původního kostela, jenž vznikl v období pozdní renesance, na počátku 17. století. Stejně tak jsou zde ovšem hojně zastoupeny prvky barokní, které připomínají přestavbu provedenou o století později. Značnou stopu na celkovém vzhledu kostela zanechaly rovněž úpravy provedené po demolici kláštera v roce 1857.²⁵

---

²¹ Foltýn (pozn. 19), s. 761.

²² Renata Zemanová-Petrů, Památky z doby dřívější a dnešní, *Vyškovský měsíčník*, 1973, leden, s. 9.

²³ František Jordán, Z historie městského hřbitova ve Vyškově, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-1993*, Brno 1993, s. 171.

²⁴ Renata Zemanová, Před Záchranou, *Vyškovské Noviny*, 1991, č. 44, 8. 11., s. 3.

²⁵ Jan O. Eliáš, *Býv. klášterní kostel P. Marie a sv. Františka z Assisi. Stručné stavebně historické posouzení a předběžná rámcová doporučení pro obnovu a rekonstrukci objektu*, Národní památkový ústav Brno 2003, s. 2.

Jedná se o neorientovaný jednolodní kostel s pravoúhrou boční kaplí na severní straně. Presbytář je stejně jako přilehlý chór odstupněn a z jižní strany k němu přiléhá sakristie se schody vedoucími do dvojité oratoře a márnice. Tento postranní prostor je to jediné, co se dochovalo z původního kláštera.²⁶

Hlavní loď kostela má půlkruhovou valenou klenbu bez výsečí. Klenbu stejného typu nad presbytářem naopak členění jedna trojúhelníková výseč na levé straně a další dvě na straně pravé. Jednotně působící interiér hlavní lodi ozvláštňují také čtyři identické, necelý metr hluboké výklenky.²⁷

Obzvláště charakteristickou část stavby představuje průčelí, které svou strohostí odkazuje k přísným regulím kapucínského řádu. Je horizontálně rozděleno na dvě části, z nichž menší, trojúhelníkový štít, člení dvě malá půlkruhová okna. Ve spodní části najdeme pohromadě hned několik výrazných architektonických prvků, jejichž rozmanitost opět poukazuje na bohatou stavební historii památky.

Hlavní vchod do kostela má podobu pravoúhlého portálu a zdobí jej erbovní desky olomouckých biskupů. První z nich je erbem knížete Františka kardinála z Ditrichštejna, tedy samotného zakladatele kláštera, druhý patří kardinálu Hanibalovi Wolfgangovi Schrattenbachovi, jehož dílem byla rozsáhlá přestavba v roce 1727. Právě tento letopočet spolu s rokem 1624, kdy byla stavba dokončena a vysvěcena, je dodnes vytesán do portálového vlysu. Styl kamenosochařské dekorace a skutečnost, že jeden z erbů náleží kardinálu Schrattenbachovi, jemuž připisujeme barokizaci kostela, však napovídají, že jde o portál barokní. Nebo spíše barokizovaný. Stále má totiž zachované pozdně renesanční jádro.²⁸ Rozmístění oken a celkově uspořádání jednotlivých prvků průčelí je velmi typické pro stavby kapucínského řádu o přibližně stejném stáří. Velmi blízkými, přestože mladšími paralelami jsou například kostel Zvěstování páně na Dolním náměstí v Olomouci nebo brněnský kostel Nalezení sv. Kříže. Především jejich průčelí jsou uspořádáním jednotlivých prvků téměř totožná s průčelím kapucínského kostela vyškovského.

Pod kostelem je umístěna původní renesanční krypta, do které se vcházelo dvěma vchody. První z nich v podobě otvoru v podlaze se nacházel uprostřed hlavní lodi, zhruba na úrovni boční kaple. Další vstup vedl přímo ze zahrady. Hrobka byla oficiálně otevřena a prozkoumána při příležitosti oprav kostela v roce 1972. Tehdy

---

²⁶ Eliáš (pozn. 25), s. 2.

²⁷ Foltýn (pozn. 19), s. 762.

²⁸ Eliáš (pozn. 25), s. 2-6.

bylo zjištěno, že je orientována kolmo k hlavní lodi a jak napovídá i poloha vnitřního vchodu, nachází se v prostoru pod jejím středem, odkud směřuje dále ke kapli na severní straně. Krypta se sestává z hlavního prostoru o velikosti 7,5 x 3,5 metrů, chodby a jedné menší místnosti. Hlavní prostor, který primárně sloužil jako místo posledního odpočinku řádových bratří, je zaklenut valeným půlkruhovým obloukem z cihel. Při průzkumu hrobky byly ve stářím zetlelých dřevěných rakvích nalezeny kosterní pozůstatky 20 kapucínských mnichů.²⁹

Kromě již zmíněné krypty se pod značnou částí dnešního hřbitova dochovaly také rozsáhlé sklepní prostory.³⁰ Přestože se jedná o sklepy historicky cenné, nespádají časově do zkoumaného období, neboť vznikly až při barokní přestavbě na počátku 18. století.

LITERATURA:

Michálek 1947, s. 15-16; Zemanová-Petrů 1973, s. 9; Zemanová-Petrů 1973, s. 10; Zemanová 1991, s. 3; Jordán 1993, s. 171; Eliáš 2003, s. 2-6; Foltýn 2005, s. 760-762.

---

²⁹ Renata Zemanová-Petrů, Průzkum hrobky bývalého kapucínského kostela ve Vyškově, *Vyškovský měsíčník*, 1973, č. 2, září, s. 10.

³⁰ Zemanová-Petrů (pozn. 22), s. 9.

4.3. FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

Vyškov, Komenského náměstí, bez čp.

Poprvé vystavěn v letech 1464-1466; zničen za česko-uherských válek v roce 1469; rekonstrukce dokončena v roce 1496

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie je barokizovaná stavba s dochovanými pozdně gotickými prvky nacházející se na samém okraji středověkého jádra. Původní vzhled stavby postupem času zanikl vlivem četných rekonstrukcí, ale severní a zvláště pak jižní pozdně gotický portál stále připomínají její ve své době velmi reprezentativní podobu. Podle mého názoru svědčí fakt, že podobné portály nacházíme rovněž u významných sakrálních staveb v Brně a Olomouci, o tom, že se Vyškov počítal v 15. století k prominentním moravským městům, a že se těšil obrovské přízni tehdy úřadujícího olomouckého biskupa Tasa Černoohorského z Boskovic.

Dějiny dnešní budovy farního kostela Nanebevzetí Panny Marie jsou sice o něco mladší, existence kostela a fary ve Vyškově je však prokazatelná již v roce 1328. Olomoucký biskup Jindřich III. Berka z Dubé připojil 4. února toho roku vyškovskou faru k olomouckému děkanství, které tak začalo nově disponovat vyškovskými příjmy.³¹ Fara i kostel zde pravděpodobně stály již delší dobu před tímto biskupovým činem, přesně lokalizovat je ovšem nemůžeme. Podle Renaty Zemanové mohl původní kostel stát například v místě dnešního Masarykova náměstí.³²

15. století, tedy alespoň jeho značná část, bylo v českých zemích charakteristické především převládající atmosférou válečných konfliktů. Samotné město Vyškov hrálo významnou roli ve válkách husitských a následně pak ve válkách česko-uherských, což přineslo zkázu farnímu kostelu i ostatním městským památkám.

Původní kostel byl značně poškozen během husitského vpádu vedeného Viktorinem a Hynkem z Kunštátu, Bořkem z Miletínka, Haškem z Valdštejna

---

³¹ Michálek (pozn. 18), s. 15.

³² Zemanová (pozn. 3), s. 4.

a Hynkem z Kolštejna. Podle některých autorů mělo se tak stát v roce 1423,³³ podle jiných se ale událost odehrála o celé desetiletí později.³⁴

Vznik kostela nového je úzce spjat s osobností olomouckého biskupa Tasa Černoohorského z Boskovic, který byl na druhou stranu zároveň jistým způsobem zodpovědný za bídný stav města po česko-uherských válkách. Nový farní kostel nechal vystavět na místě dvou či tří bývalých židovských domů v těsné blízkosti hradební zdi na západní straně města. Na dataci vzniku kostela se autoři ne vždy zcela shodují. Zahájení stavby klade většina z nich do roku 1464,³⁵ někteří z nich ovšem zmiňují i rok 1465.³⁶ Pramenem velmi cenným pro určení doby dokončení stavby je portrétní obraz biskupa Tasa, který byl původně majetkem vyškovské fary,³⁷ nyní jej však najdeme ve sbírkách Muzea Vyškovska. Z barokního stylu malby se usuzuje, že obraz vznikl mnohem později, pravděpodobně až koncem 18. století. Co ovšem zajímá nás, je nápis v jeho levém dolním rohu, kde doslova stojí „Stavitel vyškovského kostela v r. 1466.“³⁸ Osobně to pokládám za jasný důkaz toho, že byly práce na stavbě kostela tou dobou minimálně v plném proudu. Ještě pravděpodobnější se však zdá být možnost, že obraz oslavuje samotné dokončení stavby. Zanedlouho po svém dokončení ovšem tento úplně nový kostel doplatil na spojenectví svého mecenáše, biskupa Tasa, s uherským králem Matyášem Korvínem. Na samém počátku česko-uherských válek byl vypálen při dobovačném vpádu vévody Jiřího z Minsterberka.³⁹

Tas se tedy musel podruhé ujmout obnovy poničeného města, přičemž jeho nejvýznamnějšími činy se staly rozsáhlé rekonstrukce kostela a zámku. V rámci oprav byla mimo jiné napraveno od vstupu do kostela (v místě, kde dříve stávala malá kaplička) nově zbudována kaple Sedmibolestné Panny Marie. Obecně byla rekonstrukce provedena v souladu se zachovalými částmi, tedy ve slohu pozdně gotickém, což potvrzují některé stavební prvky, jež se dochovaly až do dnešní doby.

---

³³ Pavel Borský – Dagmar Černoušková, Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Vyškově, in: *Průzkum památek*, 2001, č. 2, s. 123.

³⁴ Florian Horut, Stručný přehled dějin Vyškova, in: *Katalog výstavy hospodářské, průmyslové a národopisné ve Vyškově r. 1902*, Vyškov 1902, s. 9.

³⁵ Pavel Borský, *Farní kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vyškově. Stavebněhistorický průzkum*, Římskokatolická farnost Vyškov 2000, s. 16.

³⁶ Vojtěch Procházka, Vyškovské památky, *Vyškovské noviny*, 1938, 2. 9., s. 1.

³⁷ Kaple Sedmibolestné Marie Panny ve Vyškově za starších dob a nyní, *Vyškovské noviny*, 1893, č. 1, 5. 1., s. 1.

³⁸ Zdena Jeřábková, K portrétu stavitele vyškovského kostela a stavebním dějinám objektu, *Muzejní zpravodaj*, 1997, březen, s. 12.

³⁹ Bohumír Bunža, Dějiny farního kostela, in: *Vyškov město a okres*, Praha 1936, s. 9.

Týká se to například opěrných sloupů a v některých místech rovněž výplňového zdiva.⁴⁰ Rekonstrukce svatyně byla dle mého názoru dokončena v roce 1496, neboť, jak uvádí Pavel Borský ve svém stavebně historickém průzkumu, toho roku nikopolský biskup Ondřej vysvětil její hlavní oltář.⁴¹

Vycházíme-li z předpokladu, že během následujících sto let nedošlo k žádným radikálnějšími zásahům, které by výrazně ovlivnily podobu kostela, můžeme si na základě dřevořezu Jana Willenbergera z roku 1593 vytvořit přibližnou, nikoliv však naprosto spolehlivou, představu o tom, jak stavba vypadala. Autor pohlíží na město ze severu, tedy jako by se blížil po cestě vedoucí od Olomouce. Kostel Nanebevzetí Panny Marie umisťuje úplně vpravo na samý okraj města, těsně k hradební zdi. To zcela odpovídá i dnešní poloze stavby. Z dřevořezu lze rovněž vyvodit, že kostel v této době neměl věž, ale vysoký štíhlý sanktusník dominující mohutné sedlové střeše.⁴² Zvonice stála stranou vedle kostela, blízko brněnské brány.⁴³ V 16. století, konkrétně v roce 1549, byl také ukován zvon Maria, který byl pro svou historickou hodnotu jako jediný z vyškovských zvonů ušetřen i za 2. sv. války a dochoval se tak až do dnešních dní.⁴⁴

Informace o osudech vyškovského farního kostela v 1. polovině 17. století lze najít ve stavebně historickém průzkumu z roku 2000.⁴⁵ Pavel Borský zde například hovoří o pořízení nového oltáře a jeho pokřtění olomouckým biskupem Filipem Fridrichem Braunerem v roce 1638. Žádost purkmistra a městské rady o dotaci na opravu jednoho z pilířů je datována k roku 1641.⁴⁶ Fatální důsledek měl pro kostel i celé město ničivý vpád švédského vojska generála Torstensonova ve dnech 9. a 10. listopadu 1643. Vladimír Bunža popisuje tuto událost následujícími slovy: „...vydrancovali úplně kostel a rozbili i nové varhany. Kostelní skvosty a peníze na dostavbu chrámu zakopal tehdejší děkan Adam Tabernator pod oltář sv. Kříže, ale i tam je Švédové našli.“⁴⁷

Dnešní převážně barokní podobu získal kostel až v průběhu 18. století. Nejprve byla v letech 1729-1735 přistavěna věž, která nahradila původní oddělenou zvonici. K opravě již tak chátrajícího kostela dopomohl požár města v roce 1753, kdy

---

⁴⁰ Horut (pozn. 34), s. 13.

⁴¹ Borský (pozn. 35), s. 16-17.

⁴² Burián (pozn. 6), s. 2.

⁴³ Karel Kuča, *České, moravské a slezské zvonice*, Praha 1995, s. 275.

⁴⁴ Jana Štefková, *Vyškovské zvony*, Vyškov 1995, s. 1.

⁴⁵ Borský (pozn. 35).

⁴⁶ *Ibidem*, s. 17.

⁴⁷ Bunža (pozn. 39), s. 9.

popeltem lehla střecha chrámu a značné škody utrpěl také presbytář a kaple sv. Otýlie.⁴⁸ Převahu barokních prvků však přinesla až rekonstrukce následující zřícení gotické klenby v roce 1773, kdy byl původní gotický prostor síňového typu, sestávající ze tří stejně vysokých, sloupy oddělených lodí, přeměněn na nynější jednolodí.⁴⁹ Několik rekonstrukcí proběhlo i v 19. století, z nichž zvláštní význam měla například oprava a nové zastřešení kaple sv. Otýlie, či rekonstrukce podlahy, věže a západního průčelí kostela. Strženou kapli Sedmibolestné Panny Marie nahradily dvě čtvercové kaple přiléhající z obou stran k věži. Po 2. světové válce došlo u příležitosti rekonstrukce poničeného průčelí k objevu doposud zazděného jižního gotického portálu, který byl následně obnoven.⁵⁰

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie se nachází na prostranství zvaném Komenského náměstí, na samém okraji historického jádra, tedy v těsné blízkosti jednoho z dochovaných fragmentů středověkého opevnění.

Vyškovský farní kostel je orientovaná jednolodní stavba, na východě zakončená pětibokým presbytářem. Kněžiště je v porovnání s prostorem hlavní lodi znatelně nižší i užší a zřejmě od konce 17. století je opatřen tzv. pokladnicí a z jižní strany přiléhající kaplí sv. Otýlie.⁵¹ Na severní straně se nachází patrová sakristie. Z plánů v příloze stavebně historického průzkumu vyplývá, že obvodové zdivo sakristie je částečně původní, z 2. poloviny 15. století. Značná část však byla nahrazena v rámci barokní přestavby v 2. polovině 18. století. Pozdně gotické vnější opěrné pilíře, jež dříve nesly tíhu gotické klenby, jsou dodnes součástí obvodového zdiva hlavní lodi i nižšího presbytáře.⁵²

Podrobný stavebně historický průzkum pomohl v roce 2000 odhalit původní podobu stavby. Zkoumání kostelního zdiva po částečném otlučení omítek spolu se snahou badatelů o rekonstrukci gotického předchůdce dnešního kostela na základě dostupných pramenů, přineslo zjištění, že dnešní jednolodí bylo dříve trojlodní halou. K tomuto závěru vedlo odborníky především důkladné prozkoumání bývalého západního průčelí kostela, v současnosti již zastavěného věží a barokní přístavbou s předsíní a dvojicí kaplí. Do dnešní doby jsou jeho součástí dva opěráky, které toto zapomenuté průčelí rozdělují na tři části, s největší pravděpodobností

---

⁴⁸ Borský (pozn. 35), s. 17.

⁴⁹ Zemanová (pozn. 3), s. 4.

⁵⁰ Borský (pozn. 35), s. 24-26.

⁵¹ Vojtěch Procházka, Kaple sv. Otýlie ve Vyškově, in: *Církevní památky Vyškova*, Vyškov 2006, s. 1.

⁵² Borský (pozn. 35), s. 5.

odpovídající dřívějším lodím. V ose průčelí se nachází velké okno a portál završený hrotitým obloukem, což tuto teorii jen potvrzuje. Tíha klenby hlavní lodi měla podle autorů průzkumu spočívat na 6 pilířích.⁵³

Po celém obvodu stavby, vyjma barokního průčelí, se dochovaly štíhlé, na dvou či třech místech ne příliš výrazně odstupněné, pozdně gotické opěráky. Kromě výše zmíněných dvou opěráků, ukrytých mezi hlavní lodí a přístavbou barokního průčelí, zdobí kostel i několik zvenčí viditelných párů. Dalších osm opěráků je rozmístěno po obvodu nižšího presbytáře, jeden z nich se ovšem při rekonstrukci v 18. století stal součástí zdiva sakristie. Ta k presbytáři odedávna přiléhala ze severní strany a měla s ním údajně býti propojena portálem s tzv. přetínanou profilací. Stavbu lemují po celé délce přes opěráky se zalamující sokl, jehož provedení se ovšem podle průzkumů u lodě a chóru dříve lišilo. U obou částí byl sokl okosen, avšak v případě lodi bylo toto okosení opatřeno pravoúhlým ústupkem.⁵⁴

K historicky nejvýznamnějším architektonickým prvkům stavby patří pozdně gotické portály. Fasádu kostela členily před barokní přestavbou také gotická okna a pravděpodobně rovněž pod nimi probíhající římsa. Okna však byla zazděna a nahrazena novými, půlkruhově zakončenými. Po římsě zase zůstal pouze pás osekáných kvádrů objevený při stavebním průzkumu.⁵⁵ Tři pozdně gotické portály na severní, jižní a západní straně se však dochovaly až do dnešní doby a to v relativně dobrém stavu.

Severní portál byl po dlouhá léta zazděný. K jeho objevení a následné opravě došlo až při rekonstrukci kostela po 2. světové válce.⁵⁶ Odkrytá část portálu je velmi podobná paralelnímu portálu na straně jižní. Uzavírá jej hrotitý oblouk, v němž vrcholí svazkový kanálek. Po obou stranách severního portálu se dochovaly fragmenty kamenného soklu. Rozmístění opěrných pilířů v sousedství portálu nedodrhuje pravidelný rytmus opakující se po zbylém obvodu stavby. Vedle portálu jsou totiž přistavěny dva pylony a přízdívka, k jejíž stavbě, jak odhalil důkladný stavební průzkum, bylo druhotně užito středověkého stavebního materiálu a kamenný článků.⁵⁷

---

⁵³ Borský-Černoušková (pozn. 33), s. 123.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Borský (pozn. 35), s. 5.

⁵⁶ Jan Zháněl, Památky a pozoruhodnosti města Vyškova, in: *Vyškov*, Praha 1954, s. 10.

⁵⁷ Borský (pozn. 35), s. 5.

Po 2. světové válce došlo rovněž k obnově stylově velmi podobného portálu jižního. Tehdy bylo také poprvé poukázáno na jeho podobnost s jedním z portálů katedrály sv. Petra a Pavla v Brně, konkrétně k tomu při vchodu do severní předsíně. Měření dokonce odhalilo naprosto shodnou šířku a hloubku obou portálů.⁵⁸ Později se přišlo i na velkou míru shody se severním portálem olomouckého kostela sv. Mořice, který vede do presbytáře vybudovaného v roce 1483. Kromě nápadně podobného vzhledu obou portálů je tedy zřejmá rovněž jejich příbuznost časová.⁵⁹ Ten olomoucký vznikl podle všeho o více než deset let dříve a tvůrci jižního portálu vyškovského kostela jej tak mohli mít velmi dobře za vzor. Stejně jako portál severní je i tento zdoben kamennými pruty křížícími se v hrotitém oblouku. Pruty o kulatém a hruškovcovém profilu vybíhají i zde z hladkého sešikmeného soklu.⁶⁰

Třetí z portálů najdeme dnes v interiéru stavby, neboť jej, jak zmíněno výše, pohltila barokní přístavba. Vzhledem k tomu, že se jedná o bývalý hlavní vstup do kostela na východní straně, dalo by se očekávat, že půjde o portál nejhonosnější. Opak je však pravdou. Jde o nejskromnější z portálů s jednoduchým profilovaným ostěním završeným hrotitým obloukem. Ve spodní části má stejně jako ostatní dva portály vysoký sešikmený sokl.⁶¹

LITERATURA:

Horut 1902, s. 9, 13; Bunža 1936, s. 9; Procházka 1938, s. 1; Dufek 1947, s. 247; Michálek 1947, s. 15; Zháněl 1954, s. 10; Burian 1961, s. 2-3; Kuča 1995, s. 275; Štefková 1995, s. 1; Zemanová 1995, s. 4; Jeřábková 1997, s. 12; Hlobil-Perůtka 1999, s. 252; Borský 2000, s. 16-17, 24-26; Borský-Černoušková 2001, s. 123; Procházka 2006, s. 1.

---

⁵⁸ Emil Dufek, Neznámé architektonické shody mezi svatopetrským dómem v Brně a farním chrámem ve Vyškově, *Vlastivědný věstník moravský*, 1947, č. 2, s. 247.

⁵⁹ Borský-Černoušková (pozn. 33), s. 123.

⁶⁰ Ivo Hlobil – Marek Perůtka, *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, s. 252.

⁶¹ Borský (pozn. 35), s. 10.

4.4. RADNICE

Vyškov, Masarykovo náměstí 1, čp. 108
1568-1569; přestavba v letech 1609-1613

Vyškovská radnice je dnes stavba charakteristická pluralitou architektonických stylů. Dochované gotické sklepení stejně jako některé přízemní prostory svědčí o vysokém postavení jejích majitelů již ve středověku. Klenby a dekorativní prvky v přízemí a 1. patře poukazují na velký význam a reprezentativnost stavby jak v době jejího vzniku, tak po provedení pozdně renesanční přestavby.

Radnice, tak jak ji známe dnes, nebyla historicky první radniční budovou ve městě. Ve středověku se městská radnice nacházela na protější straně náměstí, v domě čp. 48,⁶² v jehož dvoře zároveň sídlil městský pivovar. Tato stavba byla jednopatrová a čítala pouze několik málo místností. Proto nemohla, vzhledem k dynamickému tempu rozvoje Vyškova v 16. století, plně dostačovat potřebám města. Z toho důvodu se vyškovští měšťané odhodlali požádat právě úřadujícího biskupa Viléma Prusinovského o svolení těžít kámen z nedalekého hlubočanského lomu, aby z něj mohli postavit radnici novou. Vzhledem k tomu, že byl lom toho času majetkem kláštera na Starém Brně, musel se u místní abatyše přimluvit sám biskup.⁶³ Za tímto účelem jí poslal dopis, ve kterém doslova praví:

„Měšťané vyškovští, kteří rathaus v nově stavěti začali, nám oznámili, kterak by v gruntech kláštera Vašeho v Hájku u dědiny Hlubočan skálu, v které by se kámen k tesání lámati mohl, dostati měli, prosíce nás se vši ponižeností k Vám za tuto přimluvu, poněvadž oni nemálo takového kamení k tomu stavění potřebují, aby jim toho od Vás dopuštěno bylo, takový kámen sobě dáti lámati. Protož se k Vám za dotčenými občany poddanými našemi přimlouvajíc, žádáme, aby jim takový kámen v dotčeném hájku, gruntech klášterských, lámati dopustíte a o tom fojtu a starším té dědiny Hlubočan poručíte, aby jim v tom překážky nečinili. Datum na Kroměříži v pátek po Božím nanebevstoupení léta Páně 1568.“⁶⁴

⁶² Z hlediska zkoumání gotické a renesanční architektury ve městě se jedná o jeden z objektů předního významu. Proto je mu níže věnováno zvláštní katalogové heslo (kat. č. 3.9.).

⁶³ Eva Procházková, Radniční věž ve Vyškově, *Náš život*, 1969, č. 48, 28. 11., s. 5.

⁶⁴ Renata Zemanová-Petrů, Vyškovská radnice, *Vyškovský měsíčník*, 1972, květen, s. 6.

Vyškované povolení získali a zásobování litavským vápencem z tohoto lomu začali ještě téhož roku stavět. Podle doktora Jana Eliáše se s největší pravděpodobností nejednalo o novostavbu, nýbrž o přestavbu již existujícího objektu. Usuzuje tak mimo jiné z biskupem použitého slovního spojení „*v nově stavěti*“, které podle něj značí, že šlo o rekonstrukci. Mohlo se jednat o dům, který byl dříve ve vlastnictví nějaké prominentní osoby, nebo sem mohla být přestěhována původní radnice a teprve posléze došlo k její přestavbě. Jisté však je, že se jednalo o objekt původně gotický, který se, stejně jako nyní, nacházel na strategickém místě, přímo vedle uličky vedoucí ze středověkého tržiště rovnou k zámku.⁶⁵ Stavba byla započata v roce 1568 a dokončena již roku následujícího. Při této příležitosti byly nad vchod umístěny biskupské erbovní desky spolu se znakem města s letopočtem 1569 připomínajícím právě rok dokončení stavby. Biskup Vilém Prusinovský pak v roce 1570 odměnil tento úspěšný stavební počín měšťanů právem používat červený pečetní vosk.⁶⁶

Jistou představu o této prvotní podobě stavby si můžeme vytvořit na základě rytiny Jana Willenbergera z roku 1593. Radnice zde působí jako dominantní stavba převyšující kostel i zámek. Věž má zřejmě čtvercový půdorys a její patra jsou zvenčí opticky oddělena římsami. V nejvyšším patře je patrný ochoz, který v rozích zdobí malé věžičky. Na samém vrcholu věžní bání je umístěn objekt nepravidelného tvaru, pravděpodobně korouhvičkou.⁶⁷ Badatelé Jan Kupka a Renata Zemanová-Petrů ochoz doslova popisují jako „*z pískovcové obruby s ozdobami vtesaných hlav*“⁶⁸ a bání „*s galerií tvořenou ve třech poschodích*.“⁶⁹

Tento vzhled nové radnici nevydržel příliš dlouho, neboť ji jen o pár desetiletí později, v roce 1609, stihla první pohroma. Pamětní deska, která byla při příležitosti následných oprav umístěna nad vchod do magistrální kanceláře, líčí tragickou událost následovně:

„L. P. 1613 tato nová radní světnice a sklep tento sirotčí – po zkáze hromobití, které se talo 1609 roku, 7. den srpna mezi první a druhou hodinou s půl noci a to tímto způsobem, že v tomto sirotčím sklepe 2 tuně prachu,

---

⁶⁵ Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000, s. 41-54.

⁶⁶ Jan Kupka – Renata Zemanová-Petrů, *Vyškovská radnice, Zpravodaj města Vyškova*, 1971, č. 85, únor, s. 19-20.

⁶⁷ Burian (pozn. 6), s. 2-3.

⁶⁸ Kupka – Zemanová-Petrů (pozn. 66), s. 20.

⁶⁹ *Ibidem*.

*keré 4 centýře vážily, do toho prachu hrom udeřil a od toho uderení celou radní světnicu, sklípek sirotčí a s každé strany jeden dům pobořilo, tak se znamenitá škoda jak na stavení tak na sirotčích legistrech purkreditních a také obecních učiněna jest – zase vnovu vystavěna a obnovena.*⁷⁰

Vycházejíc z tohoto a různých jiných informačních zdrojů, domnívají se odborníci, že kromě zmiňované radní síně a sousední místnosti zvané Sirotčí sklípek, byla zničena i horní patra věže. Rekonstrukce trvala čtyři roky, do roku 1613. Tehdy vznikla, mimo jiné nová, klenba renesanční síně. Síň od té doby nově disponovala rovněž párem dřevěných intarzovaných dveří a dvojicí masivních dveří železných, které na stejném místě najdeme i dnes. Došlo také k vyvěšení již zmiňované pamětní desky, kterou však později kvůli špatné čitelnosti nahradila německy psaná kopie.⁷¹

Zatímco na většině vyškovských památek se značně podepsaly události třicetileté války, konkrétně ničivé švédské tažení v roce 1643, radnice si jakoby zázrakem udržela svou původní podobu. Po válce byla jistě znatelně poničena, ale jak napovídá anonymní rytina zachycující podobu města v roce 1670, vzhled budovy se od dob předválečných evidentně změnil pouze minimálně.⁷²

Z barokního akvarelu z roku 1728 víme, že si tuto podobu navíc radnice udržela až do 18. století.⁷³ V letech 1753 a 1754 ovšem přišly dva velké požáry, při nichž popelem lehlo celé město, vyjma dvou domů u městské brány. Radniční věž, která shořela taktéž, byla posléze provizorně zastřešena. Rozsáhlé rekonstrukce se dočkala teprve v roce 1819, kdy došlo také k instalaci nové, přestože velmi jednoduché, stanové střechy.⁷⁴ Ve 20. století, konkrétně v roce 1917, přestála radnice další požár, který zničil krovy a stropy v jejích horních patrech. Za 2. světové války údajně poškodily střechu věže i obvodové zdivo granáty. Poválečná rekonstrukce byla rozsáhlá a do značné míry navrátila radnici původní renesanční vzhled. Znovu byl vybudován sloupový ochoz a na věž byla usazena bání s lucernou. Za zmínku stojí také opravy průčelí uskutečněné v letech 1968-1970. Ty mimo jiné zahrnovaly odkrytí renesanční bosáže kolem hlavního vchodu.⁷⁵

Budova radnice se nachází na jihozápadní straně Masarykova náměstí. Pod pojmem radnice dnes rozumíme komplex staveb, který zahrnuje historickou budovu

⁷⁰ Kupka – Zemanová-Pertů (pozn. 66), s. 20.

⁷¹ Eliáš (pozn. 65), s. 42.

⁷² Burian (pozn. 6), s. 2-3.

⁷³ Eliáš (pozn. 65), s. 43.

⁷⁴ Kupka – Zemanová-Petrů (pozn. 66), s. 20-21.

⁷⁵ Eliáš (pozn. 65), s. 44-46.

radnice a několik domů v její bezprostřední blízkosti. Jedná se o domy č. 46 a 47 na Masarykově náměstí a domy č. 2 a 4 v Radnické ulici.⁷⁶

Podrobně se ve své práci budu zabývat pouze historickou budovou radnice, kterou dnes najdeme na Masarykově náměstí čp. 108. Jedná se o dvoupatrovou stavbu s trojtraktovou dispozicí. Její součástí je do náměstí předsunutá věž o čtvercovém půdorysu, která umožňuje průjezd dále do nádvoří a ke krátkému bočnímu křídlu. Jak zmiňuji výše, dnešní podoba stavby je do jisté míry výsledkem mladších přestaveb a rekonstrukcí. V této práci se však zaměřím především na dochované části renesanční, eventuálně na ty úplně prapůvodní, pozdně gotické.

Svou pozornost nejprve zaměřím na hlavní dominantu stavby i celého náměstí, na radniční věž. Díky poválečné rekonstrukci, která si kladla za cíl navrátit stavbě její dřívější renesanční podobu, se dnes vnější vzhled radnice značně blíží tomu původnímu. Patrné je to především na architektonických prvcích, jako je portál či okenní ostění, které byly znovu odkryty.⁷⁷ Věž má čtvercový půdorys a její tvar se blíží hranolu, který zakončuje galerie s bání. Průčelí rozdělují i dnes kamenné římsy na pět různě velkých částí, ty však již dávno nejsou původní. Vzhledem k tomu, že vyšší poschodí budovy byla několikrát zničena požárem, představuje jejich dnešní vzhled pouze nápodobu originální renesanční předlohy. To se ovšem nedá říci o prvních dvou podlažích věže, které mají dodnes obě nároží armována renesanční kamennou bosáží. Armování je s největší pravděpodobností stejného stáří jako bosáž zdobící pravoúhlý portál kolem půlkruhového hlavního vchodu v přízemí. Dokazuje to především fakt, že jsou oba prvky ze stejného stavebního materiálu, silně písčitého vápence. Oba také vycházejí z původního sešikmeného kamenného soklu, který obíhá celou viditelnou část obvodu věže.⁷⁸

První patro, nese kromě renesanční bosáže portálu a nároží ještě další upomínku na dobu svého vzniku a to tři, podle stylu dekorace a provedení původní, pozdně renesanční kamenné erby. Nejvíce vlevo je umístěn znak olomouckého biskupství, který reprezentuje biskupskou vrchnost v roli správce města. Uprostřed byl identifikován reliéfní znak biskupa Viléma Prusinovského.⁷⁹ Tento erb oslavuje biskupa jako mecenáše a podporovatele stavby. Třetím z reliéfů je znak města Vyškova zobrazující část hradební zdi s napůl otevřenou městskou bránou. V pravém

---

⁷⁶Eliáš (pozn. 65), s. 7.

⁷⁷ Procházková (pozn. 63), s. 5.

⁷⁸ Eliáš (pozn. 65), s. 10-11.

⁷⁹ Kupka – Zemanová-Petrů (pozn. 66), s. 27.

horním rohu této erbovní desky je vytesán letopočet 1569, jenž dodnes připomíná rok dokončení původní renesanční stavby.⁸⁰

Vyšší patra věže dnes již nevykazují žádné renesanční prvky. Ve třetím patře se nachází kamenná reliéfní deska se znakem knížete Františka kardinála z Ditrichštejna, ta už je však raně barokní. Sloupový ochoz na věži, přestože se snaží imitovat svého renesančního předchůdce, je záležitostí ještě mladší. Teprve z minulého století pochází zastřešení v podobě měděné bání s lucernou, makovicí a špicí s korouhvičkou.⁸¹

V pozadí věže zcela zaniká dvoupatrové průčelí hlavní radniční budovy, která na ni bezprostředně navazuje. Viditelná část průčelí je dvouosá, třetí, slepou osu bez oken, lze tušit v místě štítu nad portálem do přilehlé Radniční uličky. Okna jsou zde stylově i rozměrově téměř totožná s okny v prvním poschodí radniční věže a na první pohled by se mohlo zdát, že jsou jejich kamenná ostění původní. Jan Eliáš však ve svém stavebně historickém průzkumu upozorňuje na jejich podezřele dobrý stav, jenž svědčí o nahrazení ostěními novodobými, ovšem za obzvláštní snahy imitovat původní renesanční předlohu. Prvkem zcela renesančním je zajisté římsový fronton, který se dochoval v prvním patře nad oknem v části průčelí napravo od věže.⁸²

Boční průčelí je natočeno do Radniční uličky a sestává se z průčelí dvoupatrového předního domu a průčelí z něho vybíhajícího dvorního křídla. Kvůli mnoha rekonstrukcím se původní podoba této části stavby nedochovala, až na pozdně gotické, či goticko-renesanční kovové mříže u jednoho okna v přízemí a dalšího, dnes již zazděného, menšího obdélného okna do suterénu. Při pohledu z uličky se podle Eliáše atika předního domu jeví jako zakončená jakýmsi cimbuřovitým členěním, které ač prve renesanční, bylo později překryto atikou klasicistní. Radnici se sousedním domem čp. 86 dodnes spojuje deset rozpěrných oblouků, tzv. prampouchů. Tento prvek pochází z 16. století a je jasným dokladem renesanční úpravy města.⁸³

Interiéry stavby jsou na původní gotické a renesanční části nesrovnatelně bohatší. Při vstupu hlavním renesančním portálem se jako první otevírá pohled do bývalého renesančního mázhauzu, který je klenebním pasem rozdělen na dvě

---

⁸⁰ Eliáš (pozn. 65), s. 11.

⁸¹ Jan O. Eliáš, *Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 1/2*, Národní památkový ústav Brno 2003, s. 295.

⁸² Eliáš (pozn. 65), s. 10.

⁸³ Renata Zemanová, *Památky vyškovského okresu*, Vyškov 1991, s. 40.

části. Bezprostředně za prosklenými vstupními dveřmi se nachází podvěžní prostor zaklenutý valenou renesanční křížovou klenbou se zřetelnými hřebínky. Čela klenby jsou půlkruhová.⁸⁴ Zadní část vstupní síně již není pod věží, ale v jádru samotné radniční budovy. V tomto místě je klenba starší, pozdně gotická. Jde o valenou klenbu s trojbokými výsečemi a ostře lomenými čely. I zde jsou hrany protaženy do hřebínků, na rozdíl od přední renesanční části však nejde o dekoraci původní, nýbrž druhotně dotvořenou. K této i jiným povrchovým úpravám došlo v době renesance u příležitosti výstavby nového schodiště. U paty dnes již novodobého schodiště se dochovala nízká zídka s toskánským polosloupem a volutou. Zidku podle Eliáše prvotně dekorovalo také kované mřížové zábradlí. Další renesanční mříž, která se však dochovala až do doby dnešní, je umístěna v obdélném průhledu v mezipatře, jenž byl proražen těsně nad vchodem do průjezdu. Výčet hodnotných gotických a renesančních prvků v síni uzavírá nenápadný, novodobě zazděný pozdně gotický pravoúhlý portál v jejím jihovýchodním rohu.⁸⁵

Kromě velké vstupní síně se v přízemí tohoto traktu nachází několik samostatných místností, a to na pravé i levé straně. První z nich se na obou stranách nachází hned za věží. Jde o prostory renesanční a stejně jako paralelní část hlavní síně mají valenou křížovou klenbu s hřebínky. Ovšem zatímco klenební čela východního travé jsou půlkruhová, v protilehlé místnosti má klenba čela ležatě eliptická. Na straně u schodů jsou za zdí ukryty ještě další dvě místnosti. V přední z nich je zaklenutí pokračováním klenby hlavní síně, v zadní se pak jedná o klenbu ležatě eliptickou. Na straně protilehlé jsou, za již zmíněnou první místností renesanční, seřazeny jedna místnost gotická s klenbou bez slohově uchopitelných znaků, druhá renesanční s klenbou půlkruhově valenou a místnost třetí, taktéž renesanční, jejíž původní valená hřebínková klenba byla z velké části nahrazena prvkem novodobým.⁸⁶

Novodobými prosklenými vraty je hlavní síň oddělena od další architektonicky významné části přízemí, totiž průjezdu. Ten se v podstatě skládá ze dvou částí. První a zároveň kratší z nich je zaklenuta valenou klenbou a vedou z ní vstupy do východního i západního sklepa. Druhá, delší část je součástí nádvořního traktu a je zaklenuta gotickou půlkruhovou valenou klenbou. Při pohledu ze vstupní

---

⁸⁴ Eliáš (pozn. 65), 15.

⁸⁵ Eliáš (pozn. 81), s. 297.

⁸⁶ Eliáš (pozn. 65), 16-18.

síně je klenba na pravé straně členěna dvěma výsečemi, z nichž vzdálenější pětiboká je s největší pravděpodobností gotická. Výseč na protější straně je záležitostí novodobou. Za touto zdí se podle Eliáše nachází původně pozdně gotický prostor, který však dnes již nevykazuje žádné specifické slohové znaky. Za východní stěnou průjezdu se nachází další dvě menší místnosti, které byly původně jediným prostorem, později sekundárně odděleným. Obě mají valenou klenbu, ovšem bez jakýchkoliv specifických znaků, které by umožnily spolehlivou identifikaci stavebního stylu. Eliáš se i tentokrát přiklání k možnosti vniku v období pozdní gotiky.⁸⁷

Krátké dvorní křídlo je původem pozdně gotický tunel o dvou separátních částech, které mají valenou eliptickou klenbu. Pod novodobě omítnutým povrchem se v obou místnostech skrývají cihly identického stáří. Ve větší z místností, která dnes slouží jako zasedací síň, člení klenbu 3 páry trojbokých výsečí, z nichž jediná, prostřední na východní straně u Radniční uličky, je v porovnání s ostatními zřetelně zaoblenější. Dost možná jde o bývalý boční vstup.⁸⁸

Z předchozí analýzy vyplývá, že jsou renesanční prvky v přízemní části objektu i dnes v hojném zastoupení. Nejinak je tomu v prvním patře, které ovšem vykazuje například i prvky barokní. Jak zmíněno výše, do prvního patra stoupá ze vstupní síně dnes už novodobé schodiště. Karel Kibic se ve své publikaci zmiňuje o jeho renesančním předchůdci, jenž dříve spojoval dolní mázhauz s mázhauzem horním.⁸⁹ Schody vedou nejprve do mezipatra, které se dělí na podlouhlý prostor zaklenutý půlkruhovou renesanční valenou klenbou a ještě jeden menší prostor na opačné straně od schodů. Jeho klenba je rovněž renesanční, tentokrát ovšem křížová s hřebínky.⁹⁰ Podlouhlý prostor spojuje s podestou velké předsíně v prvním patře několik dalších schodů.

V tomto bývalém mázhauzu s půdorysem tvaru mírného lichoběžníku se renesančních prvků nachází několik. Hned u vstupu je například po levé straně vedle schodů umístěno dekorativní renesanční mřížové zábradlí s vegetativními motivy.⁹¹ Místnost je zaklenuta raně renesanční eliptickou valenou klenbou se čtyřmi nestejnorodými výsečemi. Ty mají tvar lomeného oblouku a jejich hrany zvýrazňují

---

⁸⁷ Eliáš (pozn. 65), s. 18-19.

⁸⁸ Ibidem, s. 19-20.

⁸⁹ Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 57.

⁹⁰ Eliáš (pozn. 65), s. 20.

⁹¹ Kupka-Zemanová (pozn. 66), s. 27.

hřebínky. Štuka zdobící klenbu byla vytvořena sekundárně v pozdější fázi renesance. Má podobu šestiúhelníku a medailonu dekorovaných lístky ve tvaru srdce.⁹²

Dalším evidentně původním prvkem je ostění vchodu do menší gotické místnosti nalevo od předsíně. Jan Eliáš konstatuje, že se jedná o „*goticko renesanční pravoúhlé ostění profilované přetínanými ústupky a laloškami nad soklem zalamovanými*.“⁹³ Ostění portálu do radní síně členící zeď vedlejší zase popisuje jako „*renesanční pravoúhlý portálek profilovaný ústupky a čtvrtoblouky a olištovanou laloškou*.“⁹⁴ Nad portálem se nachází hladký obdélný vlys s na něm spočívající římsou. V portálu najdeme dvoje renesanční dveře, z nichž vnější masivní železné jsou zdobené křížícími se pláty a rozetovým klepadlem. Vnitřní pozdně renesanční dřevěné intarzované dveře pocházejí z roku 1612.⁹⁵

Přestože má předsíň klenbu renesanční, její obvodové zdivo je prapůvodní gotické. To stejné platí pro zdivo místnosti přístupné prvním ze zmiňovaných portálů, jejíž klenba stoupá vysoko k širokému komínu a odkazuje tak zřejmě k prvotnímu umístění černé kuchyně. Za protější stěnou předsíně se nachází prostory renesanční. První z nich je přístupný širokým elipticky završeným vchodem z období renesance. Samotný prostor je zaklenut renesanční křížovou klenbou s hřebínky. Zdejší štuka se vzorem plochých trojúhelníků vznikla pravděpodobně také až druhotně. Klenba vedlejší místnosti je rovněž renesanční, tentokrát však se dvěma trojbokými výsečemi s hřebínky.⁹⁶

V prvním patře hlavní radniční budovy se nachází také bývalá zasedací, dnes obřadní síň, přístupná dvojicí výše popsaných dveří. Svůj původně renesanční charakter ztratila při rekonstrukci po požárech v letech 1753 a 1754, kdy vznikla nová barokní klenba s přebohatou štukovou dekorací. Na síň navazuje rovněž bohatě dekorovaný menší prostor věže, který dodnes slouží jako pěvecký kout.⁹⁷ Síň však zdobí nikoliv jedny, ale dvoje masivní železné dveře a rovněž dvoje intarzované dveře dřevěné. Tyto druhé dřevěné dveře pochází rovněž z roku 1612⁹⁸ a vedou do renesanční místnosti v samotném rohu stavby. Jde o prostor, který dříve zřejmě sloužil jako městský archív. Má jednoduchou valenou klenbu, která, ač nenes

---

⁹² Eliáš (pozn. 81), s. 301.

⁹³ Eliáš (pozn. 65), 21.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Zemanová (pozn. 3), s. 4.

⁹⁶ Eliáš (pozn. 65), 21-22.

⁹⁷ Kibic (pozn. 89), s. 57.

⁹⁸ Zemanová (pozn. 3), s. 4.

specifické slohové znaky, je považována za renesanční. Renesanční obvodové zdivo vydrželo také v prvním patře dvorního křídla, stropy jsou zde ovšem ploché. Plochoštopé je také celé druhé podlaží budovy.⁹⁹

V samotné věži se s množstvím rekonstrukcí, kterými prošla, pochopitelně mnoho původních prostor nedochovalo. Ve druhém patře se nachází jedna čtvercová místnost zaklenutá renesanční křížovou klenbou. Za pomoci sondy zde bylo zjištěno také autentické renesanční zdivo a ve špaletě okna na jedné straně místnosti dokonce i renesanční omítka šedo-pískové barevnosti.¹⁰⁰

Pod radnicí se dodnes nachází do velké míry autentické gotické sklepní prostory. Vstup do východního i západního sklepa se nachází v přízemním průjezdu do dvora. Do východního sklepa vedou schody skryté za novodobými dřevěnými dveřmi ve stěně východní. Vstupní prostor s valenou klenbou nevykazuje jednoznačné charakteristické rysy žádného slohu. Následují čtyři místnosti se odsud táhnou směrem na sever k náměstí. Jejich společným znakem je elipsovité valená klenba, pravděpodobně goticko-renesanční. Vzhledem k tomu, že byla tato část sklepa v 50. letech přestavěna na podzemní kryt, došlo bohužel k četným, zejména povrchovým úpravám, pod nimiž prvotně gotický charakter prostoru mizí.¹⁰¹

Daleko lépe se dochovala původní gotická podoba sklepa západního. Dnes se do něj vstupuje rovněž z průjezdu, ovšem vchodem proraženým v protilehlé západní stěně. Dřívější gotický vstup se měl nacházet v místě schodiště vedoucího z radniční předsíně do prvního patra. Vchod tehdy zanikl právě vložení nového renesančního schodiště.¹⁰² Dodnes se napravo od složitě novodobě upravené vstupní schodištní rampy do sklepa nachází menší slepý gotický prostor, za nímž byl původní vchod umístěn. Schody sestupují níže do tunelovitého prostoru o půdorysu tvaru lichoběžníku, který je dodnes zaklenut gotickou valenou eliptickou klenbou. Místnost nyní slouží jako kotelna. Navazující prostory jsou taktéž gotické, s tím předešlým však byly propojeny až později. Jedná se o dvě místnosti, z nichž bližší má opět tunelovitý tvar a disponuje valenou gotickou klenbou. Nízká zahnutá chodbička, která spojuje tento prostor s největší ze suterénních místností, je rovněž gotická. Navazující gotický sál má valenou klenbu s patkami spočívajícími až na podlaze. Člení ji jedna pozdně gotická výseč s čelem ve tvaru lomeného oblouku.

---

⁹⁹ Eliáš (pozn. 65), s. 22-26.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 28-30.

¹⁰¹ Ibidem, s. 13-14.

¹⁰² Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 422.

V místě vstupu do chodby, která ji spojuje s místností předchozí, se nachází půlkruhový pozdně gotický portálek.¹⁰³

LITERATURA:

Burian 1961, s. 2-3; Procházková 1969, s. 5; Kupka-Zemanová 1971, s. 19-21, 27; Zemanová-Petrů 1972, s. 6-7; Kibic 1988, s. 57; Zemanová 1991, s. 40; Zemanová 1995, s. 4; Eliáš 2000, s. 7, 10-11, 13-14, 15-26, 28-30, 32-33, 41-54; Eliáš 2003, s. 295, 297, 301; Fišera 2010, s. 422.

---

¹⁰³ Eliáš (pozn. 65), s. 32-33.

4.5. ZÁMEK

Vyškov, náměstí Československé armády 2, čp. 475

Jednoznačně doložená existence od roku 1449; přestavba na pozdně gotický hrad v 2. pol. 15. století; přestavba na renesanční zámek na počátku 16. století

Vyškovský zámek již dávno ztratil věhlas, který mu patřil dříve. V 2. polovině 15. století však představoval honosné pozdně gotické biskupské sídlo a od počátku století 16. věhlasný raně renesanční zámek. Z dřívější podoby zámku se až dodnes dochovalo jen malé množství architektonických prvků. Jejich kvalita však svědčí o tom, že v dobách své největší slávy patřila stavba k těm nejvýstavnějším v majetku olomouckých biskupů.

O zámku v pravém slova smyslu ve Vyškově hovoříme až na počátku 16. století, kdy jej zde nechal vybudovat věhlasný průkopník humanismu a renesančního slohu, olomoucký biskup Stanislav Thurzo. Nevznikl však jako novostavba, nýbrž přeměnou stavby již existující. Dávno předtím zde totiž stávala gotická tvrz.

Kdy byla prvotní tvrz postavena, se dodnes neví. Odborníci se dokonce rozcházejí i v názorech na nejstarší důkaz její existence. Za ten mnoho z nich považuje zmínku o královském úředníkovi Jakubovi z Vyškova, jehož jméno se objevuje na listině krále Přemysla Otakara I. datované do roku 1201. Například Vojtěch Procházka proto na základě této informace pokládá za samozřejmé, že hrad ve Vyškově stál nejpozději na počátku 13. století.¹⁰⁴ Naproti tomu Jan Zháněl, který z Procházky z velké části vychází, tuto skutečnost za tak jednoznačný důkaz nepovažuje.¹⁰⁵ V každém případě přešlo v této době město do správy olomouckých biskupů, z čehož osobně usuzuji, že pokud zde hrad do té doby nebyl, začali si jej biskupové brzy budovat, už proto, že pro ně měl Vyškov velmi strategickou polohu mezi Olomoucí, Brnem a Kroměříží.

O biskupském sídle ve Vyškově se mluví v roce 1318, kdy se měl zdejší hrad údajně stát centrem organizace lenního práva vyškovské oblasti. Názor, že tvrz ve Vyškově stála již ve 14. století, měly údajně potvrdit také objevy, jež přinesla rekonstrukce zámku v letech 1951-1953. Například v publikaci *Hrady, zámky*

¹⁰⁴ Vojtěch Procházka, Z minulosti Vyškova, in: *Vyškov město a okres*, Praha 1936, s. 7.

¹⁰⁵ Jan Zháněl, Zámek ve Vyškově, *Zprávy okresního muzea Vojtěcha Procházky ve Vyškově*, 1956, č. 2, říjen, s. [1].

a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku se mluví o odkrytí prvků lucemburské gotiky, kterýžto objev by takové domněnky skutečně potvrdil.¹⁰⁶ Podle stavebně historických průzkumů Jana Eliáše se však o lucemburskou gotiku nejedná.¹⁰⁷ Autor zkoumá původní části hradu opravdu zevrubně a vzhledem k tomu, že průzkum vyšel až v roce 2005, dá se také předpokládat, že měl k dispozici novější technologie i větší zásobu literatury a pramenů než jeho kolegové v 50. letech. Z těchto důvodů se zdá být jeho tvrzení věrohodnější.

Karel Kuča vysvětluje vznik vyškovského hradu jako důsledek dobytí nedaleké, do té doby klíčové tvrže Melice husitskými vojsky v roce 1423. Zatímco Vyškov byl do té doby pouze centrem ekonomickým, tento hrad představoval mocenské centrum celého regionu. Byl to právě Vyškov, jenž po něm přebral roli správce a od roku 1449 se tak objevují první zmínky o zdejší „nové tvrzi.“¹⁰⁸ Nutno podotknout, že husité nakonec dobyli i Vyškov a to i přes údajně obrovskou houževnatost jeho obyvatel, kteří do poslední chvíle bránili městské hradby. Podle Plačka bylo město zrekonstruováno ohromným tempem a velmi rychle zřejmě vznikla i zmiňovaná nová tvrz. Vedle naprosto zničených Melic přišli olomoučtí biskupové také o Kroměříž, kterou zabrali rytíři z Moravan, a Vyškov tak se svou strategickou polohou přišel jako první na řadu při rozhodování, z kterého města udělat nové biskupské sídlo.¹⁰⁹

Nová tvrz byla vystavěna právě na místě dnešního zámku, podél hradeb na jihozápadním okraji města. Vzhledem k tomu, že se nacházela na vnější straně hradeb, její plocha v podstatě zvětšila rozlohu města.¹¹⁰ Hrad měl tehdy údajně jedno poschodí a věž. Jeho rekonstrukci provedl kolem roku 1470 biskup Tas Černoorský z Boskovic, pravděpodobně poté, co jej značně poničila vojska krále Jiřího z Poděbrad. Biskup přistavěl další hradní křídlo, na jehož východním konci byla jako památka na tento čin umístěna jeho erbovní deska.¹¹¹ Toto období dodnes připomínají lomené valené klenby v zámeckém sklepení a některé jednoduché, hrubě opracované kamenné články dochované v přízemí severního křídla. Doktor Eliáš vidí odkaz na pohusitskou gotiku také v typologii severního křídla, které podle něj velmi

---

¹⁰⁶ *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. Jižní Morava*, Praha 1981, s. 263.

¹⁰⁷ Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, s. 54.

¹⁰⁸ Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011, s. 502.

¹⁰⁹ Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001, s. 713.

¹¹⁰ *Ibidem*, s. 713-714.

¹¹¹ *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. Jižní Morava*, Praha 1981, s. 263.

silně připomíná jednostranně zahrocené pětiboké tábořské bašty.¹¹² Karel Kuča mluví také o válcové baště v západním nároží hradu, která se později stala součástí přízemních prostor západního křídla. Dochovaná obvodová zeď, jež se od bašty táhne směrem na východ, dokládá, že byl dvůr původně také na jihu obehnan jednoduchou hradbou. Od zbytku města byl hrad dříve oddělen dnes již neexistujícím příkopem.¹¹³ Miroslav Plaček zmiňuje také Jana Filipce jako administrátora biskupství, který se podílel na dokončení stavby pozdně gotické tvrze.¹¹⁴

Další velmi významnou etapou ve stavební historii vyškovského zámku byla raně renesanční přestavba provedená olomouckým biskupem Stanislavem Thurzem. V této době se původní gotická tvrz změnila na zámek, tedy stavbu daleko pohodlnější a příjemnější k obývání. Hlavní příčinou byl ironicky zoufalý stav olomouckého biskupství, které pro svou zadluženost přišlo dočasně o mnohá ze svých panství, včetně rezidenční Kroměříže. Vyškovské panství, které jako jedno z mála zůstalo v majetku biskupů, se tak stalo na nějakou dobu hlavní Thurzovou rezidencí a biskup se proto rozhodl místní středověkou tvrz zvelebit.¹¹⁵ Součástí rekonstrukce bylo například vybudování předzámčí s hranolovou vstupní bránou a okrouhlou střeleckou baštou na východ od zámku. V přízemí severního křídla zámku došlo k nahrazení trámových stropů valenými klenbami s lunetami. Přistavěno bylo také nové západní křídlo s valeně sklenutou konírnou v přízemí a novými sklepy v suterénu. S největší pravděpodobností vznikly také jižní a východní hranolová věž.¹¹⁶ Obě jsou ovšem doloženy pouze rytinami a kresbami a některá literatura je proto pokládá již za pozdně gotické.¹¹⁷ Jan Eliáš dále přichází s hypotézou, že tato raně renesanční přestavba zámku probíhala postupně a s většími prodlevami. Usuzuje tak z odlišnosti jednotlivých architektonických detailů.¹¹⁸

Za episkopátu Stanislava Thurza s velkou pravděpodobností vznikla na západ od zámku a městských hradeb také zámecká zahrada. Důkazem je dochovaný dopis z roku 1509, kterým zve olomoucký biskup do Vyškova krále Vladislava II.,

---

¹¹² Eliáš (pozn. 107), s. 54.

¹¹³ Kuča (pozn. 108), s. 502.

¹¹⁴ Plaček (pozn. 109), s. 714.

¹¹⁵ Tomáš Baletka, Vyškov za olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497-1540), *Vyškovský sborník II*, Slavkov u Brna 2001, s. 31-34.

¹¹⁶ Eliáš (pozn. 107), s. 55.

¹¹⁷ Kuča (pozn. 108), s. 502.

¹¹⁸ Eliáš (pozn. 107), s. 55.

a v němž zmiňuje „krásnou a příjemnou zahradu vhodnou pro zábavu a pobyt malého prince Ladislava.“¹¹⁹

Smlouva sepsaná mezi biskupem Vilémem Prusinovským z Víckova a neznámým malířem dokazuje, že za působení tohoto biskupa, tedy v letech 1565-1572, se zámek dočkal také renesanční freskové výzdoby.¹²⁰

Velkou tragédií v dějinách vyškovského zámku, a stejně tak i celého města, byla třicetiletá válka a vpád švédských vojsk generála Torstensonova v roce 1643. Zámek byl údajně úplně vydrancován a vyžadoval proto nákladnou rekonstrukci. Do té se po roce 1665 pustil další z olomouckých biskupů, Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu, který dal zámku podobu značně se blížící té dnešní. Poškozený objekt nejdříve přestavěl ve strohém manýristickém duchu a posléze připojil i rozsáhlé křídlo v předhradí vystavěné podle projektu známého barokního architekta Giovanniho Pietra Tencally.¹²¹

Na počátku 18. století byl zasypan hradní příkop.¹²² V roce 1753 se zámku bezprostředně dotkl velký městský požár, který jej zničil natolik, že se z něj olomoučtí biskupové nadobro odstěhovali. Po provedení nejnutnějších oprav začal po roce 1774 sloužit nejrůznějším účelům, mimo jiné například jako vojenská nemocnice nebo později v 19. století jako sídlo okresních úřadů. Na počátku 19. století byly zbořeny obě zámecké věže i dvě celá zámecká křídla. V roce 1917 památka znovu vyhořela. Tehdy dokonce nechybělo mnoho k její úplné likvidaci. Po 2. světové válce byl však v letech 1951-1954 celý zámek zrekonstruován a od té doby v něm sídlí vyškovské muzeum.¹²³

Budova zámku se nachází na jihozápadním okraji městského jádra a dnes se skládá ze dvou viditelně odlišných částí nazývaných starý a nový zámek. Zde se zaměřím na starší z obou částí, která prošla gotickou i renesanční vývojovou fází. Stopy těchto stavebních slouhů jsou zde doposud patrné, na rozdíl od zámku nového, jenž byl v místě původního předhradí vystavěn až v 2. polovině 17. století a je tedy stavbou čistě barokní.

---

¹¹⁹ Alžběta Birnbaumová, *Zahrady ve Vyškově*, in: *Rekonstrukce dvou moravských renesančních zahrad*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Řada uměnovědná*, Brno 1961, s. 257.

¹²⁰ Zháněl (pozn. 105), s. [2].

¹²¹ Kuča (pozn. 108), s. 502.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*.

Budovu starého zámku dnes tvoří dvě křídla, z nichž v severním se dochovaly architektonické články původní pozdně gotické tvrze. Pod ním a také pod částí křídla západního se dochovaly i středověké sklepní prostory.¹²⁴

Nejvíce architektonických prvků připomínajících gotickou a renesanční minulost zámku najdeme v jeho severním křídle o půdorysu nepravidelného pětiúhelníku. Již samotné obvodové zdivo na úrovni přízemí je původní, pozdně gotické. V průčelí zámku zaujmou tři pozdně gotické erbovní desky, které zdobí jedinou do dnešní doby dochovanou věž. Do zdi byly vsazeny na počest olomouckého biskupa Tasa Černohorského z Boskovic, pod jehož patronátem tehdy středověká tvrz vznikla. Nejvíce vlevo je umístěn znak biskupova rodu, Černohorských, uprostřed znak olomouckého biskupství a úplně vpravo potom znak pánů ze Šternberka, což byl rod, z něhož pocházela Tasova matka.¹²⁵ Na pozdně gotické kamenné články je však bohatý především přízemní interiér křídla.

Šestiúhelníkový tvar půdorysu nejvýchodnější místnosti severního křídla je evidentně podmíněn její polohou v koncovém hrotu stavby. Svou úlohu však sehrál také fakt, že byl hrot sekundárně vyzděn při příležitosti zrušení původního točitého schodiště vedoucího z přízemí dolů do suterénu i nahoru do patra. Původní vchod do této zazděné části se však dochoval až do dnešní doby. Jedná se o pozdně gotický kamenný portálek završený lomeným obloukem. Dnes se nachází ve výšce 190 cm nad zemí, což může znamenat, že se výšková úroveň podlahy za ta léta výrazně změnila. Jejím snížení proti původnímu stavu nasvědčuje také fakt, že se dnes nachází znatelně pod úrovní podlahy místnosti vedlejší, se kterou musela být proto spojena schodištěm. Klenba místnosti je raně renesanční. Jde o klenbu valenou s trojbokými výsečemi s hranami protaženými do hřebínků. V záklenku na pravé straně se dokonce dochoval nápis, pravděpodobně z první poloviny 17. století, zmiňující olomouckého biskupa kardinála Františka knížete z Ditrichštejna.¹²⁶

Rovněž místnost vedlejší je zaklenuta raně renesanční klenbou, tentokrát však s pěti hřebínkovými výsečemi, z nichž čtyři jsou párové a jedna lichá v místě dochovaného středověkého portálu. Ten se nachází v severovýchodním rohu místnosti a je charakteristický prostým ozubem. Jeho spodní část byla bohužel odsekána a práh se tak v současnosti nachází přibližně ve výšce 110 cm nad úrovní

---

¹²⁴ Eliáš (pozn. 107), s. 6.

¹²⁵ Zdena Jeřábková, Příspěvek k dějinám vyškovského zámku, *Muzejní zpravodaj*, 1999, duben, s. 19-20.

¹²⁶ Eliáš (pozn. 107), s. 31-32.

podlahy. Další pozdně gotický portál ústí do výše popsané nejvýchodnější místnosti severního křídla. Byl ovšem z velké části vytesán nově. Zcela původní je pouze jeho archivolta ve tvaru lomeného oblouku. Třetím významným pozdně gotickým prvkem tohoto prostoru je krb, který si zcela původní podobu zachoval až dodnes. Jeho dymník obloukového tvaru nese pár esovitých krakorců. Všechny tři pozdně gotické prvky v místnosti vznikly z totožného materiálu, hrubozrnného vápenitého pískovce.¹²⁷

Také třetí z přízemních místností severního křídla je zaklenuta renesanční eliptickou valenou klenbou. Klenbu člení na severu a jihu jeden pár širších trojbokých výsečí s hranami protaženými do hřebínků. Nejstarší architektonický článek v této místnosti se však nachází v jejím jihovýchodním rohu. Jedná se o pozdně gotický lomený portálek, za nímž je patrný několikastupňový fragment původního, dnes již zazděného, šnekovitého schodiště vedoucího do sklepení. Tato nepatrná část schodiště je završena klenbou rovněž ve tvaru hrotitého oblouku a je na ní dodnes patrná kresba s letopočtem 1600. Na západní straně sousedí místnost se vstupní předsíní, ze které stoupá schodiště do vyšších pater. Přestože se jedná o prostor barokní, byl zde objeven jeden pozdně gotický článek a to sice archivolta zazděného hrotitého portálu. Ten dříve vedl právě do místnosti se zaslepeným schodištěm. K jeho zazdění došlo pravděpodobně v době baroka, kdy vedle něj vznikl vchod nový.¹²⁸

Pozdně gotickým obvodovým zdívkem disponuje také křídlo západní. Podélná stěna na straně přivrácené k nádvoří je ale původem až renesanční, nikoliv však loubí, které k ní bylo přistavěno později v baroku. V nejsevernější části západního křídla se nachází menší místnost obdélného půdorysu. Je zaklenutá goticko-renesanční eliptickou valenou klenbou na západě a východě členěnou celkem dvěma oblými nálevkovitými výsečemi rozdílné velikosti. Původní jsou také ležatě eliptické špalety oken. Směrem na jih se od této místnosti táhne dlouhý sál, jenž dříve sloužil jako zámecká konírna. I zde je klenba valená, tentokrát ovšem raně renesanční, členěná nespárovanými trojbokými výsečemi o esovitě zakřivených hranách. Nejjižnější z místností se pak nachází na místě bývalé středověké bašty. Dochovalo

---

¹²⁷ Eliáš (pozn. 107), s. 33-34.

¹²⁸ Ibidem, s. 35-37.

se její pozdně gotické obvodové zdivo, prostor byl však při renesanční přestavbě druhotně zaklenut nepravidelnou křížovou klenbou.¹²⁹

Mezi pozůstatky pozdně gotické tvrze patří také rozsáhlé sklepní prostory pod severním a částí západního křídla. Za svou rozlehlost vděčí sklepení naturálním daním vybíraným ve středověku olomouckým biskupstvím. Ty byly do Vyškova svázeny z okolních statků a vyžadovaly adekvátní úložné prostory.¹³⁰

Vchod do sklepení byl proražen sekundárně v místě původního gotického okna na severní straně budovy, tedy na straně opačné, než se nacházel dříve. Tento zásah narušil výseč, v níž se okno dříve nacházelo, i špaletu, ze které se tak dochovala pouze spodní část. Nicméně ve středověku se do sklepa vcházelo z přesně opačné strany, z hlavního hradního nádvoří. Eliáš tak usuzuje z ústupku ve zdi naproti dnešnímu vstupu vyplněného z velké části zadržkou z lomového kamene a sklenutého gotickou klenbou. Cihlová zadržka v rohu tohoto ústupku by mohla velmi pravděpodobně vyplňovat otvor po odstraněném středověkém schodišti.¹³¹

Nejvýchodnější ze sklepních místností se nachází pod hrotem severního zámeckého křídla, a ač o něco málo později oddělena, tvořila dříve s místností sousední jednu velkou síň. Prostor je zaklenut valenou pozdně gotickou klenbou ve tvaru lomeného oblouku, kterou člení jediná výseč s opravovaným gotickým oknem. Šnekovité pozdně gotické schodiště na východě bylo i zde v suterénu vyzděno cihlami. Nezaslepený však zůstal gotický portálek s archivoltou ve tvaru lomeného oblouku, který byl stejně jako články v přízemí vytesán z hrubozrného pískovce. Cihlová zadržka nad portálkem dává tušit dřívější existenci okna hledícího do tohoto sklepního prostoru ze schodiště. Pod značnými nánosy hlíny se stále nachází kamenná pozdně gotická podlaha. I v následující místnosti, jejíž klenba je totožná s klenbou místností předchozí, člení severní zeď jedna výseč. Gotické okno, které v ní bylo dříve umístěno, však při barokní přestavbě zaniklo. Cenný architektonický prvek představuje gotická kamenná podlaha, která je v této místnosti zcela odkryta. Do jižní stěny sálu zabíhá malá tunelovitá místnost, jejíž podlaha je v porovnání s hlavním prostorem zhruba o 60 cm níže. Poslední převážně gotická část sklepení se nachází se na opačné straně od vstupní vchodové rampy, tedy směrem na západ. Stylově navazuje na místnost předešlou a je také zaklenuta

---

¹²⁹ Eliáš (pozn. 107), s. 38-40.

¹³⁰ Ibidem, s. 54-55.

¹³¹ Ibidem, s. 8.

valenou lomenou klenbou, ovšem pouze zhruba do dvou třetin. V nejzápadnější části místnosti se klenba viditelně liší. Byla totiž vytvořena sekundárně, pravděpodobně v období baroka. Patrný je i spoj mezi těmito dvěma částmi. Portál proražený v západní stěně umožňuje průchod do novějších sklepních prostor pod západním křídlem starého zámku. Propojeny však byly tyto dvě části sklepa až dodatečně.¹³²

Původně gotické sklepní prostory pod západním křídlem byly přestavěny v období renesance, zřejmě záraz s celým hradem. Jedná se o dvě místnosti propojené dnes již novodobým portálem. Severnější z nich leží pod styčným bodem obou křídel a je zaklenuta půlkruhovou valenou klenbou. Prostor člení nálevkovitá špaleta na severu a pětiboká nálevkovitá výseč s oknem na západě. Právě tvar špalet je jedním z prvků, které prostor zřetelně odlišují od původních pozdně gotických sklepů. To stejné platí i pro místnost sousedící s ní na jihu, která se jí kromě nálevkovitých špalet podobá také typem zaklenutí. Valenou půlkruhovou klenbu člení kromě okenních špalet také tři pětiboké výseče, z nichž nejvýraznější se nachází nad vstupními schody. Schody jsou novodobé a do síně klesají z prostoru nadzemního podloubí, kde se pod arkádami nachází vchod do sklepa. V této místnosti je také uloženo několik cenných architektonických fragmentů, které přežily své odstranění z původních míst. Najdeme zde například sokl pozdně gotického portálu, či renesanční napajedlo umístěné původně v zámecké konírně.¹³³

V místě původního předhradí dnes stojí barokní budova tzv. Nového zámku. Přesto zde však dodnes zbylo několik renesančních částí. Jedná se například o obvodové zdivo vstupní brány nebo k ní přiléhajícího stavení. Průjezd brány je zaklenut zřejmě raně renesanční valenou klenbou a stejný architektonický styl částečně nesou také oba půlkruhové portály.¹³⁴ Na první pohled zaujmou dva erbovní znaky vložené do hlavního průčelí brány, z nichž horní je raně renesanční. Jedná se o kamennou rolverkovou kartuši ve sloupkové edikule. Znak je dekorován motivem lví hlavy s korunou a třemi rozetami. Erb patří Stanislavovi Thurzovi a do brány byl zasazen na počest renesanční přestavby zámku, kterou tento olomoucký biskup na počátku 16. století provedl.¹³⁵ O schopnostech a postavení kameníků, kteří byli zodpovědní za kamenosochařskou výzdobu této i jiných biskupských staveb, polemizuje ve svém díle Ivo Hlobil. Domnívá se, že přesto, že jde i ve Vyškově

---

¹³² Eliáš (pozn. 107), s. 10-19.

¹³³ Ibidem, s. 24-30.

¹³⁴ Eliáš (pozn. 107), s. 33.

¹³⁵ Ibidem, s. 14-16.

o heraldickou památku vysoké úrovně, biskupové zřejmě nepovažovali tvorbu jejích autorů za dostatečně reprezentativní. Usuzuje tak z toho, že při objednávání něčeho natolik zásadního, jako byly vlastní náhrobky, upřednostňovali jiné, v okolí nevídané autory.¹³⁶ Za Stanislava Thurza vznikla s největší pravděpodobností také střelecká bašta, která je nejvýchodnějším bodem celého komplexu.¹³⁷ Dodnes se dochovalo pouze přízemí, dříve se však podle Eliáše jednalo o stavbu jednopatrovou. Těsně nad zemí jsou na straně přivrácené k městu prolomeny čtyři nálevkovité střílny, z nichž autentická raně renesanční je jen ta nejvýchodnější s ostěním z vápenatého pískovce. Střílny nacházející se na straně opačné jsou o něco širší, opět však nepůvodní. Interiér bašty je zaklenut valenou hvězdicovitou klenbou členěnou nálevkovitými špaletami střílen. Dnes slouží jako společenská místnost.¹³⁸

LITERATURA:

Procházka 1936, s. 7; Zháněl 1956, [1-2]; Birnbaumová 1961, s. 257; *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* 1981, s. 263; Jeřábková 1999, s. 19-20; Baletka 2001, s. 31-34; Plaček 2001, s. 713-714; Eliáš 2005, s. 6, 10-20, 24-40, 54-55; Kuča 2011, s. 502.

---

¹³⁶ Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 201-202.

¹³⁷ Plaček (pozn. 109), s. 114.

¹³⁸ Eliáš (pozn. 107), s. 20, 33.

4.6. HRADBY

Vyškov, Pivovarská ulice, bez čp.; u farního kostela, bez čp.
vznik pravděpodobně před rokem 1451

Středověké městské opevnění se dochovalo pouze ve formě dvou fragmentů, jejichž dnešní podoba je do značné míry dílem rekonstrukcí. Nevykazují proto mnoho specifických znaků, jež by umožnily jejich přesné časové či slohové zařazení. Významné je především jejich pozdně gotické jádro odkazující k vzniku za episkopátu velkého mecenáše vyškovských stavebních projektů, olomouckého biskupa Tasa Černohorského z Boskovic.

Vzhledem k tomu, že neexistuje pramen, který by dokumentoval vznik městských hradeb, nelze přesně určit, kdy a jakým způsobem byl Vyškov poprvé opevněn. Za první doklad přítomnosti městského hrzení lze považovat městskou pečeť z roku 1403, která zobrazuje část hradební zdi s věží a otevřenou vstupní bránou. Jedná se zároveň o jediný, navíc ne zcela jednoznačný důkaz existence opevnění v době předhusitské. Jan Eliáš se domnívá, že i v případě, že bývalo město skutečně hrazeno již v této době, opevnění nemohlo být nikterak důkladné, vezmeme-li v úvahu, že byl Vyškov dobyt husitskými vojsky.¹³⁹ Takto jednoznačné závěry však nelze činit, zmiňuje-li se několik literárních zdrojů o tom, že se měšťanům dařilo město dlouhou dobu bránit.¹⁴⁰ Jako jasný důkaz křehkosti hradeb, či snad jejich úplné nepřítomnosti, bych proto fakt, že bylo město nakonec dobyto, nepokládala.

Františkánský mnich Jan Kapistrán, který ve Vyškově pobýval v roce 1451, jej ve svých zápiscích popisuje jako město vznešené a hradbami obehnané.¹⁴¹ Z těchto informací lze usuzovat, že ač v 30. letech husity dobyto a zničeno, bylo město během následujících dvou desetiletí zrekonstruováno do nové, daleko honosnější podoby. Zkušenost s nedostatečnou schopností obrany vlastního města před náporom dobovačných vojsk zajisté podmínila i výstavbu nových, masivnějších hradeb. Stejně jako za mnohé další rekonstrukce, i za vznik nového opevnění vděčilo město olomouckému biskupovi Tasovi Černohorskému z Boskovic, který byl

---

¹³⁹ Eliáš (pozn. 81), s. 7.

¹⁴⁰ Plaček (pozn. 109), s. 713.

¹⁴¹ Karel Hájek, *Vyškov v dějinách, Vyškov*, Vyškov 1997, s. 3.

za to po zásluze nazýván „*Dobrodincem města Vyškova i vyškovské farnosti*.“¹⁴² O výstavbě hradeb po husitských válkách svědčí také fakt, že se biskup prokazatelně snažil sehnat na takový projekt prostředky prodejem diecézních statků. Že bylo nové opevnění skutečně vystavěno, lze s určitostí říci na základě urbáře z roku 1465, kde se mluví o povinnosti vyškovských měšťanů střežit a chránit městské hradby a brány.¹⁴³

Období prosperity zrenovovaného města bylo krátké, neboť bylo již v roce 1469 znovu dobyt a obsazeno, tentokrát královskými vojsky Jiřího z Poděbrad za války česko-uherské. Nově vybudované hrazení, stejně jako zbytek města, byly tehdy znovu zničeny. I tentokrát se však převážně zásluhou biskupa Tasa podařilo vypálený a zpusťšený Vyškov i s opevněním rychle obnovit.¹⁴⁴

Nejstarší dochované vyobrazení města z roku 1593, dřevořez Jana Willenbergera, zachycuje Vyškov jako město hrazené, jehož panoramatu dominovaly kromě radniční věže i tři brány. Ty umožňovaly vstup do města ze tří různých světových stran odpovídajících směrům významných obchodních cest na Olomouc, Brno a Kroměříž. Podle toho si také vysloužily svá jména. Brněnská brána stávala v těsné blízkosti farního kostela, tedy zhruba v místě dnešní městské knihovny. Brána Olomoucká se nacházela v místě střetu dnešní ulice Sušilova s prostorem Masarykova náměst. Spodnímu konci náměstí dominovala brána Kroměřížská.¹⁴⁵

V 2. polovině 18. století umožnil vojenský pokrok zrušení městské pevnosti a pozemky s částmi hradeb přešly do vlastnictví soukromých subjektů. V roce 1834 byly zbořeny Brněnská a Olomoucká městská brána, Kroměřížská je následovala v roce 1843. Stejný osud stihl hradební zeď téměř po celém jejím obvodu.¹⁴⁶

Do dnešní doby se dochovaly pouze 3 fragmenty původního městského opevnění. Prvním z nich je střelecká bašta, která je ovšem považována za součást zámeckého komplexu a zabývá se jí proto více předchozí podkapitola věnovaná zámku.¹⁴⁷ Druhý z fragmentů hradebního zdiva se vine podél severní strany vyškovského farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Třetí najdeme v ulici

---

¹⁴² Radek Mikulka, *Vyškov*, Praha 2009, s. 12.

¹⁴³ Jan O. Eliáš, *Obvod historického jádra. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 2*, Národní památkový ústav Brno 2003, s. 244.

¹⁴⁴ Horut (pozn. 34), s. 10.

¹⁴⁵ Zemanová (pozn. 3), s. 5.

¹⁴⁶ Eliáš (pozn. 143), s. 244.

¹⁴⁷ Kat. č. 5.

Pivovarská. Hradby byly v těchto místech zdvojeny, takže se skládaly z vnitřní a vnější zdi.¹⁴⁸

Rozsáhlejší a zachovalejší úsek hradeb se nachází v Pivovarské ulici a je i dnes vybaven ochozem a střílnami.¹⁴⁹ Jedná se o fragment vnitřní hradební zdi z lomového kamene se základní zdí o šířce asi 160 cm a na ni dosedající užší částí se střílnami, která dříve nesla dřevěný ochoz. Vzhledem k tomu, že byla zeď v historii několikrát zrekonstruována, nedochovaly se žádné slohově naprosto specifické prvky. Přinejmenším jádro má však zcela jistě pozdně gotické. Fragment nacházející se u farního kostela je naproti tomu zdatně kratší i nižší. Jde o celistvý kus zdiva, který je v celé své zachované délce identický, bez jakéhokoliv členění. K jeho stavbě bylo rovněž použito lomového kamene.¹⁵⁰

LITERATURA:

Horut 1902, s. 10; Muk 1985, s. 40; Zemanová 1995, s. 5; Hájek 1997, s. 3; Mikulka 1997, s. 12; Plaček 2001, s. 713; Eliáš 2003, s. 7; Eliáš 2003, s. 244-243.

---

¹⁴⁸ Zemanová (pozn. 3), s. 5.

¹⁴⁹ Jan Muk, *ABC kulturních památek Československa*, Praha 1985, s. 40.

¹⁵⁰ Eliáš (pozn. 143), s. 243.

4.7. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 43

Vyškov, Masarykovo náměstí č. 37, čp. 43

Pravděpodobně konec 16. století

Měšťanský dům na Masarykově náměstí čp. 43 byl podle dochovaného gotického sklepení již ve středověku bezesporu prominentní stavbou. Kamenná reliéfní deska biskupa Stanislava Thurza v jeho dvoře dává tušit, že dům později patřil také olomoucké biskupské vrchnosti. O jeho tehdejší reprezentativní podobě svědčí především hodnotná renesanční hřebínková klenba v prostorách dnešní lékárny a část sklepení.

Dochované gotické jádro napovídá, že byl tento bývalý měšťanský dům postaven již ve středověku. Kvůli nedostatku pramenů je však velmi obtížné dobu výstavby jakkoliv blíže specifikovat. Víme, že dům se objevuje na plánu z roku 1617, který pravděpodobně vznikl při příležitosti stavby kapucínského kláštera. V tomto plánu je objekt označen jako dům velkoměstský, tedy disponující veškerými městskými právy.¹⁵¹ Stavba ovšem s největší pravděpodobností vznikla o něco dříve. Historikové to usuzují podle dřívějšího arkádového dvora, který stylově odpovídá měšťanským dvorům budovaným na konci 16. století. Měšťané se při jejich stavbě nechávali inspirovat soudobou zámeckou architekturou.¹⁵²

O rané fázi existence domu toho bohužel příliš mnoho nevíme. Erb Stanislava Thurza v jeho dvoře dává tušit, že byl dům dříve majetkem olomouckých biskupů.¹⁵³ V Eliášově stavebně historickém průzkumu sice najdeme chronologicky seřazené jeho vlastníky, data koupě, i částky, za které jej pořídili, tento seznam však začíná až rokem 1700. Dům v průběhu dějin plnil také nejrůznější funkce. Komu a jak dům sloužil poté, co přešel z církevního majetku do rukou soukromých vlastníků, nevíme. Později v 19. a 20. století zastával například funkci zájezdního hostince, školky či lékárny.¹⁵⁴ V současnosti zde najdeme lékárnu a obchod s textilem.

Objekt se nachází na východní straně Masarykova náměstí a dnes jej můžeme najít pod orientačním číslem 37. Jedná se o jednopatrový řadový dům, jehož přízemí

---

¹⁵¹ Eliáš (pozn. 81), s. 42.

¹⁵² Renata Zemanová, Středověké klenební prostory ve Vyškově, *Vyškovský zpravodaj*, 1975, č. 4, únor, s. 8.

¹⁵³ Jan Kupka, Procházka starým Vyškovem, *Vyškovský měsíčník*, 1973, únor, s. 9.

¹⁵⁴ Eliáš (pozn. 81), s. 42-43.

slouží k obchodním účelům. Prostory v patře jsou obytné. Přízemní prostory jsou renesanční a barokní, jejich vzhled je však kvůli četným novodobým úpravám velmi nejasný. Pravý trakt byl přeměněn na plochostropý obchod, avšak při pohledu na dnešní lékárnu na straně levé je stále patrná původní dispozice s průjezdem. V interiéru lékárny je stále patrná hřebínková renesanční klenba. Dnešní podoba obou dvorních křídel v zadní části objektu je výsledkem mladší stavební činnosti. Několikrát zrekonstruovaná fasáda průčelí také nenese žádné znaky původního gotického nebo renesančního slohu. To stejné se dá říci o patrech a střeše domu.¹⁵⁵

Co nám dodnes podává svědectví o původu stavby, jsou především sklepní prostory. Část suterénu pod pravou stranou domu s obchodem je původem renesanční. Prostor pod lékárnou se svažuje do pozdně gotického sklepení pod náměstím. To je zaklenuto původní valenou lomovou klenbou, dnes nhrubo nahozenou omítkou.¹⁵⁶

Dům je ovšem významný především pro již zmíněnou kamennou reliéfní desku s erbem olomouckého biskupa Stanislava Thurza umístěnou v jeho dvoře. Deska dnes patří nejen mezi významné prameny poznání dějin tohoto domu, ale i města samotného.

LITERATURA:

Kupka 1973, s. 9; Zemanová 1975, s. 8; Eliáš 2003, s. 38, 42-43;

---

¹⁵⁵ Eliáš (pozn. 81), s. 38.

¹⁵⁶ Ibidem.

4.8. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 44

Vyškov, Masarykovo náměstí č. 36, čp. 44

Pravděpodobně 2. polovina 15. století

Kdy byl postaven dům čp. 44, přesně nevíme. Podle plánu města z roku 1617 je však jasné, že tou dobou zde již určitě stál. Objekt je v plánu zakreslen jako maloměšťanský dům s koncovým loubím. Vzhledem k dochovaným pozdně gotickým částem je evidentní, že vznikl ve skutečnosti mnohem dříve, pravděpodobně již v 2. polovině 15. století. Mohl být dokonce jedním z prvních zděných domů ve městě vůbec. O tom, zda měl dům na počátku své existence pouze obytnou funkci a jak se potom v průběhu dějin měnila, přesné informace nemáme. Alespoň ne takové, které by pro zaměření této práce měly větší význam. Z dochovaných informací o majitelích a cenách domu v průběhu 18. a 19. století vyvozuje Eliáš ve svém průzkumu, že hodnota objektu převratně vzrostla po klasicistní přestavbě.¹⁵⁷ Od 20. století je dům známý také jako Vartův, podle pamětní desky připomínající zde narozeného legionáře Josefa Vartu.¹⁵⁸ Přízemní prostor v současnosti zabírá herna, patra domu jsou obytná.

Dům s orientačním číslem 36 najdeme na východní straně náměstí, v těsném sousedství výše popsaného domu čp. 43. Jedná se o objekt o dvou traktech oddělených střední zdí. Do dnešní doby se dochovalo pozdně gotické jádro přízemí i sklepních prostor. Dříve měl dům loubí, jež však bylo později zaslepeno. Jako pozůstatek po něm zde do dnešní doby přetrval alespoň pozdně gotický půlkruhový okosený portál s patníky, do nějž byly dodatečně umístěny dřevěné barokní dveře. Za bývalým loubím se dochovala nově omítnutá pozdně gotická valená klenba, která stářím zhruba odpovídá výše zmíněnému portálu.¹⁵⁹

Původní gotický sloh je kromě těchto několika prvků v přízemí patrný především ve sklepení, které má několik stylově odlišných částí. Rozprostírá se pod levým traktem a vstupuje se do něj z průjezdu. Sklepení se rozbíhá dvěma směry. Hlavní sklep se táhne směrem k náměstí. Je zaklenut pozdně gotickou valenou klenbou, která se však působením času zřetelně pronesla. Jižní čelo sklepa spojuje rampa s renesančním sklepním prostorem pod náměstím. Ten má valenou klenbu

---

¹⁵⁷ Eliáš (pozn. 81), s. 49

¹⁵⁸ Kupka (pozn. 153), s. 9.

¹⁵⁹ Eliáš (pozn. 81), s. 49-54.

z cihel. Druhý, vedlejší sklep je orientován přesně opačným směrem, do zadního nádvoří. Jeho valená klenba je pozdně gotická a i její původně ležatě eliptické zakřivení se v průběhu věků proneslo. Patrné jsou zde stopy po šalování. Na severní straně můžeme dodnes rozeznat také zazděné okno či vchod.¹⁶⁰

LITERATURA:

Kupka 1973, s. 9; Eliáš 2003, s. 49-54.

---

¹⁶⁰ Eliáš (pozn. 81), s. 54.

4.9. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 48

Vyškov, Masarykovo náměstí č. 32, čp. 48

Pravděpodobně 14. století

Měšťanský dům čp. 48 byl ve středověku i v období renesance bezesporu jednou z nejvýznamnějších staveb na tržišti. Svědčí o tom gotické a renesanční části suterénu a sekundárně přepažený prostor původního renesančního mázhauzu v přízemí. Především gotické sklepení poukazuje na zásadní význam stavby ve středověku a připouští tak teorii původního umístění staré radnice.

Přesnou dobu vzniku tohoto měšťanského domu neznáme. Eva Procházková jej ve svém článku ztotožňuje s původní radnicí, jejíž funkci pak kvůli nedostatku prostoru přebrala v 2. polovině 16. století radnice nová, vystavěná na protější straně náměstí.¹⁶¹ Znamenalo by to, že se zřejmě jednalo o jeden nejstarších a ve středověku nejdůležitějších měšťanských domů.

Podobně jako o výše zmíněných měšťanských domech, i o tomto se dozvídáme z plánu města z roku 1617, do kterého je zakreslen jako dům maloměšťanský. Do jaké míry se tento fakt slučuje s tvrzením Evy Procházkové, že se dříve jednalo o budovu staré radnice, toť otázkou. Před tuto mimořádně úzkou stavbu bylo podle plánu předsazeno podloubí o stejné délce. Jistě víme, že i na počátku 18. století bylo stále plně funkční, do dnešních dní se však nedochovalo. I zde nashromáždil vyškovský topograf Vojtěch Procházka podrobné údaje o majitelích domu, seznam však začíná až poslední dekádou 17. století, tedy v době baroka. Dům za svou dlouhou existenci minimálně dvakrát vyhořel. Stalo se tak v letech 1753 a následně 1917. Poté získal svoji dnešní podobu. V současnosti slouží jeho přízemní prostory jako prodejna rychlého občerstvení, v patrech potom najdeme jednotlivé byty.¹⁶²

Tento měšťanský dům označený orientačním číslem 32, najdeme na východní straně Masarykova náměstí. Jedná se o úzký dvoupatrový dům sestávající se ze dvou traktů, z nichž levý je protažen do krátkého dvorního křídla. Architektonicky významný je tento objekt především do dnešní doby patrným prostorem dřívějšího

---

¹⁶¹ Procházková (pozn. 63), s. 5.

¹⁶² Eliáš (pozn. 81), s. 90.

mázhauzu. Na rozdíl od původní podoby jej dnes rozděluje střední příčka na dva izolované prostory, z nichž pravý je obchodní a levý umožňuje přístup k bytům v patrech.¹⁶³ Pravá obchodní část byla do původního celistvého renesančního prostoru jakoby vložena a její interiér postrádá jakékoliv historické prvky. Přibližně polovinu renesančního loubí však můžeme stále vidět v přední části levého přízemního traktu, tedy v chodbě vedoucí do zadní části domu a ke schodům do vyšších pater. Chodba je zaklenuta renesanční křížovou klenbou, kterou však v nejvyšším bodě předěluje příčka. Proto z ní dnes bohužel nevidíme víc než tuto levou polovinu. Svého času býval za touto chodbou situován renesanční mázhauz, jehož šířka měla odpovídat šíři domovní parcely. Jeho klenbu popisuje Eliáš jako „*kombinovanou klášterní klenbu s koutovými výsečemi a příčnými hřebínky.*“¹⁶⁴ Podobně jako v případě předního loubí, ani tuto klenbu nemůžeme vidět celou, neboť byla z velké části překryta barokní půlkruhovou chodbou vedoucí dále do novodobého dvorního křídla.¹⁶⁵

Pod domem se nachází rozsáhlé sklepení, v němž najdeme prostory barokní, gotické i renesanční. Část při průčelí domu je zaklenuta půlkruhovou valenou klenbou s patkami ve výšce 60 cm od sklepního dna. Tato cihlová, dodnes neomítnutá klenba je považována za dílo renesanční. Z tohoto prostoru, který byl později po příčné ose rozdělen a jehož podlaha byla zvednuta o dva výškové stupně, vede další obdélná část suterénu směrem zpět pod dům. Rovněž tento prostor je zaklenut renesanční valenou klenbou, k jejímu zbudování však pravděpodobně došlo již v ranější fázi renesance. Nejstarší část sklepa se rozprostírá pod původním renesančním podloubím. Jedná se o místnost s obvodem téměř pravidelného čtverce, jejíž klenba je z lomového kamene. Její nepravidelný až lomený tvar dává tušit, že jde o klenbu gotickou¹⁶⁶

LITERATURA:

Procházková 1969, s. 5; Zemanová 1975, s. 8; Eliáš 2003, s. 90, 95.

---

¹⁶³ Zemanová (pozn. 152), s. 8.

¹⁶⁴ Eliáš (pozn. 81), s. 95.

¹⁶⁵ Ibidem.

¹⁶⁶ Ibidem.

4.10. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 82

Vyškov, Masarykovo náměstí č. 6, čp. 82

Polovina 13. století

Měšťanský dům čp. 82 je jedním z nejstarších a architektonicky nejvýznamnějších domů na náměstí. Kromě hodnotných renesančních a gotických přízemních interiérů a kleneb, které podávají jasné svědectví o dřívější existenci renesančního loubí, disponuje dům jedním z nejrozsáhlejších a architektonicky nejceněnějších sklepů s gotickými i renesančními prvky.

Jan Eliáš ve svých průzkumech uvádí, že původ prvotní zástavby na tomto místě by mohl sahát až do doby počátků samotného města, tedy zhruba do poloviny 13. století. Tento fakt vyvozuje z jeho rozměrů a polohy na dřívějším středověkém tržišti. Na základě znalostí o architektonickém vývoji jiných poddanských měst také vydedukoval, že byl na počátku své existence dům zřejmě dlouhou dobu dřevěný. Kamene zde bylo poprvé použito k vyzdění sklepa, k čemuž pravděpodobně došlo až na konci 14. století. Později vznikly zděné klenby také v přízemí domu.¹⁶⁷

Renesanční epocha přinesla hromadnou transformaci měšťanských domů z dřevostaveb na stavby zděné. Prvotním impulzem k tomu byl požár v roce 1464. Ten bezprostředně následovala první vlna přestaveb, ještě v pozdně gotickém stylu, která se ovšem týkala výhradně významnějších objektů. Právě takovým byl i měšťanský dům čp. 82. Předpokládá se, že se tehdy jednalo o přízemní zděnou budovu s dřevěným patrem a loubím. Přízemní interiéry stavby získaly svou dnešní podobu z velké části již v období renesance, někdy v 2. polovině 16. století. Původně dřevěné loubí bylo tehdy nahrazeno konstrukcí zděnou. Koncem 16., případně počátkem 17. století byl pak valenou klenbou opatřen průjezd, z jehož zadní části stoupaly schody do zděného renesančního patra. Renesanční charakter patra však postupem času úplně vymizel.¹⁶⁸

I v případě tohoto měšťanského domu je cenným zdrojem informací plán města z roku 1617. Podle něj k domu tehdy náleželo renesanční podloubí. Později, v roce 1643, však dům, stejně jako většina ostatních vyškovských památek, neodolal

---

¹⁶⁷ Jan O. Eliáš, *Masarykovo nám. č. 6. Stavebně historický průzkum.*, Národní památkový ústav Brno 1998, s. [19].

¹⁶⁸ Eliáš (pozn. 81), s. 237-238.

náporu švédských vojsk, která celé město vyplenila a vypálila. Další tragédie v podobě velkého městského požáru postihla dům v roce 1753. Došlo k úplnému zničení střechy i stropů v prvním patře a nelze vyloučit ani poškození stropů v přízemí. Při jejich obnově již bylo použito tvarosloví barokního. Na počátku 19. století následovala přestavba klasicistní, která zahrnovala nešetrné zásahy především v tehdy ještě pozdně renesančním průjezdu. Jeho zúžením hodnotná pozdně renesanční klenba v tomto místě úplně zanikla.¹⁶⁹ V současnosti zabírá prostory domu drogerie.

Měšťanský dům čp. 82 je umístěn na jihozápadní straně náměstí. Jedná se o dvoupatrový dům s veřejně přístupným průchodem. Z dvoutraktu s hloubkovou dispozicí vybíhá v zadní části kratší dvorní křídlo. Patra jsou dnes z přízemí přístupná díky dodatečně vybudovanému schodišti. Žádné gotické ani renesanční prvky, až na fakt, že první patro stále do jisté míry dodržuje původní renesanční dispozici, v nich však nenajdeme. To stejné platí také pro střechu a fasádu budovy.¹⁷⁰

Do dnešní doby se dochovaly prastaré gotické sklepy pod západním traktem a dvorním křídlem. Dnes už se do nich dostaneme pouze výtahem. Přímo nad vchodovou rampou se v jednom místě nachází zbytek půlkruhového pozdně gotického portálu, pod kterým lze projít dále do spojovací chodby. Koridor je rovněž gotický s nepravidelnou valenou klenbou z lomového kamene. V severní části je jistý úsek klenby vyzděný renesančními cihlami. K této úpravě v době renesance došlo pravděpodobně v důsledku narušení statiky domu. Na severní straně ústí koridor do gotického sklepního prostoru s půdorysem tvaru lichoběžníku. Samotný prostor je gotický, stejně jako portál vrcholící lomeným obloukem, kterým se do něj vstupuje. Přibližně v těchto místech se dříve nad zemí nacházelo renesanční loubí. Po průzkumu dochované gotické klenby zde v suterénu, však přišel Jan Eliáš s názorem, že renesanční loubí mohlo mít s velkou pravděpodobností staršího dřevěného gotického předchůdce. Fakt, že by tato klenba mohla sloužit jako jedno z vodítek při pátrání po existenci středověkých loubí vyškovských měšťanských domů obecně, z ní činní architektonický prvek vysoké hodnoty. Jedná se o valenou cihlovou klenbu se dvěma trojúhelníkovými výsečemi. Stejně jako sklepy některých dalších domů, byl i tento odedávna propojen s rozsáhlými podpovrchovými prostory pod městským tržištěm. Částečně zasypaný vchod do gotických sklepních

---

¹⁶⁹ Eliáš (pozn. 81), s. 238-241.

¹⁷⁰ Ibidem, s. 235-237.

prostor pod náměstím se nachází právě v této místnosti, přímo pod větrací šachtou, a má archivoltu ve tvaru lomeného oblouku. Další lichoběžníkový prostor najdeme také na jižním konci spojovací chodby. Jeho valená půlkruhová klenba je s největší pravděpodobností pozdně gotická. Nejjižnější část sklepa je mnohem mladší, zřejmě barokní.¹⁷¹

Gotické i renesanční prvky najdeme také v přízemí stavby. Na místě původního renesančního mázhauzu se dnes nachází novodobě upravená pasáž. Na jejím kraji je stále zřetelná křížová hřebínková klenba z období renesance. Přítomnost stejného typu klenby také v přední části pravého traktu, dnes sloužícím obchodním účelům, napovídá, že se jedná o prostor dřívějšího renesančního loubí. Navazující západní, do hloubky situovaná část je pozdně gotická. Podlouhlý obdélný prostor je zaklenut omítnutou valenou klenbou z lomového kamene a vede do pozdně gotické komory. Její klenba nese stejné znaky, jako klenba prostoru, na nějž navazuje, má však navíc dvě pětiboké výseče.¹⁷²

LITERATURA:

Eliáš 1998, s. [7-11], [19]; Eliáš 2003, s. 237-241.

---

¹⁷¹ Eliáš (pozn. 167), s. [7-9].

¹⁷² Ibidem, s. [10-11].

4.11. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 86

Vyškov, Masarykovo náměstí č. 2, čp. 86

pravděpodobně 13. století

Měšťanský dům čp. 86 je kromě gotického sklepení významný různorodými typy kleneb použitými v jeho přízemních interiérech. Tyto hodnotné gotické a renesanční prvky spolu s umístěním domu v těsném sousedství radniční budovy svědčí o jeho dříve bezesporu vysoce prominentním postavení.

Podle gotických sklepů skrytých pod jeho povrchem se tento měšťanský dům počítá k těm nejstarším ve městě.¹⁷³ Je tedy zřejmé, že se původně jednalo o dřevěnou stavbu, která však byla v době renesance přestavěna. Plán z roku 1617 jej zobrazuje jako dům s renesančním loubím. Z novějšího plánu z počátku 18. století dále víme, že podloubí bylo součástí stavby i v období baroka. Ani tento objekt se nevyhnul velkému požáru města v roce 1917, patřil však mezi ty šťastnější, neboť mu shořela pouze střecha.¹⁷⁴ V současnosti slouží jeho prostory jako prodejna mobilního operátora, herna a hospoda.

Měšťanský dům čp. 86 se nachází v těsném sousedství radnice, s níž je také opticky spojen tzv. prampouchy klenoucími se přes úzkou radniční uličku.¹⁷⁵ Jde o dvoupatrovou stavbu s trojtraktovou dispozicí. V zadní části směrem od náměstí se větví na další tři křídla, která svírají menší dvůr. V exteriéru se žádné gotické ani renesanční prvky nedochovaly. To stejné se dá říci o plochostropých patrech domu.

Nejpozoruhodnějším architektonickým prvkem jsou různé typy kleneb, které byly v jednotlivých částech domu použity. V pravém traktu jsou to valené klenby s lunetami o pěti bocích. Střední trakt vykazuje, co se týče kleneb, největší variabilitu. Každé dva až tři metry jsou zaklenuty jiným způsobem a kromě toho se klenby liší také výškově. Objevuje se zde klenba valená, křížová, či pruská. V traktu levém pak najdeme valené klenby s výsečemi nebo české placky. Za zmínku stojí i valené zaklenutí gotického sklepení. Jeho stěny jsou dodnes z lomového kamene.¹⁷⁶

---

¹⁷³ Jan Kupka, Procházka starým Vyškovem, *Vyškovský měsíčník*, 1973, leden, s. 5.

¹⁷⁴ Eliáš (pozn. 81), s. 275-276.

¹⁷⁵ Kat. č. 4.

¹⁷⁶ Eliáš (pozn. 81), s. 275.

LITERATURA:

Kupka 1973, s. 5; Eliáš 2003, s. 275-276.

4.12. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 111

Vyškov, Husova ulice č. 1, čp. 111

Pravděpodobně 14. století

Měšťanský dům čp. 111 nepatří sice k těm úplně nejstarším ve městě, stále se však může pochlubit hodnotnými gotickými sklepními prostory i unikátní gotickou studnou ve dvoře. Renesanční přestavbu dodnes připomíná obvodové zdivo domu a klenba přízemní chodby.

Z polohy domu mimo prostor hlavního tržiště, avšak stále strategicky umístěného na spojnici tržiště se zámek, usuzuje Jan Eliáš, že nebyl postaven současně s nejstaršími domy na Masarykově náměstí, nýbrž o něco málo později. Objekt však ještě stihl projít i prvotní dřevěnou fází. Existenci lehké dřevěné nadzemní konstrukce potvrzuje způsob vyzdění domovního sklepa. Bylo provedeno ve 14. století a to tak, že se lomový kámen kladl přímo na hlínu, což by těžší nadzemní konstrukce nedovolila. Lomové klenby však bylo právě kvůli statické použito jen v menších vedlejších místnůstkách sklepení. Hlavní prostor sklepa měl být původně zastropen pouze trámy. Cihlovou renesanční klenbu nově získal až po požáru, zřejmě v roce 1464, kdy se ohořelý trámový strop propadl. Z této doby se dochovalo také nad hlavním sklepem situované pozdně gotické jádro domu, jehož renesanční klenba vznikla rovněž dodatečně. Dochované pozdně gotické jádro přivedlo Eliáše k myšlence, že dům pravděpodobně zabíral pouze prostor dnešního pravého traktu s dvorním křídlem. Trakt levý měl podle něj dříve sloužit jako vjezd do dvora.¹⁷⁷

K zastavění tohoto vjezdu, a tím pádem vytvoření levého traktu domu, došlo v druhé polovině 16. století, tedy v období renesance. Dům měl tehdy s největší pravděpodobností i renesanční první patro. To však v průběhu věků zcela zaniklo a dnes se tak o jeho existenci můžeme pouze dohadovat. Nejen nový levý trakt, ale i starší pravý se dočkal nové renesanční klenby.¹⁷⁸

Přestože již zmiňovaný plán města z roku 1617 tento dům nezobrazuje, jeho existence v té době je nezpochybnitelná. Jisté také je, že byl za třicetileté války,

---

¹⁷⁷ Eliáš (pozn. 81), s. 337.

¹⁷⁸ Jan O. Eliáš, *Husova č. 1. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1998, 17-18.

konkrétně během švédského vpádu v roce 1643, vyplněn a následně vypálen. Zhruba o století později, v roce 1753, vyhořel dům znovu při velkém městském požáru, přičemž byly zničeny minimálně stropy prvního patra a tehdejší zřejmě šindelové střechy. Eliáš se v textu svého průzkumu podrobně zabývá rekonstrukcemi provedenými ve stylu barokním, klasicistním i moderním a poskytuje také podrobný výčet majitelů domů od 18. století do současnosti.¹⁷⁹ Nyní slouží přízemí domu obchodním účelům a jeho patro je obytné.

Bývalý měšťanský dům, dnes s čp. 111, se nachází nedaleko Masarykova náměstí, v Husově ulici. Jedná se o jednopatrový řadový dům. Dispozice domu je dnes nejasná, naznačuje však původní dvoutraktovost. Do dvora vybíhá krátké jednopatrové dvorní křídlo. Zdivo tohoto křídla se, na rozdíl od zbývajících částí budovy, dodnes dochovalo z velké části v renesanční, v místě hlavního průčelí dokonce v pozdně gotické podobě, a to až k úrovni podlahy prvního patra. Dochovala se také jeho krajní gotická zeď hraničící se sousedním domem na jihu. Severní krajní zeď je renesanční. V severozápadním koutě dvora byla objevena zasypaná kruhová studna o průměru přibližně 160 cm. Technika použitá při konstrukci její spodní obezdívky, kdy byly lomové kameny kladeny přímo na hlínu, nápadně připomíná způsob vyzdění prostoru v suterénu a doba jejich vzniku by tak mohla být přibližně stejná, tedy nejpozději 15. století.¹⁸⁰

Průčelí předního domu se sice nedochovalo, uvnitř však dodnes najdeme zachovalé renesanční interiéry. Přímo za hlavními dveřmi se nachází renesanční chodba s barokními schody do patra, na jejímž začátku se nachází miniaturní renesanční prostor. Původně renesanční síň nalevo od chodby má dnes sice klenbu klasicistní, její obvodové renesanční zdivo se však zachovalo.¹⁸¹

Historicky cenné jsou také prostory v suterénu. Vstupuje se do nich sice po novodobém schodišti, to však níže navazuje na gotickou šíjí završenou mírným lomeným obloukem. Šíje je vyzděna dodatečně omítnutým lomovým kamenem. Prostorná místnost, do níž šíje ústí, je hlavní renesanční částí sklepa. Je sklenuta půlkruhovou valenou klenbou s jednou pětibokou výsečí těsně vedle schodiště. Klenba je cihlová, západní a východní čelní stěny jsou však vyzděny lomovým kamenem kladeným přímo na hlínu. Ve východní zdi se dále nachází nízký otvor

---

¹⁷⁹ Eliáš (pozn. 81), s. 339-340.

¹⁸⁰ Eliáš (pozn. 178), s. 8.

¹⁸¹ Eliáš (pozn. 81), 336-338

ústící do menšího gotického výklenku, dříve používaného jako lednice. Schodiště vedoucí do další části sklepa klesá ze severovýchodního rohu místnosti a vede pod záklenkem ve tvaru lomeného oblouku. Klenba samotného prostoru se v přední a zadní části liší. Vpředu je prostor zaklenut mladší, mírně sestupnou valenou gotickou klenbou s viditelnými stopami po šalování. Valená gotická klenba v zadní části je o něco starší a značně zploštěná vlivem pronesení.¹⁸²

LITERATURA:

Eliáš 1998, s. 8-10, 17-18; Eliáš 2003, s. 336-340.

---

¹⁸² Eliáš (pozn. 178), s. 9-10.

4.13. MĚŠŤANSKÝ DŮM ČP. 112

Vyškov, náměstí Československé armády č. 1, čp. 112

16. století

Měšťanský dům čp. 112 patří mezi ty mladší. Jeho renesanční jádro i suterén jsou důkazem všestranného stavebního rozvoje města za episkopátu olomouckého biskupa Stanislava Thurza. Do dnešní doby se kromě obvodového zdiva dochovaly ve sklepech i přízemí velmi hodnotné renesanční klenby.

Stavební vývoj tohoto měšťanského domu začíná v 16. století a je úzce propojen s přestavbou vyškovské gotické tvrze na renesanční zámek olomouckým biskupem Stanislavem Thurzem. Kromě zámku samotného se biskupovy stavební ambice dotkly i zámeckého okolí a centra města. V těchto místech budoval objekty, jež měly sloužit ke správě panství. Již v roce 1490 měly k zámku údajně patřit také dva domy mezi mýtem a Brněnskou branou, což zhruba odpovídá právě poloze domu čp. 111 na náměstí Československé armády. Víme také, že úřednický dům byl v této době od zámku oddělen příkopem. Dobu vzniku dokládají dodnes dochované raně renesanční klenby a prostory v suterénu, které stářím odpovídají právě době přestavby vyškovského zámku. Důležitým milníkem v historii objektu byl, stejně jako u většiny staveb ve městě, vpád Švédů za třicetileté války. Do jaké míry byl dům poškozen, dodnes nevíme. Hned v 60. letech téhož století byl však u příležitosti rekonstrukce zámku opraven a dokonce i rozšířen na zhruba dvojnásobek původní rozlohy. Jednalo se o úpravy barokní a na přání olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna-Kastelkornu je provedl architekt Giovanni Pietro Tencalla pravděpodobně ve stejné době, kdy pracoval na tzv. Novém zámku. Po požáru města v roce 1753 začal zájem biskupů o zámek i s ním spojené budovy upadat. Tak se roku 1744 ocitl i tento dům v majetku města a během 18. a 19. století pak byly jeho prostory rozsáhlými úpravami transformovány na obytné.¹⁸³ V současnosti slouží jeho přízemí jako kavárna a patra jsou sídlem městských kanceláří.

Dům čp. 112 se nachází na náměstí Československé armády, přímo naproti komplexu zámeckých budov a zároveň nedaleko od místa, kde dříve stála Brněnská městská brána. Dnes se jedná o dům dvoupatrový, složený ze dvou částí oddělených

---

¹⁸³ Eliáš (pozn. 143), s. 191-196.

průjezdem vedoucím do dvora, o který se objekt dělí se sousední radnicí. Vzhledem k tomu, že jihovýchodní část odpovídá Tencallově barokní přístavbě, zaměřím se zde pouze na část táhnoucí se od průjezdu na západ, konkrétně na její přízemní a sklepní prostory.¹⁸⁴

V západní polovině objektu se téměř všude dochovalo původní renesanční zdivo, ať už obvodové, či mezi jednotlivými místnostmi. Renesanční klenby byly ve většině případů nahrazeny mladšími barokními a k vidění jsou proto nyní pouze ve dvou ze šesti místností. Ty se nachází na západním konci domu a jsou přístupné vchodem z ulice Husova. První z nich zakončující jižní trakt, je opatřena renesanční klenbou s trojbokými výsečemi. Rozmístění výsečí se zdá být nahodilé a nevykazuje žádnou formu symetrie. Druhá z místností se nachází přímo vedle a zakončuje trakt severní. Zde se dochovala cenná raně renesanční valená klenba s lunetami.¹⁸⁵

Významnou upomínkou na období renesance jsou také sklepní prostory domu. Konkrétně hlavní sklep, který se nachází pod jihozápadním koncem stavby, tedy právě pod výše zmíněnými renesančními prostory v přízemí. Byl sice dodatečně rozdělen na dvě menší místnosti, renesanční půlkruhová valená klenba však tento zásah přestála bez větší újmy. Klenbu člení v severovýchodním koutě trojboká výseč, která s největší pravděpodobností indikuje později zazděný vchod do další části sklepa. Patky klenby se nacházejí ve výšce asi 120 cm nad podlahou. Podlaha je hlíněná, stěny jsou z velké části vyzděny původním lomovým kamenem. Prostor, do něž dříve vedl výše zmíněný zazděný portál, je dnes přístupný ze vstupní chodby. Zaklenut byl rovněž valeným půlkruhem v době renesance. Třetí renesanční místnost se nachází přímo naproti vstupním schodům. I zde byl použit stejný typ zaklenutí, tedy renesanční valená půlkruhová klenba. Klenba i stěny jsou vyzděny lomovým kamenem a dodnes jsou zde patrné otisky prken po šalování.¹⁸⁶

LITERATURA:

Eliáš 1997, s. [10-11], [13-14]; Eliáš 2003, s. 185-187, 191-196.

---

¹⁸⁴ Eliáš (pozn. 143), s. 185-187.

¹⁸⁵ Jan O. Eliáš, *Náměstí Čs. armády č. 1. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1997, s. [13-14].

¹⁸⁶ *Ibidem*, s. [10-11].

5. VÝVOJ GOTICKÉ A RENESANČNÍ ARCHITEKTURY MĚSTA VYŠKOVA

Následující studie se zabývá vývojem gotické a renesanční architektury města Vyškova v rozmezí let 1200-1650. Jedná se o období, které v českých zemích koresponduje s rozvojem gotického a renesančního stavebního slohu a hlavním cílem této studie je proto nastínit paralelní proměnu stavitelských přístupů a tendencí ve Vyškově. Zohledněny jsou i existující spojitosti s architekturou významných měst okolních, konkrétně Brna, Prostějova, Kroměříže a Olomouce. Vzhledem k tomu, že byl Vyškov dlouhá léta biskupským městem, byli to především olomoučtí biskupové, kdo zásadním způsobem ovlivnil zdejší stavební činnost. Na podobě města se nejvíce podepsaly pozdně gotické rekonstrukce provedené za episkopátu biskupa Tasa Černoorského z Boskovic a renesanční přestavby iniciované biskupem Stanislavem Thurzem. Těmto olomouckým hodnostářům a jejich stavební činnosti je zde proto věnována obzvláštní pozornost.

Existence obce jménem Vyškov je poprvé zmíněna v listině biskupa Jindřicha Zdíka z roku 1141, která představuje v té době aktuální soupis majetků olomouckého biskupství. Do konce 12. století se však pravděpodobně jednalo pouze o malé městečko nevelkého významu.¹ Žádná stavba, která by připomínala tuto nejranější fázi existence města, se bohužel nedochovala.

Poznatkem o vyškovské architektuře, který sahá nejdále do historie, je hypotéza o existenci zeměpanského hradu na přelomu 12. a 13. století. K takové teorii se ve svých textech přiklání několik autorů, kteří svou argumentaci staví na zmínce o královském úředníkovi Jakubovi z Vyškova v listině krále Přemysla Otakara I. Vzhledem k tomu, že se však nedochovaly žádné fragmenty ani jiné písemné prameny, které by existenci tvrže takového stáří potvrdily, je tato hypotéza do velké míry spekulativní.²

Jisté je, že o něco později se do té doby relativně bezvýznamná zeměpanská osada transformovala na biskupské město a ekonomické centrum regionu. Podle všeho se tak mělo stát za episkopátu olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburku, zhruba v polovině 13. století.³ V této době se již na místě dnešního Masarykova náměstí nacházelo trojúhelníkové tržiště, jehož tvar, podmíněný třemi obchodními cestami na Brno, Kroměříž a Olomouc, mu zůstal dodnes. Přesné představy o tom, kolik a jakých domů dříve stálo po jeho obvodu, si však pro nedostatek informací vytvořit nemůžeme. Podle Jana Eliáše se jednalo o přízemní jednostranné domovní bloky, jejichž nejstarší podoba byla s největší pravděpodobností dřevěná.⁴ Vyplývá to ze srovnání se soudobými stavitelskými tendencemi ve městech okolních, kde byla situace podobná. Nejinak tomu bylo například v nedalekém Prostějově.⁵ Fakt, že byla původní zástavba skutečně dřevěná a tím pádem mnohem méně odolná vůči požárům, by mohl představovat také uspokojivé vysvětlení toho, proč se z nejstaršího období vyškovských dějin nedochovaly žádné architektonické fragmenty.

Již v polovině 13. století byla údajně zastavěna například parcela dnešního domu čp. 82 na západní straně Masarykova náměstí, který se tím pádem řadí

---

¹ Radek Mikulka, *Vyškov*, Praha 2009, s. 8.

² Kat. č. 3.5.

³ Zdena Jeřábková, K historii a urbanismu Vyškova ve středověku, *Muzejní zpravodaj*, 1998, duben, s. 16.

⁴ Jan O. Eliáš, *Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 1/2*, Národní památkový ústav Brno 2003, přílohy, s. VII.

⁵ Veronika Gazdová, *Gotická a renesanční architektura města Prostějov* (bakalářská práce), Olomouc 2013, s. 60.

k nejstarším ve městě. Kromě prominentní polohy v rámci středověkého tržiště tomu nasvědčuje především způsob, jakým byly později vyzděny a zaklenuty jeho sklepní prostory.⁶ Tato technika, kdy byl lomový kámen kladen přímo na hlínu, totiž mohla být použita pouze v případě, že byla nadzemní konstrukce domu extrémně lehká, tedy dřevěná nebo hrázděná.⁷ Jeden z nejstarších měšťanských domů, původem zřejmě také již ze 13. století, se údajně nacházel i na místě dnešního domu s čp. 86⁸ situovaného v bezprostřední blízkosti radnice. I v tomto případě je hlavním vodítkem pro časové zařazení vzniku původního objektu jeho poloha a způsob vyzdění sklepního prostoru pod ním.

Sklepy tohoto typu nevznikaly paralelně s nadzemními konstrukcemi, ale jak je zmíněno výše, byly vyzděny až sekundárně ve 14. století. Jejich význam je přesto obrovský. Při jejich konstrukci bylo totiž zřejmě poprvé použito kamene. S tím souvisí také fakt, že se jedná o nejstarší dochované architektonické památky ve městě. Kromě dvou předešlých domů byl tímto způsobem podsklepen například také dům čp. 111 v Husově ulici, který je však pro své umístění stranou centrálního tržiště považován za původem o něco mladší.⁹ Sklepní prostory těchto měšťanských domů jsou jediným pozůstatkem předhusitské architektury ve městě. O uplatnění postupů lucemburské gotiky spekulují odborníci také v souvislosti s hypotetickou existencí staršího středověkého hradu a městského opevnění. Žádné jednoznačné důkazy, které by takovou teorii potvrdily, se ovšem zatím nenašly.¹⁰

Vyškov se stal v průběhu 14. století jedním z prominentních měst olomouckého biskupského panství. Není proto divu, že o existenci kostela a fary hovoří písemné prameny již od roku 1328. O tehdejší poloze farního kostela víme pouze tolik, že se lišila od jeho polohy dnešní. Existují například domněnky, že se nacházel přímo na centrálním středověkém tržišti, dnešním Masarykově náměstí. Jak tento starší předchůdce dnešního farního kostela vypadal, však bohužel nevíme.¹¹

Mnohem více informací máme o stavebním vývoji města ve století 15. I ten je však doprovázen mnoha nejasnostmi, především v době předhusitské. Z roku 1403 prochází nejstarší městská pečeť zobrazující městské hradby s otevřenou bránou. Zpodobněná brána je podle lomené archivoly portálu jednoznačně gotická. Dá-li

---

⁶ Kat. č. 3.10.

⁷ Eliáš (pozn. 4), přílohy, s. VII.

⁸ Kat. č. 3.11.

⁹ Kat. č. 3.12.

¹⁰ Kat. č. 3.5

¹¹ Jeřábková (pozn. 3), s. 16.

se ovšem tento jediný důkaz pokládat za věrohodný a jednoznačný, toť otázkou. I v prozkoumané literatuře se názory na problematiku různí. Například Jan Eliáš existenci hradeb v této době zpochybňuje. Zdůvodňuje to tím, že se husitským vojskům podařilo město snadno dobýt.¹² Při srovnávání nejrozličnějších textů zabývajících se historií města se však najdou i zdroje popisující událost následovně: „*A ještě jednou r. 1433 husité vedeni Prokopem Holým plenili okolí Vyškova, ale s hlavami zkrvavenými byli odrazeni od hradeb městských, ačkoliv mnoho škod způsobili ohněm, který strávil část města, radnici a veškerá skoro privilegia.*“¹³ Eliášova hypotéza by proto měla být brána s rezervou. Doba vzniku a stylové charakteristiky prvotního městského opevnění jsou tedy blíže nespecifikovatelné.

Ať už byl průběh husitského útoku na Vyškov jakýkoliv, nepochybně při něm vznikly obrovské škody. Zdá se ale, že výsledný efekt těchto událostí na stavební činnost ve městě byl spíše pozitivní. Olomoučtí biskupové, kteří v té době přišli o své prvořadě sídlo v Kroměříži, totiž začali Vyškovu věnovat svou hlavní pozornost. Zpustošené a vypálené město bylo díky tomu obnoveno neuvěřitelným tempem. Již od roku 1449 se prameny zmiňují o „*nové tvrzi*“. Její existence je písemně doložená a poprvé v historii se tak nejedná o pouhou spekulaci.¹⁴

Za urputnou snahou olomouckého biskupa Tasa Černohorského z Boskovic prodat některé biskupské statky se s největší pravděpodobností skrývá shromažďování finančních prostředků na výstavbu nových, masivnějších městských hradeb. Tuto teorii potvrzují mimo jiné zápisky františkánského mnicha Jana Kapistrána, který zde pobýval v roce 1451, nebo urbář z roku 1465, jenž hovoří o povinnosti vyškovských měšťanů střežit městské hradby a brány. Jaká byla jejich tehdejší podoba, dnes přesně nevíme, neboť byly pouhých několik let po svém dokončení zničeny za česko-uherských válek. Při následné rekonstrukci, o kterou se opět zasloužil biskup Tas, pak vznikly hradby, jak je známe dnes. Fragmenty v Pivovarské ulici a u farního kostela svědčí o tom, že stavebním materiálem městského opevnění byl lomový kámen. Šířka zdi se pohybovala okolo 160 cm a byla pravděpodobně až 6 m vysoká. Fragment v Pivovarské ulici s dochovanými střílnami dává tušit také dřívější dřevěný ohoz. Prokazatelná je i tehdejší existence

---

¹² Kat. 3.6.

¹³ Bohumil Navrátil, *Nárys dějin Vyškova*, Vyškov 2006, s. 6.

¹⁴ Kat. č. 3.5.

městských bran – Brněnské, Olomoucké a Kroměřížské, – které umožňovaly cestu do předních moravských měst.¹⁵

Pod patronátem Tasa Černoohorského byl v roce 1466 vystavěn rovněž nový farní kostel, tentokrát již na místě odpovídajícím tomu dnešnímu. Pozdně gotické prvky, které stavba dodnes vykazuje, jsou však zřejmě původem o něco mladší. Kostel byl totiž pouhé tři roky po svém dokončení vypálen za česko-uherských válek a jeho následná obnova zřejmě trvala až do roku 1496. O novou podobu stavby se i tentokrát zasloužil biskup Tas. Vzhledem k tomu, že strávil nějaký čas na studiích v Itálii, a že byl ve styku s královským dvorem Matyáše Korvína, je velmi pravděpodobné, že se za svého života seznámil s italskou i uherskou renesancí. Nasvědčuje tomu také fakt, že byl prvním velkým průkopníkem humanistického hnutí na Moravě.¹⁶ Dochované pozdně gotické části vyškovského farního kostela spolu s přibližně stejně starými kamennými články v přízemí vyškovského zámku ovšem dokazují, že renesanční stavební postupy si biskup neosvojil.

Tasovu pozdně gotickou přestavbu vyškovského farního kostela dnes kromě velké části obvodového zdiva skrytého pod novodobou fasádou a pozdně gotických opěráků připomíná především trojice kamenných portálů. Západní lomený portál, který dříve představoval hlavní vchod do kostela, je velmi skromný a charakterizuje jej jednoduché profilování ukotvené ve vysokém soklu. Lepší představu o původní velkoleposti stavby ovšem skýtají zbylé dva portály, severní a jižní. Jejich společným charakteristickým znakem jsou kamenné pruty protínající se v archivoltě ve tvaru lomeného oblouku, z nichž u severního portálu je dnes ale viditelný pouze jeden. Jižní portál si však téměř původní vzhled i rozměry zachoval až dodnes a na první pohled je proto patrná jeho podobnost se severním portálem presbytáře kostela sv. Mořice v Olomouci i s jedním z portálů brněnské katedrály sv. Petra a Pavla. Taková shoda není náhodou. Portály jsou si totiž blízké i dobou vzniku datovanou ve všech případech do posledních dvou dekad 15. století. Vzhledem k tomu, že u portálu severní předsíně brněnské katedrály a jižního portálu vyškovského farního kostela byla zjištěna i naprosto totožná hloubka a šířka,¹⁷ je pravděpodobné,

---

¹⁵ Kat. č. 3.6.

¹⁶ Ivo Hlobil – Eduard Petřů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 104.

¹⁷ Kat. č. 3.3.

že byl tento typ portálu v prominentních moravských městech budován podle jednoho předem daného vzoru.

Ničivý vpád Jindřicha Minsterberského za česko-uherských válek způsobil značnou újmu i tehdejší „nové tvrzi“, o níž písemné prameny hovoří od roku 1449. Stejně jako tomu bylo u farního kostela a městských hradeb, i opravy vyškovského hradu se ujal olomoucký biskup Tas Černohorský z Boskovic. Rozsáhlou rekonstrukci provedenou zřejmě v roce 1470 dodnes připomínají tři znakové desky zasazené do zdi zámecké věže. Dvě z nich, erby rodů Černohorských a Šternberků, připomínají původ biskupa Tasa, třetí pak představuje znak olomouckého biskupství. Tyto pozdně gotické reliéfy vypovídají o stylovém charakteru celé rekonstrukce, kterou si tak můžeme spojit s dochovanými pozdně gotickými články v přízemí severního křídla zámku. Ve třech místnostech se zde dochovaly fragmenty hrubě opracovaných kamenných portálů a krbu, jež, ač dříve považovány za dílo lucemburské gotiky, byly na základě novějších průzkumů identifikovány jako prvky pozdně gotické. Z této doby pochází i velká část obvodového diva zámku včetně barokní přístavbou zazděné pozdně gotické bašty v jižním koutě západního křídla.¹⁸

Stejného stáří je i větší část zámeckého sklepení, jež mělo původně sloužit jako úložný prostor pro naturální dávky vybírané olomouckou biskupskou vrchností. Sklep má i dnes do velké míry autentickou pozdně gotickou podobu. Původní je jeho obvodové zdivo, na něm spočívající valená lomená klenba, hrotitý portál při ústí zazděného šnekovitého schodiště a částečně také špalety oken. V jedné z místností byla odkryta i středověká kamenná podlaha.¹⁹

Na rekonstrukci tvrze se do určité míry podílel i Tasův nástupce, administrátor biskupství Jan Filipec, jehož úřadování je taktéž spojeno s ohromným stavebním rozvojem města. Jeho vliv na výslednou podobu hradu však dnes od změn provedených biskupem Tasem odlišit nelze.²⁰

V 2. polovině 15. století rovněž odstartovala postupná transformace měšťanských domů z původních dřevostaveb na stavby kamenné. Prvotním impulzem byl zřejmě již požár v roce 1464 spolu s česko-uherskými válkami, které poničily značnou část tehdejší zástavby. Přeměna se ovšem v první fázi týkala

---

¹⁸ Kat. č. 3.5.

¹⁹ Kat. č. 3.5.

²⁰ Ibidem.

pouze nejvýznamnějších objektů na tržišti.²¹ Jedním z nich byl například dům čp. 82. Jedná se o stavbu s hloubkovou dispozicí, v jejímž přízemí se kromě prvků vzniklých při pozdější renesanční přestavbě dochovala také pozdně gotická valená klenba z lomového kamene, dnes překrytá novodobou omítkou.²² Pozdně gotickou valenou klenbu spolu s kamenným půlkruhovým portálem stejného stáří najdeme i v domě čp. 44.²³ Jediným dalším opracovaným kamenným článkem, který v rámci soudobé měšťanské architektury přetrval, je pozdně gotický pravoúhlý portál v budově dnešní radnice, dříve jednom z nejhonosnějších středověkých domů.²⁴ Pozdně gotické jádro má dům čp. 111 v Husově ulici, jehož renesanční klenba však vznikla o něco později. O stáří domu svědčí také kamenná studna objevená v jeho dvoře, jejíž vznik je datován rovněž nejpozději do 15. století.²⁵

Paralelně s těmito přestavbami byla k některým měšťanským domům přistavěna dřevěná podloubí. Na širší západní polovině tehdejšího tržiště, kde se podle všeho nacházely ty nejhonosnější stavby, disponovaly postupem času loubím všechny měšťanské domy. Na užším konci náměstí s nedalekou Kroměřížskou bránou se podloubí naopak vyskytovalo spíše výjimečně. Dřevěné bylo také první patro, jež typický měšťanský dům té doby zpravidla měl.²⁶

Příchod 16. století byl v biskupské Olomouci spojen s úřadem biskupa Stanislava Thurza, který byl do funkce dosazen v roce 1497 a vykonával ji poté dalších více než 40 let. Thurzův episkopát znamenal nejen pro Olomouc, ale i pro další moravská města šíření humanismu a postupné nahrazení pozdně gotických stavebních postupů renesančními.²⁷ Mezi dalšími zasáhl biskup výrazně také do stavebního vývoje města Vyškova, kde se jeho hlavním počinem stala raně renesanční rekonstrukce místního zámku.

Do přestavby středověké tvrze na pohodlnější zámek se biskup pustil především proto, že zadluženost olomoucké diecéze biskupy dočasně připravila o velkou část jejich panství. Vyškov, jako jedno z tehdy nejvýznamnějších biskupských měst, tak na nějaký čas nahradil dříve privilegovanou rezidenční

---

²¹ Eliáš (pozn. 4), s. 237.

²² Kat. č. 3.10.

²³ Kat. č. 3. 8.

²⁴ Kat. č. 3.4.

²⁵ Kat. č. 3. 12.

²⁶ Jan O. Eliáš, Nástin historicko-architektonického a historicko-urbanistického vývoje vyškovského náměstí ve světle stavebně historického průzkumu sídelního útvaru, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 63-64.

²⁷ Hlobil-Petrů (pozn. 15), s. 129.

Kroměříž a biskup Thurzo, který zde tím pádem často pobýval, se tak rozhodl přetvořit si pozdně gotickou tvrz k obrazu svému. Přestavba byla dokončena zřejmě na počátku 16. století. Kroměříž byla tou dobou sice již zpět v majetku biskupském, na tamějším zámku ale stále ještě probíhaly intenzivní stavební práce.²⁸

Přestože vyškovský zámek od té doby prošel mnoha různými rekonstrukcemi, některé raně renesanční prvky se dochovaly až dodnes. Nově bylo tehdy vybudováno západní křídlo s konírnou, dnes dlouhým výstavním sálem zaklenutým renesanční valenou klenbou s trojbokými výsečemi o esovitých hranách. Původní pozdně gotická bašta na jejím konci byla přestavěna na místnost s nepravidelnou křížovou klenbou. Pozdně gotické prostory křídla severního byly rovněž opatřeny renesančními valenými klenbami, ve většině případů s trojbokými výsečemi protaženými do hřebínků.²⁹

Kromě přízemních interiérů zámku připomínají renesanční přestavbu také dvě sklepní místnosti pod západním křídlem přestavěné pravděpodobně současně s ostatními částmi hradu. Od pozdně gotické části sklepení se tyto prostory liší renesanční půlkruhovou valenou klenbou a nálevkovitým tvarem okenních špalet. Na místě renesančního předhradí sice později vznikla barokní přístavba, některé renesanční prvky zde ovšem přetrvaly. Jedná se o obvodové zdivo hlavní vstupní brány a sousedního stavení, valenou klenbu brány a dost možná i fragmenty jejich kamenných portálů. Nejjednoznačnějším odkazem k renesanci je ovšem Thurzova znaková kartuše, jež byla vsazena do zdi vstupní brány na počest biskupem provedené přestavby. Za episkopátu Stanislava Thurza zřejmě vznikla také dříve jednopatrová okrouhlá bašta v nejvýchodnějším rohu zámeckého komplexu, z níž se do dnešní doby dochovala pouze přízemní část. Autentické renesanční prvky představuje jedna ze střílen a hvězdicovitá valená klenba interiéru.³⁰

Reliéfni znaková deska biskupa Thurza ve dvoře bývalého měšťanského domu čp. 43 svědčí o tom, že stavební rozvoj města za biskupova úřadu byl záležitostí všestrannou. Tento dům patřil mezi první, které byly přestavěny v renesančním stylu.³¹ Přeměna zbývajících dosud dřevěných středověkých domů na renesanční domy zděné proběhla v 16. století. Renesanční prvky se však objevují

---

²⁸ Tomáš Baletka, Vyškov za olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497-1540), *Vyškovský sborník II*, Slavkov u Brna 2001, s. 31-53.

²⁹ Kat. č. 3.5.

³⁰ Kat. č. 3.5.

³¹ Kat. č. 3.7.

i v již dříve vyzděných domech pozdně gotických. Zrekonstruované objekty byly většinou přízemní a zachovávaly středověkou dvoutraktovou hloubkovou dispozici.³² Pozdně gotická dřevěná loubí byla v mnoha případech nahrazena zděnými, křížově zaklenutými, o čemž dnes svědčí například klenby v předních částech domů čp. 48,³³ čp. 82,³⁴ nebo ve vstupní síni radniční budovy. Stejněho stáří jsou také prampouchy v Radniční uličce, které více než kterýkoliv jiný architektonický prvek svědčí o komplexnosti přeměny městské zástavby z dosavadní pozdně gotické na renesanční.³⁵

Ač o tom nemáme jednoznačný důkaz, za Thurzova episkopátu mohla velmi pravděpodobně vzniknout také kaple sv. Anny. Mnozí autoři ji sice považují za stavbu pozdně gotickou z konce 15. století, nejnovější průzkum Zdeňky Jeřábkové však odhalil štukovou povahu klenebních žeber a tím pádem také pravděpodobný původ renesanční. Kaple tedy představuje ve městě unikátní architektonický objekt, jehož výsledná podoba je syntézou doznívajících tendencí pozdně gotických s pozvolna nastupujícími prvky renesančními. K pozdně gotickému slohu se vrací například úzká hrotitá okna nebo již zmíněná štuková žebra, která zde nejsou prvkem nosným, ale valenou klenbu kaple pouze dekorují. Prokazatelně renesanční je naopak fresková výzdoba kaple z roku 1584, která však mohla vzniknout o mnoho let později. Výhradně renesanční prvky vykazuje přilehlý špitál. Konkrétně se jedná o půlkruhovou valenou klenbu vstupní síně a především severní portál stavby rámovaný bosáží a zdobený antikizujícím vlysem. Právě tento vlys jasně odkazuje k renesančnímu slohu 2. poloviny 16. století.

Nejdůležitější událostí 2. poloviny 16. století byla pro obyvatele města Vyškova bezesporu stavba nové radnice dokončená v roce 1569. Za tímto účelem došlo k přestavbě jednoho z prominentních původně pozdně gotických měšťanských domů na západní straně náměstí, k němuž byla posléze připojena také nová renesanční věž. Stavba věže mohla být započata především díky olomouckému biskupovi Vilémovi Prusinovskému z Víckova, který měšťanům pomohl opatřit potřebný kámen. Podle písemných pramenů se jednalo o stavbu velmi honosnou. Z dobové rytiny například víme, že byla vysoká věž zakončena ochozem s nárožními věžičkami a bání s korouhvičkou. Autentická podoba však radnici příliš dlouho

---

³² Eliáš (pozn. 25), s. 65.

³³ Kat. č. 3.9.

³⁴ Kat. č. 3.10.

³⁵ Kat. č. 3.4.

nezůstala, neboť ji v roce 1609 závažně poškodil náhlý výbuch střelného prachu uskladněného v jejím nitru. Většina renesančních prvků proto musela být obnovena při rekonstrukci dokončené v roce 1613.³⁶

Nově vzniklou podobu stavby hodnotí Jan Eliáš jako dovršení celkové renesanční proměny města.³⁷ Kvůli požárům i jiným katastrofám, jež radniční budovu i s věží později postihly, vykazuje dnes renesanční prvky pouze přízemí a první patro. V exteriéru se jedná například o bosáž vstupního portálu, nárožní armování, ale především kamenné reliéfní desky ve zdi 1. patra věže, z nichž jedna patří olomouckému biskupství, druhá velkému podporovateli stavby, biskupovi Vilémovi Prusinovskému, a třetí představuje znak města Vyškova s letopočtem 1569. Všechny tři jsou podle typu dekorace již pozdně renesanční a časově tudíž odpovídají až rekonstrukci na počátku 17. století. Renesanční sloh je patrný také v interiéru stavby, kde se ovšem jeho prvky mísí se staršími prvky pozdně gotickými. Vstupní síň v přízemí představuje prostor bývalého renesančního mázhauzu, o čemž svědčí především jeho křížové zaklenuť s hřebínky. Reprezentativnost stavby v době jejího vzniku dokazují dekorativní prvky jako zídka s toskánským polosloupem a volutou u paty schodiště do prvního patra či vegetativně zdobená mříž vsazená do průhledu v mezipatře. Nejinak je tomu v prvním patře, které zaujímá prostor dřívějšího horního mázhauzu. Zde se kromě dekorativního renesančního zábradlí dochovala také dvojice pozdně renesančních intarzovaných dřevěných dveří a dvojce starší dveře železné. Renesanční je rovněž většina kleneb s charakteristickými hřebínkovými výsečemi. Dvě z nich navíc zdobí sekundárně vytvořená pozdně renesanční štuka.³⁸

Zcela zvláštní postavení v rámci architektonického vývoje města má Hřbitovní kostel Panny Marie. Objekt, který vznikl jako součást dnes již neexistujícího kapucínského kláštera budovaného v letech 1617-1624, nelze jednoznačně klasifikovat jako stavbu renesanční a to i přesto, že pochází z doby odpovídající doznívání pozdní renesance a manýrismu na našem území. Kostel je typickým příkladem řádové architektury, která se řídí přísnými kapucínskými regulemi a z toho důvodu se také velmi vzdaluje dobovým stavebním trendům. Zdaleka se však nejedná o ojedinělý typ stavby, ba naopak. Díky těmto

---

³⁶ Kat. č. 3.4.

³⁷ Eliáš (pozn. 25), s. 64.

³⁸ Kat. č. 3.4.

jednotným pravidlům jsou si soudobé kapucínské památky velmi blízké. Důkazem toho je například kapucínský kostel Zvěstování Páně na olomouckém Dolním náměstí či kostel Nalezení sv. Kříže v Brně. Hlavní průčelí těchto tří kostelů jsou si vzájemně blízká téměř totožným rozmístěním jednotlivých architektonických prvků. Přestože byl vyškovský kapucínský kostel později barokizován, dodnes disponuje některými prvky z doby renesance. V průčelí je to například portál, který, ač sekundárně barokně dekorovaný, má autentické renesanční jádro. O renesančním původu stavby svědčí kromě novodobě omítnutého obvodového zdiva také její zaklenutí. Půlkruhová valená klenba hlavní lodi je jednotná, totožně zaklenutý presbytář však člení tři trojboké výseče. Stejný typ klenby nasvědčuje také renesančnímu původu krypty.³⁹

---

³⁹ Kat. č. 3.2.

6. ZÁVĚR

Hlavním záměrem této bakalářské práce bylo zmapovat gotickou a renesanční architekturu města Vyškova. Za tímto účelem byl sestaven katalog gotických a renesančních staveb, jenž představuje klíčovou část práce. Formou jednotlivých katalogových hesel v něm bylo zanalyzováno 13 významných památek, které se různou měrou dochovaly až dodnes. Svou dobou vzniku spadají všechny tyto stavby do zkoumaného období od počátku 13. do poloviny 17. století. Časové vymezení koresponduje s dobou, kdy se v českých zemích rozvíjel gotický a následně renesanční umělecký sloh. Tato datace pokrývá období od vzniku města Vyškova do konce třicetileté války. Pro lepší orientaci v tématu byl vypracován i stručný přehled dějin města. Informace shromážděné v katalogu a dějinném přehledu byly v závěru práce použity k vytvoření vývojové studie popisující genezi gotické a renesanční architektury města Vyškova.

Mnohá úskalí se objevila již při zpracovávání obecných dějin města. Prostudovaná literatura si totiž v mnohých ohledech navzájem odporuje. Autoři se v dataci neshodují ani u tak zásadních mezníků, jako je vydrancování Vyškova husitskými vojsky. Od toho se pak odvíjí problémy s určováním doby vzniku většiny památek i časové periodizace jejich dalšího vývoje. Vzhledem k tomu, že je právě obecně historický aspekt základem, od něž se každá architektonická analýza odvíjí, bylo by vhodné před započítím jakéhokoliv dalšího bádání v oblasti gotických či renesančních staveb znovu řádně přezkoumat veškeré existující prameny. Zeliminování nejasností by mohlo potenciální budoucí výzkum značně usnadnit, ba dokonce poukázat na zcela nové souvislosti.

K provedení podrobné analýzy staveb bylo zapotřebí prozkoumat kromě existujících pramenů a literatury také památky samotné. Díky tomu, že jsem měla památky neustále k dispozici, mohla jsem se mnohem lépe zorientovat ve zkoumané problematice a v případě potřeby si také kdykoliv ověřit správnost zkoumaných textů. Zkoumání staveb bylo značně zkomplikováno tím, že se málokterá z nich dochovala v takové míře, aby bylo možné činit jednoznačné závěry o jejím původu, stavební historii, či stylové příslušnosti.

Dnešní podobou gotických a renesančních staveb se ve větší míře zabývají především stavebně historické průzkumy, na kterých v případě města Vyškova

pracoval především doktor Jan Eliáš. Přesto, že se jedná o informačně velmi cenné dokumenty, všechny představují pohled jediného autora. Bylo by vhodné, aby stavby prozkoumali i další odborníci, což by přineslo více úhlů pohledu na zkoumanou problematiku.

7. RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá gotickou a renesanční architekturou města Vyškova. Jejím hlavním cílem je formou katalogu zanalyzovat jednotlivé stavby, které ve městě vznikaly v období od počátku 13. do poloviny 17. století, tedy v době, kdy se tyto stavební postupy v českých zemích uplatňovaly.

V úvodu se práce snaží nejprve vymežit a stručně popsat soudobý obecně historický kontext, který stavební činnost ve městě provázel. Následuje ústřední část celé práce, katalog gotických a renesančních staveb. Ten se skládá ze 13 samostatných hesel. Každé z nich je věnováno jedné z významných architektonických památek Vyškova, které se v různé míře dochovaly až do dnešní doby. Konkrétně se jedná o kapli sv. Anny se špitálem, Hřbitovní kostel Panny Marie, Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, radnici, zámek, městské hradby aměšťanské domy čp. 43, 44, 48, 82, a 86 na Masarykově náměstí, čp. 111 v Husově ulici a čp. 112 na náměstí Československé armády. V rámci každého katalogového hesla je nejprve prozkoumána stavební historie daného objektu a následně pak zanalyzována jeho nynější podoba. Centrem pozornosti jsou dodnes dochované gotické a renesanční architektonické prvky.

Takto získané údaje slouží jako podklad pro vypracování závěrečné studie, jejímž cílem je zmapovat vývoj gotické a renesanční architektury ve městě. Studie zohledňuje také paralelní architektonický vývoj ve významných okolních městech, jako je Brno, Kroměříž, Prostějov či Olomouc. Pozornost je věnována i vlivu některých olomouckých biskupů na stavební činnost ve Vyškově. Mezi dalšími se jedná především o biskupy Tasa Černoorského z Boskovic, kterému válkami zpusťosené město vděčilo za rozsáhlé rekonstrukce ve stylu pozdně gotickém, a Stanislava Thurza, jenž známý jako šířitel renesance přinesl tento sloh i do Vyškova.

8. SUMMARY

This bachelor thesis deals with Gothic and Renaissance architecture of the town Vyškov. Its main goal is to analyse buildings constructed in the period from the beginning of the 13th century to the first half of the 17th century which corresponds with the time when Gothic and Renaissance styles were being used in the Lands of the Bohemian Crown.

To introduce the topic, the thesis primarily aims to define and briefly describe general historical background of the town's construction activities. The introduction is followed by the central part of the work, the catalogue of Gothic and Renaissance buildings. The catalogue consists of 13 separate entries. Each of them is devoted to one of the 13 significant architectural sights of the town Vyškov originating in the above-mentioned period and which have been, to a certain degree, preserved to the present day. In particular, the catalogue lists St. Ann Chapel and the contiguous hospital, Cemetery Church of the Virgin Mary, parish Church of the Assumption of the Virgin Mary, the town hall, the chateau, town's fortifications and townhouses number 43, 44, 48, 82 and 86 on the Masaryk Square, number 111 in Husova Street, and number 112 on the Czechoslovakian Army Square. Every catalogue entry examines the history of the object's construction and consecutively it analyzes its current appearance focusing on the preserved Gothic and Renaissance elements.

Gained information then serves as the basis for the concluding study which aims to outline the development of Gothic and Renaissance architecture in the town. The study also takes into account existing connections with some significant neighbouring towns and cities, such as Brno, Kroměříž, Prostějov or Olomouc. Attention is also given to the influence of some of the bishops of Olomouc on the construction activity in Vyškov. Above all, it focuses on Tas Černohorský from Boskovice, to whom the war-ravaged town was bound for extensive reconstruction in the style of Late Gothic and on Stanislaus Thurzo, who as a well-known propagator of Renaissance, brought this style to Vyškov.

9. ZUSAMMENFASSUNG

Die Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Gotik- und Renaissancearchitektur der Stadt Wischau. Das Hauptziel der Arbeit ist durch eine Katalogform die einzelnen Bauten, die in der Stadt zwischen dem 13. und dem 17. Jahrhundert entstanden sind, zu analysieren. Es handelt sich also um die Zeitperiode, in der sich die Gotik und die Renaissance in den tschechischen Ländern durchsetzten.

In der Einleitung bemüht sich die Arbeit das gegenwärtige allgemeine historische Konzept einzuräumen und kurz zu beschreiben. Danach folgt der Zentralteil der Arbeit, ein Katalog der Gotischen und Renaissancegebäude. Das Verzeichnis besteht aus 13 selbstständigen Stichwörtern, aus denen sich jedes einem der 13 wichtigsten architektonischen Denkmale der Stadt Wischau widmet, die sich bis heute gewissermaßen erhalten haben. Konkret geht es um die Kapelle der heiligen Anna mit dem Spital, die Friedhofskirche der Jungfrau Maria, die Pfarrkirche Mariä Himmelfahrt, das Rathaus, das Schloss, die Stadtmauer und die ehemalige Stadthäuser Nr. 43, 44, 48, 82, und 86 auf dem Masarykplatz, das Haus Nr. 111 in der Straße Husova und Nr. 112 auf dem Marktplatz der Tschechoslowakischen Armee. Im Rahmen jedes Katalogstichwortes wird zuerst die Geschichte des Objekts untersucht und anschließend wird die heutige Form analysiert. Im Zentrum der Aufmerksamkeit stehen die bis heute erhaltenen architektonischen Elemente aus der Zeit der Gotik und Renaissance.

Die durch die Analyse gewonnenen Daten dienen als Unterlage für die Schlussstudie, deren Ziel ist es, die Entwicklung der Gotik- und Renaissancearchitektur in der Stadt zu erfassen. Die Studie berücksichtigt auch die parallele architektonische Entwicklung von wichtigen Städten in der Umgebung, wie z.B. Brünn, Kremsier, Proßnitz in Mähren oder Olmütz. Beachtet wird auch der Einfluss mancher Bischöfe aus Olmütz auf die Bautätigkeit in Wischau. Neben anderen handelt es sich um den Bischof Protasius von Boskowitz und Černahora, dem die durch Kriege verwüstete Stadt zahlreiche Rekonstruktionen im spätgotischen Stil verdankt. Weiter auch um Stanislaus Thurzo, der als ein bekannter Verbreiter von Renaissance diesen Architekturstil nach Wischau gebracht hat.

10. SEZNAM PRAMENŮ

Pavel Borský, *Farní kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vyškově. Stavebněhistorický průzkum*, Římskokatolická farnost Vyškov 2000.

Jan O. Eliáš, *Býv. klášterní kostel P. Marie a sv. Františka z Asisi. Stručné stavebně historické posouzení a předběžná rámcová doporučení pro obnovu a rekonstrukci objektu*, Národní památkový ústav Brno 2003.

Jan O. Eliáš, *Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 1/2*, Národní památkový ústav Brno 2003.

Jan O. Eliáš, *Obvod historického jádra. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 2*, Národní památkový ústav Brno 2003.

Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005.

Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Část Nový zámek. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2003.

Jan O. Eliáš, *Husova č. 1. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1998.

Jan O. Eliáš, *Náměstí Čs. armády č. 1. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1997.

Jan O. Eliáš, *Masarykovo nám. č. 6. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1998.

Jan O. Eliáš, *Masarykovo nám. č. 13. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1997.

Jan O. Eliáš, *Kolonáda v zámecké zahradě. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 1998.

Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000.

Jan O. Eliáš, *Radnická ul. č. 2. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000.

Veronika Gazdová, *Gotická a renesanční architektura města Prostějov* (bakalářská práce), Olomouc 2013.

Slavomíra Kašpárková, *Kape sv. Anny a špitálek. Stavebně-historický průzkum*, Muzeum Vyškovska 1988.

11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Balcárek 2007

Pavel Balcárek, *Vládcové Moravy*, Brno 2007.

Baletka 2001

Tomáš Baletka, Vyškov za olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497-1540), *Vyškovský sborník II*, Slavkov u Brna 2001, s. 31-53.

Birnbaumová 1961

Alžběta Birnbaumová, Zahrada ve Vyškově, in: *Rekonstrukce dvou moravských renesančních zahrad*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Řada uměnovědná*, Brno 1961, s. 257-276.

Borský – Černoušková 2001

Pavel Borský – Dagmar Černoušková, Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Vyškově, in: *Průzkum památek*, 2001, č. 2, s. 122-132.

Brandl 1892

Vincenc Brandl, Vyškov, in: *Knih pro každého Moravana*, Brno 1892, s. 355-356.

Bude zachráněna jedinečná památka ve Vyškově?, *Vyškovské noviny*, 1991, č. 30, 2. 8., s. 1.

Bunža 1936

Bohumír Bunža, Dějiny farního kostela, in: *Vyškov město a okres*, Praha 1936, s. 9-10.

Burian 1961

Václav Burian, Nejstarší ikonografie Vyškovska, *Zprávy vlastivědného musea ve Vyškově*, 1961, č. 36, červen, s. 1-3.

Čapka 1942

František Čapka, *Dějiny Moravy v datech*, Brno, 1942.

Čornej 2004

Petr Čornej, *Panovníci českých zemí*, Havlíčkův Brod 2004.

Dorazilová 1993

Miroslava Dorazilová, Z minulých let, *Vyškovské noviny*, 1993, č. 42, 27. 10., s. 2.

Dufek 1947

Emil Dufek, Neznámé architektonické shody mezi svatopetrským dómem v Brně a farním chrámem ve Vyškově, *Vlastivědný věstník moravský*, 1947, č. 2, s. 247-248.

Eliáš 2004

Jan O. Eliáš, Nástin historicko-architektonického a historicko-urbanistického vývoje vyškovského náměstí ve světle stavebně historického průzkumu sídelního útvaru, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003*, Vyškov 2004, s. 61-67.

Fišer 1957

František Fišer, K nejstarší minulosti Vyškova, *Zprávy okresního vlastivědného musea ve Vyškově*, 1957, č. 8, květen, s. 1-6.

Fišera 1954

Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 421-422.

Foltýn 2005

Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 760-763.

Friedrich 1967

Zdeněk Friedrich, Vyškovské varhany, *Zprávy vlastivědného musea ve Vyškově*, 1967, č. 68, březen, s. 1-12.

Hájek 1997

Karel Hájek, Vyškov v dějinách, *Vyškov*, Vyškov 1997, s. 3-5.

Hlobil – Petrů 1992

Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.

Hlobil – Perůtka 1999

Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, s. 250-252.

Horut 1902

Florian Horut, Stručný přehled dějin Vyškova, in: *Katalog výstavy hospodářské, průmyslové a národopisné ve Vyškově r. 1902*, Vyškov 1902, s. 6-16.

Hosák 2004

Ladislav Hosák, *Historický místopis měst a obcí na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2004, s. 288-289.

Hosák 1981

Ladislav Hosák, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 1, Jižní Morava*, Praha 1981, s. 263-264.

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. Jižní Morava, Praha 1981, s. 263-264.

Jeřábková 2012

Zdeňka Jeřábková, *Příběh kaple sv. Anny ve Vyškově* (kat. výst.), Muzeum Vyškovska 2012.

Jeřábková 2004

Zdeňka Jeřábková, Kaple sv. Anny ve Vyškově, in: *110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893–2003*, Vyškov 2004, s. 55-60.

Jeřábková 1999

Zdena Jeřábková, Příspěvek k dějinám vyškovského zámku, *Muzejní zpravodaj*, 1999, duben, s. 19-20.

Jeřábková 1998

Zdena Jeřábková, K historii a urbanismu Vyškova ve středověku, *Muzejní zpravodaj*, 1998, duben, s. 16.

Jeřábková 1997

Zdena Jeřábková, K portrétu stavitele vyškovského kostela a stavebním dějinám objektu, *Muzejní zpravodaj*, 1997, březen, s. 12.

Jordán 1990

František Jordán, Osudy vyškovského hřbitova, *Vyškovský zpravodaj*, 1990, září, s. 9-13.

Jordán 1993

František Jordán, Z historie městského hřbitova ve Vyškově, in: *100 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-1993*, Brno 1993, s. 171-177.

Jordán 1998

František Jordán, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Sv. 1 Okres Vyškov.*, Brno 1998, s. 84-94.

Kadlčíková – Zemanová 1981

Marta Kadlčíková – Renata Zemanová, 850 let města Vyškova, *Vyškovský zpravodaj*, 1981, 10. 12., s. 14 – 16.

Kaple Sedmibolestné Marie Panny ve Vyškově za starších dob a nyní, *Vyškovské noviny*, 1893, č. 1, 5. 1., s. 1.

Kibic 1988

Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 57-58.

Kotulánová 2007

Renata Kotulánová, *Proměny vyškovského náměstí*, Vyškov 2007.

Kuča 2011

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2011, s. 469-509.

Kuča 1995

Karel Kuča, *České, moravské a slezské zvonice*, Praha 1995.

Kupka 1973

Jan Kupka, Procházka starým Vyškovem, *Vyškovský měsíčník*, 1973, leden-únor.

Kupka – Zemanová-Petrů 1971

Jan Kupka – Renata Zemanová-Petrů, Vyškovská radnice, *Zpravodaj města Vyškova*, 1971, č. 85, únor, s. 19-30.

Michálek 1947

Karel Mojmir Michálek, *Historie města Vyškova ve stručném přehledu*, Vyškov 1947.

Mikulka 2009

Radek Mikulka. *Vyškov*, Praha 2009.

Mikulka 1989

Radek Mikulka, Město Vyškov v moravských dějinách 1. Poloviny 17. století, *Zpravodaj muzea Vyškovska*, 1989, s. 37-43.

Muk 1985

Jan Muk, *ABC kulturních památek Československa*, Praha 1985.

Navrátil 2006

Bohumil Navrátil, *Nárys dějin Vyškova*, Vyškov 2006.

Nekuda 1965

Vladimír Nekuda, *Vyškovsko*, Brno 1965.

Pavlíčková 2001

Radmila Pavlíčková, *Sídla olomouckých biskupů*, Olomouc 2001.

Pilnáček 1930

Josef Pilnáček, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930.

Plaček 2001

Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001, s. 713-716.

Plaček 1996

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 372-373.

Procházka 1938

Vojtěch Procházka, Vyškovské památky, *Vyškovské noviny*, 1938, 2. 9., s. 1.

Procházka 1936

Vojtěch Procházka, Z minulosti Vyškova, in: *Vyškov město a okres*, Praha 1936, s. 7-8.

Procházka 1932

Vojtěch Procházka, *Pověst o založení Vyškova*, Vyškov 1932.

Procházka 1932

Vojtěch Procházka, *Proč má Vyškov v městské pečeti letopočet 1596?*, Vyškov 1932.

Procházka 1928

Vojtěch Procházka, *Z minulosti vyškovského zámku*, Vyškov 1928.

Procházka 2006

Vojtěch Procházka, Kaple sv. Otilie ve Vyškově, in: *Církevní památky Vyškova*, Vyškov 2006, s. 1-10.

Procházková 1969

Eva Procházková, Radniční věž ve Vyškově, *Náš život*, 1969, č. 48, 28. 11., s. 5.

Prokop 1904

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung*, 4. Band, Wien 1904, s. 148.

Šefců 2013

Ondřej Šefců, *Architektura. Lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla.*, Praha 2013.

Štefková 1995

Jana Štefková, *Vyškovské zvony*, Vyškov 1995.

Vyškov, Olomouc 1940.

Vyškovsko Vás zve, Vyškov 1939.

Wolný 1860

Gregor Wolný, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*, 2. Abteilung, Brünn 1860, s. 417-426.

Zemanová 1995

Renata Zemanová, Kulturní památky vyškovského okresu, *Vyškovské noviny*, 1995, leden-únor.

Zemanová 1991

Renata Zemanová, *Památky vyškovského okresu*, Vyškov 1991.

Zemanová 1975

Renata Zemanová, Středověké klenební prostory ve Vyškově, *Vyškovský zpravodaj*, 1975, č. 4, únor, s. 7-8.

Zemanová 1990

Renata Zemanová, Vyškovský zámek, *Vyškovský zpravodaj*, 1990, červen, s. 9-10.

Zemanová 1990

Renata Zemanová, Zámecká zahrada, *Vyškovský zpravodaj*, 1990, červenec-srpen.

Zemanová-Petrů 1969

Renata Zemanová-Petrů, Nálezy na nádvoří vyškovského zámku, *Náš život*, 1969, č. 51, s. 19. 12., s. 42-43.

Zemanová-Petrů 1973

Renata Zemanová-Petrů, Památky z doby dřívější a dnešní, *Vyškovský měsíčník*, 1973, leden, s. 9.

Zemanová-Petrů 1973

Renata Zemanová-Petrů, Průzkum hrobky bývalého kapucínského kostela ve Vyškově, *Vyškovský měsíčník*, 1973, září, s. 10.

Zemanová-Petrů 1972

Renata Zemanová-Petrů, Vyškovské náměstí, *Vyškovský měsíčník*, 1975, listopad, s. 6-7.

Zemanová-Petrů 1972

Renata Zemanová-Petrů, Vyškovská radnice, *Vyškovský měsíčník*, 1972, květen, s. 6-7.

Zháněl 1971

Jan Zháněl, Osudy a činnost muzea ve Vyškově v letech 1945-1958, *ZMV*, 1971, č. 88, s. 5-23.

Zháněl 1954

Jan Zháněl, Památky a pozoruhodnosti města Vyškova, in: *Vyškov*, Praha 1954, s. 10.

Zháněl 1956

Jan Zháněl, Zámek ve Vyškově, *Zprávy okresního muzea Vojtěcha Procházky ve Vyškově*, 1956, č. 2, říjen, [4] s.

12. SEZNAM OBRAZOVÉ DOKUMENTACE

1. Listina Jindřicha Zdíka z r. 1441 – první písemná zmínka o obci jménem Vyškov; na fotografii kopie ve sbírkách Muzea Vyškovska; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
2. Dřevořez Jana Willenbergera z roku 1593: pohled na Vyškov od severu; Václav Burian, Nejstarší ikonografie Vyškovska, *Zprávy vlastivědného musea ve Vyškově*, 1961, č. 36, červen, přílohy.
3. Kaple sv. Anny se špitálem – stavebně historický rozbor; Slavomíra Kašpárková, *Kape sv. Anny a špitálek. Stavebně-historický průzkum*, Muzeum Vyškovska 1988, přílohy.
4. Kaple sv. Anny se špitálem – severní průčelí; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
5. Kaple sv. Anny – pozdně gotická okna severního a jižního průčelí; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
6. Kaple sv. Anny – valená klenba se štukovými žebry; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
7. Kaple sv. Anny – detaily klenby: svorníky ve tvaru ryb, signatura freskové výzdoby z roku 1584; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
8. Kaple sv. Anny – detail freskové výzdoby: medailony se sv. Ondřejem a v. Šimonem; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
9. Kaple sv. Anny – vchod: pohled z interiéru kaple a ze vstupní síně špitálu; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
10. Špitál – renesanční portál; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
11. Hřbitovní kostel Panny Marie – průčelí; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
12. Hřbitovní kostel Panny Marie – barokní vstupní portál s renesančním jádrem; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
13. Hřbitovní kostel Panny Marie – interiér hlavní lodi s renesanční půlkruhovou valenou klenbou; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
14. Hřbitovní kostel Panny Marie – renesanční půlkruhová valená klenba presbytáře s trojúhelníkovými výsečemi; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.

15. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – stavebně historický rozbor; Pavel Borský, *Farní kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vyškově. Stavebněhistorický průzkum*, Římskokatolická farnost Vyškov 2000, přílohy.
16. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – exteriér stavby s viditelnými pozdně gotickými opěráky, pohled od jihovýchodu; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
17. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – severní pozdně gotický portál; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
18. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – západní pozdně gotický portál; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
19. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – jižní pozdně gotický portál; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
20. Portály stylově velmi blízké jižnímu portálu farního kostela Nanebevzetí Panny Marie – severní portál kostela sv. Mořice v Olomouci a severní portál kostela sv. Petra a Pavla v Brně; foto: Hana Vrtílková, 16. 4. 2014 a 22. 4. 2014.
21. Radnice – průčelí radniční budovy a věže; renesanční bosáž portálu a nárožní armování v přízemí a 1. patře věže; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
22. Radnice – renesanční znakové desky ve zdi 1. patra věže; foto: Hana Vrtílková, 8. 9. 2013.
23. Radnice – prampouchy v Radniční uličce; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013 a 8. 9. 2013.
24. Radnice – stavebně historický rozbor přízemí; Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000, přílohy.
25. Radnice – renesanční hřebínková klenba vstupní síně; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
26. Radnice – dekorativní renesanční prvky ve vstupní síni; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
27. Radnice – průjezd; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
28. Radnice – interiér dvorního křídla; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
29. Radnice – stavebně historický rozbor 1. patra; Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000, přílohy.

30. Radnice – renesanční mříž v 1. patře; Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000, přílohy.
31. Radnice – renesanční klenba předsíně v 1. patře; Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum.*, Národní památkový ústav Brno 2000, přílohy.
32. Radnice – renesanční portály v předsíni 1. patra; pravoúhlý goticko-renesanční portál a pravoúhlý renesanční portál s železnými dveřmi; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
33. Radnice – renesanční intarzované dveře obřadní síně v 1. patře; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
34. Radnice – stavebně historický rozbor sklepů; Jan O. Eliáš, *Radnice. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2000, přílohy.
35. Radnice – gotická tunelovitá místnost v západním sklepení s valenou eliptickou klenbou; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
36. Radnice – gotický sál s půlkruhovou valenou klenbou v západní části sklepení; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
37. Zámek – exteriér severního a západního křídla; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
38. Zámek – pozdně gotické znakové desky ve zdi zámecké věže; foto: Hana Vrtílková, 14. 4. 2014.
39. Zámek – stavebně historický rozbor přízemí; Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, přílohy.
40. Zámek – pozdně gotický portál v nejvýchodnější z přízemních místností severního křídla; foto: Hana Vrtílková, 18. 4. 2014.
41. Zámek – pozdně gotické portály v jedné z přízemních místností severního zámeckého křídla; foto: Hana Vrtílková, 18. 4. 2014.
42. Zámek – pozdně gotický krb v jedné z přízemních místností severního křídla; foto: Hana Vrtílková, 18. 4. 2014.
43. Zámek – jedna z místností severního křídla s dochovanými pozdně gotickými články a raně renesanční hřebínkovou klenbou; foto: Hana Vrtílková, 18. 4. 2014.

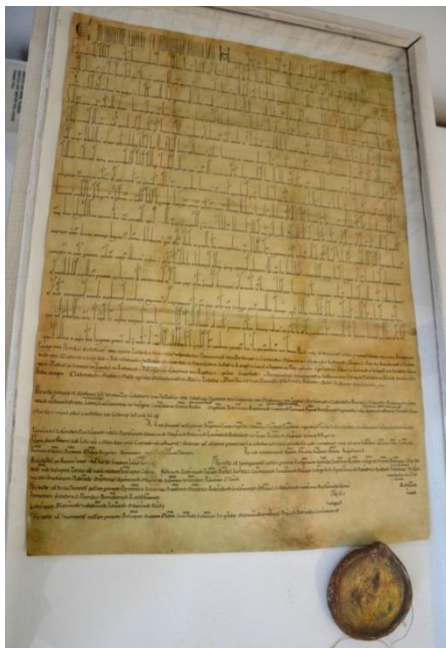
44. Zámek – Pozdně gotické prvky v jedné z přízemních místností severního křídla; lomený portál se zbytkem šnekovitého schodiště a archivolta původního vchodu do místnosti; foto: Hana Vrtílková, 18. 4. 2014.
45. Zámek – fragmenty klenebních žeber pozdně gotického hradu; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
46. Zámek – dochovaný pozdně gotický klenební svorník z původní středověké tvrze; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
47. Zámek – renesanční prostor bývalé konírny v západním křídle; Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, přílohy.
48. Zámek – fragment kamenného renesančního napajedla a soklové části pozdně gotického portálu; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
49. Zámek – stavebně historický rozbor přízemí západního zámeckého křídla; Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, přílohy.
50. Zámek – interiér dříve pozdně gotické bašty na jižním konci západního křídla; Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, přílohy.
51. Zámek – stavebně historický rozbor zámeckého sklepení; Jan O. Eliáš, *Zámek Vyškov. Sklepy a přízemí tzv. Starého zámku. Podrobný povrchový stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav Brno 2005, přílohy.
52. Zámek – místo původního vchodu do sklepení a dochovaný pozdně gotický portál zazděného šnekovitého schodiště v nejuvýchodnější sklepní místnosti; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
53. Zámek – prostřední z pozdně gotických sklepních místností s valenou lomenou klenbou a původní kamennou podlahou; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
54. Zámek - původní kamenná podlaha v prostřední z pozdně gotických sklepních místností; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
55. Zámek - nejzápadnější z pozdně gotických místností s částečně původní lomenou klenbou; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.

56. Zámek – jižnější renesanční sklepních místnost s půlkruhovou valenou klenbou; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
57. Zámek – nálevkovitá okenní špaleta a pětiboká výseč v renesanční části sklepení; foto: Hana Vrtílková, 24. 5. 2013.
58. Zámek – renesanční bašta s jednou původní střílnou; foto: Hana Vrtílková, 21. 4. 2014.
59. Zámek – vstupní brána s částečně dochovanými renesančními portály a přilehlé stavení se sekundárně omítnutými renesančními obvodovými zdmi; foto: Hana Vrtílková, 21. 4. 2014.
60. Zámek – kamenný renesanční erb Stanislava Thurza ve zdi zámecké brány; foto: Hana Vrtílková, 21. 4. 2014.
61. Hradby – fragment v Pivovarské ulici; foto: Hana Vrtílková, 21. 4. 2014.
62. Hradby – fragment u farního kostela; foto: Hana Vrtílková, 21. 4. 2014.
63. Měšťanský dům čp. 43 – průčelí; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
64. Měšťanský dům čp. 43 – erb Stanislava Thurza ve dvoře; foto: Ivo Rohrbacher, majitel domu.
65. Měšťanský dům čp. 44 – průčelí a pozdně gotický portál v interiéru; Jan O. Eliáš, *Masarykovo náměstí. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru 1/2*, Národní památkový ústav Brno 2003, přílohy.
66. Měšťanský dům čp. 82 – průčelí a renesanční křížová klenba podchodu; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
67. Měšťanský dům čp. 82 – klenba přední části přízemního prostoru a gotický portál ve sklepení; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
68. Měšťanský dům čp. 86 – průčelí a klenba bývalého renesančního mázhauzu; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
69. Měšťanský dům čp. 86 – renesanční křížová klenba; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
70. Měšťanský dům čp. 111 – průčelí; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.
71. Měšťanský dům čp. 111 – renesanční klenby v interiéru, 30. 4. 2014.
72. Měšťanský dům čp. 112 – průčelí; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.

73. Měšťanský dům čp. 112 – renesanční klenba s lunetami; foto: Hana Vrtílková, 30. 4. 2014.

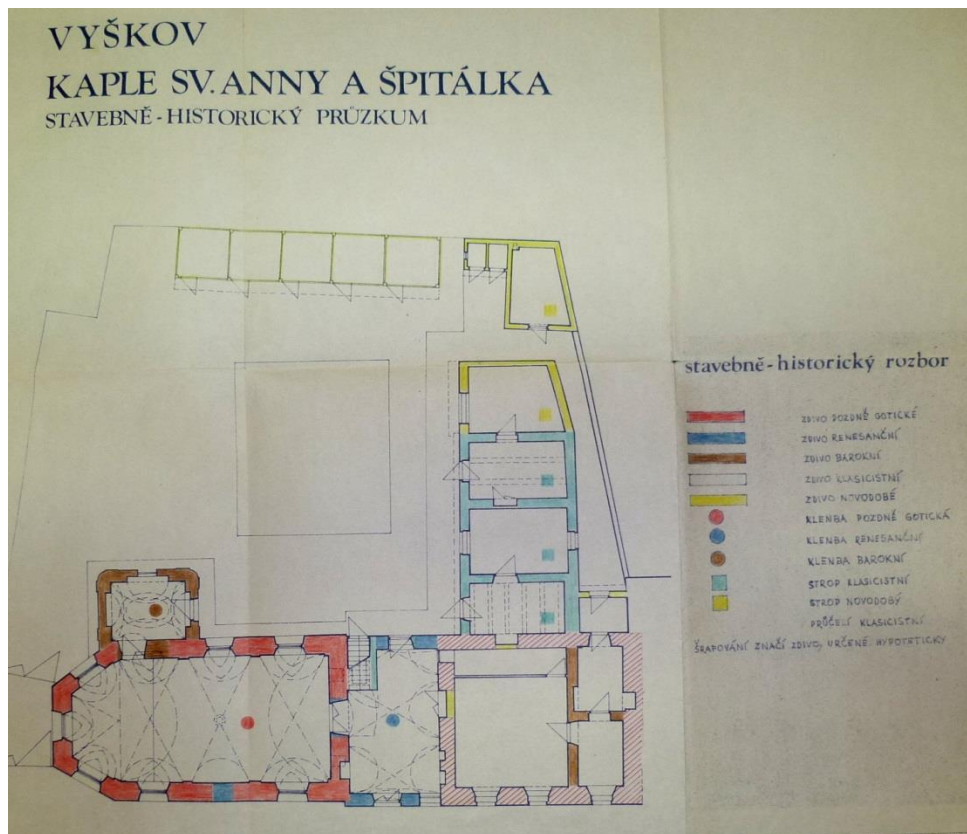
13. OBRAZOVÁ DOKUMENTACE

1. Listina olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka z r. 1141; první písemná zmínka o obci jménem Vyškov

2. Dřevořez Jana Willenbergera z roku 1593: pohled na Vyškov od severu; vpravo farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, uprostřed zámecký komplex, vlevo radniční věž

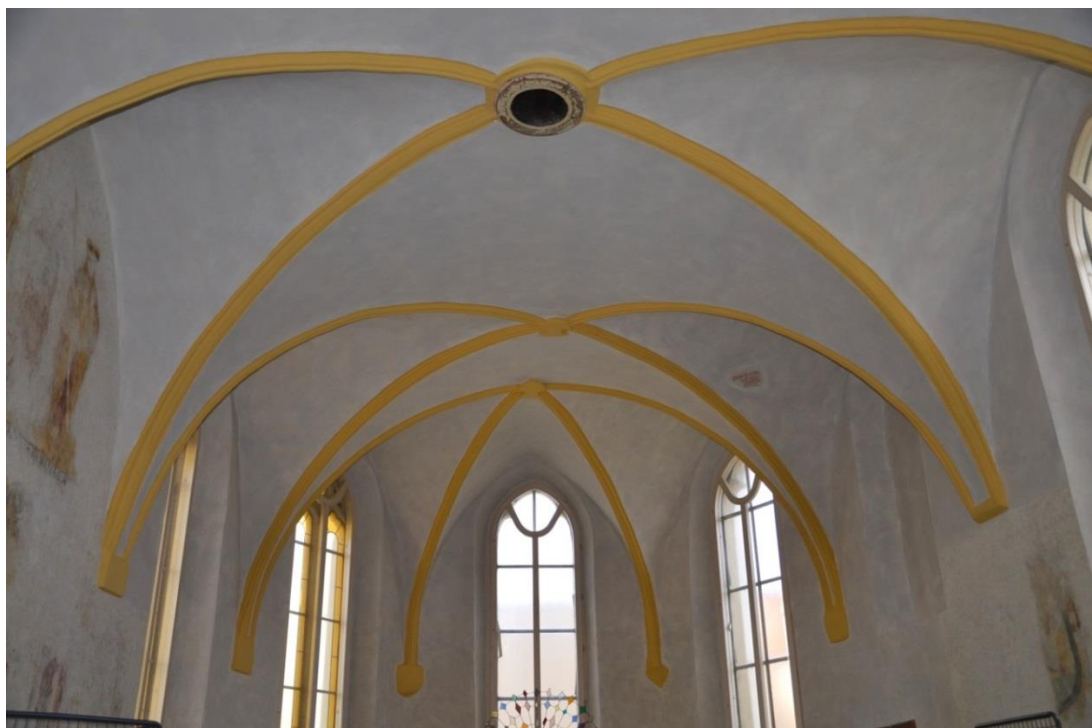
3. Stavebně historický rozbor kaple sv. Anny a špitálu; gotické části červeně, renesanční části tmavě modře (boční křídlo dnes zbouráno)

4. Severní průčelí kaple sv. Anny a přilehlého špitálku; pohled z ulice Dukelská

5. Pozdně gotická okna kaple sv. Anny; okno severního průčelí s dochovanou kružbou (vlevo) a okno jižního průčelí s pouhým náběhem kružby (vpravo)

6. Valená klenba kaple sv. Anny se štukovými žebry; pohled od západu směrem k presbytáři

7. Detaily klenby kaple sv. Anny; vlevo: svorníky ve tvaru ryb, vpravo: signatura freskové výzdoby „Anno Domini 1584“

8. Detail freskové výzdoby kaple sv. Anny; medailony se sv. Ondřejem a sv. Šimonem pod patkou klenby na severní stěně kaple

9. Vchod do kaple sv. Anny; vlevo: pohled z interiéru kaple, vpravo: pohled ze vstupní místnosti špitálu s valenou hřebínkovou klenbou

10. Renesanční portál špitálu z 2. pol. 16. století; severní průčelí

11. Průčelí hřbitovního kostela Panny Marie

12. Barokizovaný vstupní portál hřbitovního kostela Panny Marie s renesančním jádrem

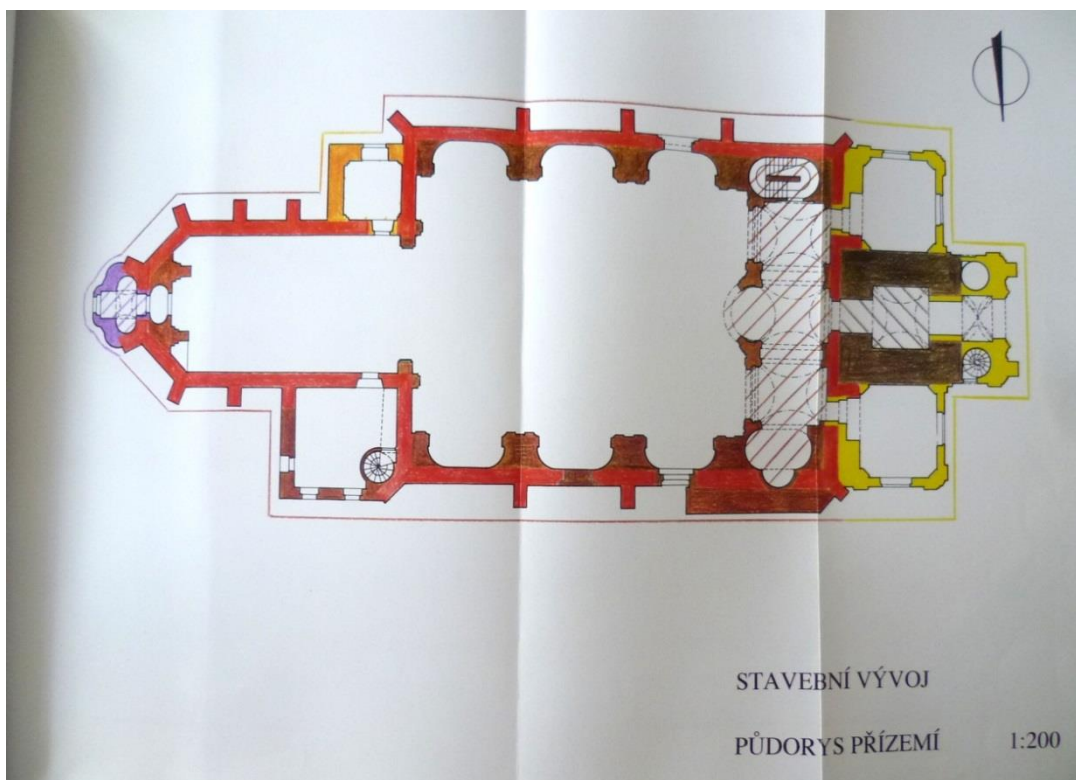

13. Interiér hlavní lodi hřbitovního kostela Panny Marie; pohled od západu směrem k východnímu průčelí

14. Renesanční půlkruhová valená klenba presbytáře hřbitovního kostela Panny Marie s trojúhelníkovými výsečemi

15. Stavebně historický rozbor farního kostela Nanebevzetí Panny Marie; gotické části červeně

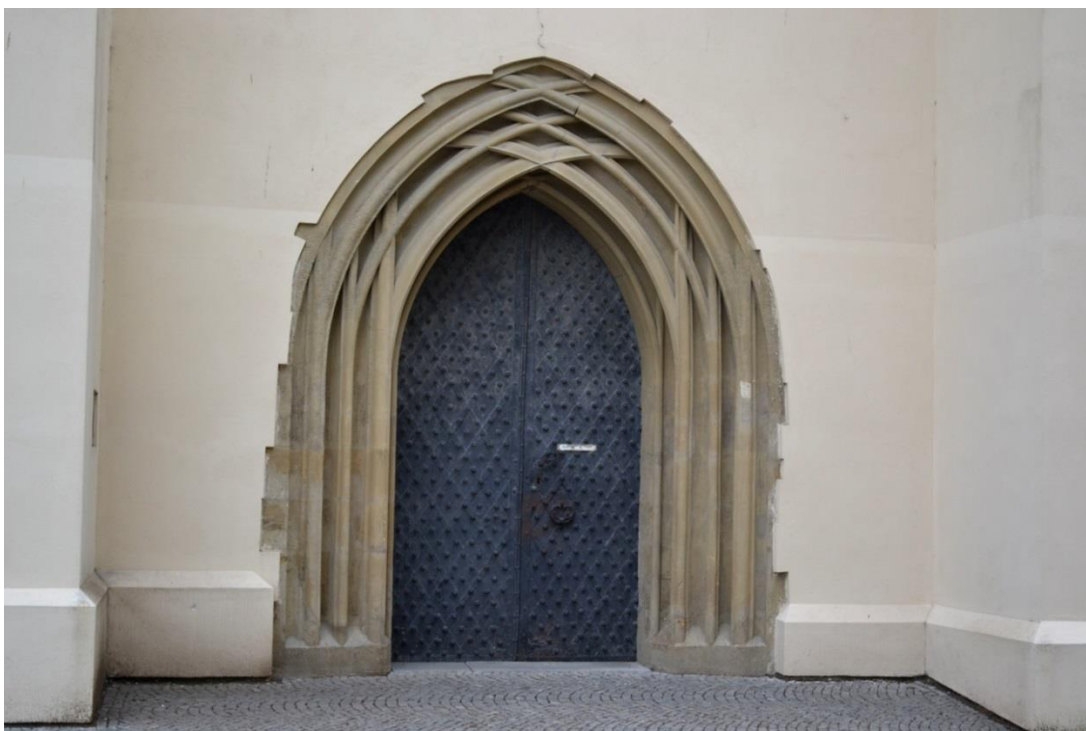
16. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie s pozdně gotickými opěráky po obvodu hlavní lodi i presbytáře; pohled od jihovýchodu

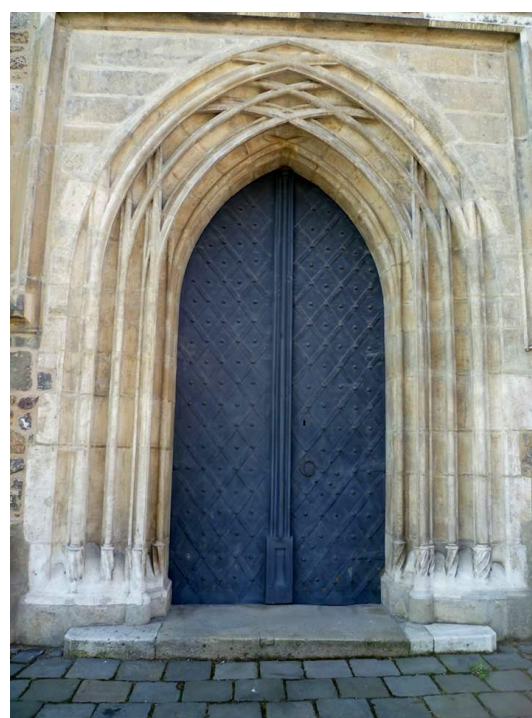
17. Severní portál farního kostela Nanebevzetí Panny Marie

18. Západní pozdně gotický portál farního kostela Nanebevzetí Panny Marie

19. Jižní pozdně gotický portál farního kostela Nanebevzetí Panny Marie

20. Stylově velmi podobný severní portál presbytáře kostela sv. Mořice v Olomouci (vlevo) a portál severní předsíně katedrály sv. Petra a Pavla v Brně (vpravo)

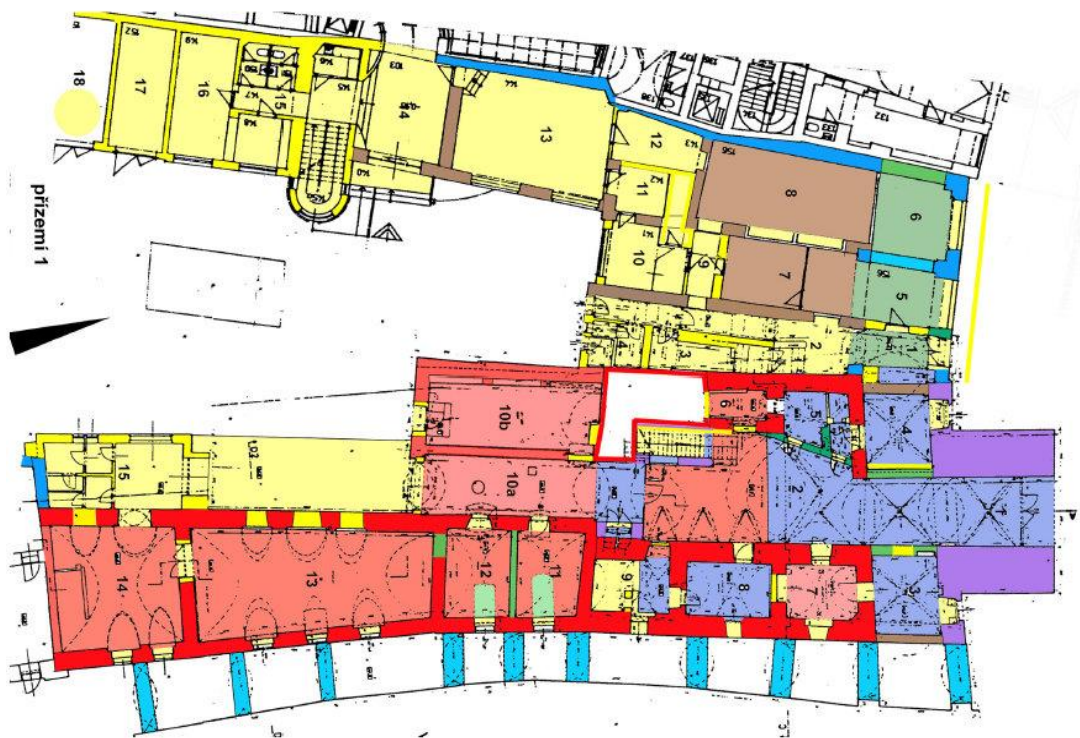
21. Průčelí hlavní radniční budovy a věže; v přízemí a prvním patře původní renesanční armování, v přízemí renesanční bosáž portálu

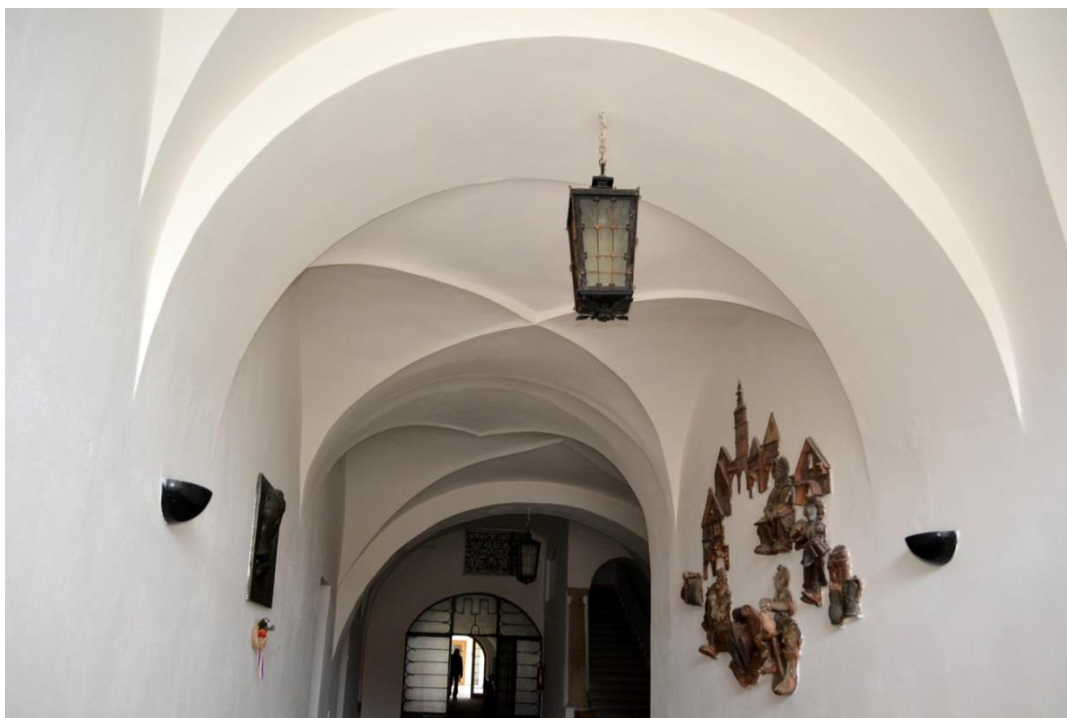
22. Renesanční znakové desky ve zdi 1. patra věže; zleva: reliéfní znak olomouckého biskupství, biskupa Viléma Prusinovského a znak města Vyškova

23. Radniční ulička s renesančními prampouchy

24. Stavebně historický rozbor přízemí radniční budovy; gotické části červeně, renesanční části modře

25. Klenba vstupní síně radniční budovy; v popředí klenební pas oddělující klenbu prostoru pod věží od hřebínkové valené klenby bývalého dolního mázhauzu

26. Renesanční prvky ve vstupní síni radniční budovy; schodiště s renesančním toskánským polosloupem a volutou (vlevo) a renesanční mříž v průhledu v mezipatře (vlevo)

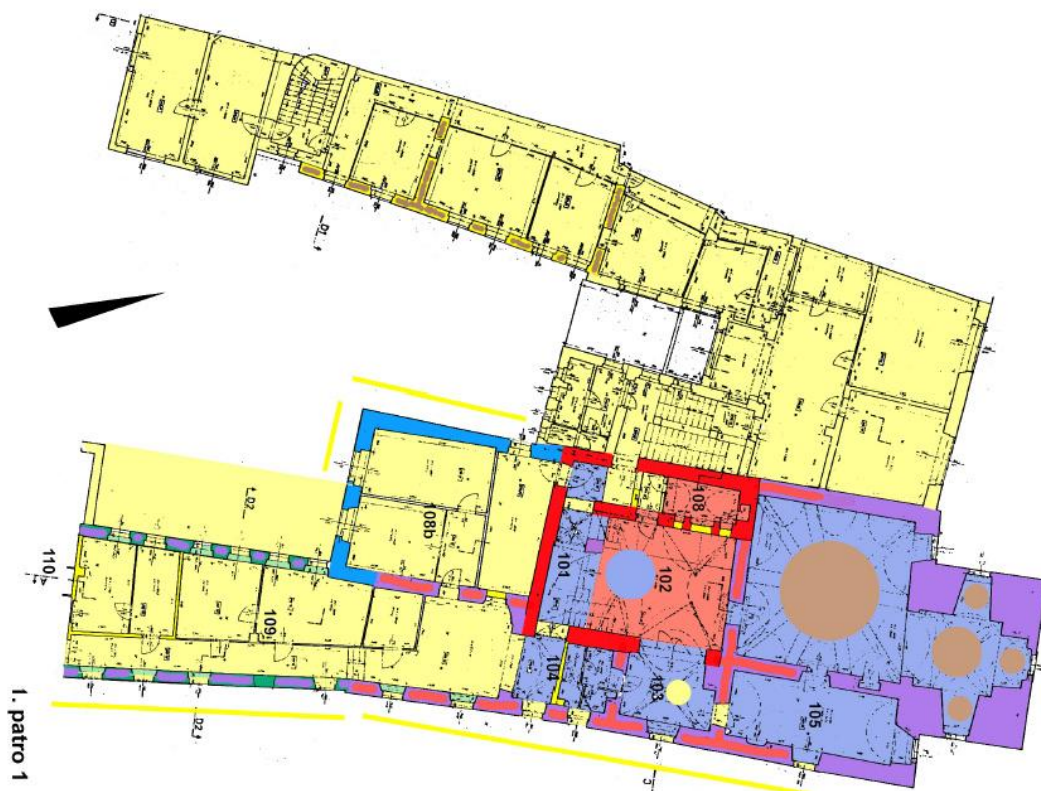

27. Zadní část přízemního průjezdu zaklenutá gotickou půlkruhovou valenou klenbou

28. Interiér krátkého dvorního křídla; zasedací síň s gotickou valenou eliptickou klenbou se třemi páry trojbokých výsečí

29. Stavebně historický rozbor 1. patra radniční budovy; gotické části červeně, renesanční části modře

30. Renesanční zábradlí s vegetativními motivy na podestě v 1. patře radniční budovy

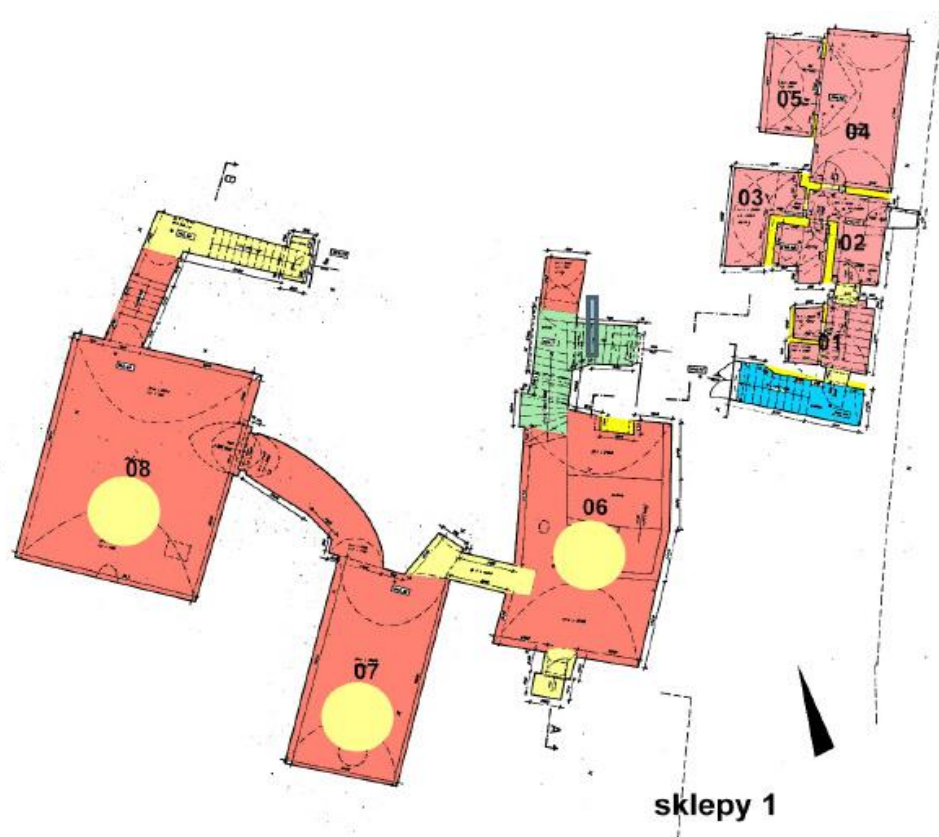
31. Předsíň 1. patra radniční budovy zaklenutá renesanční valenou eliptickou klenbou s hřebínkovými výsečemi ve tvaru lomeného oblouku a s dekorativní štukou z období pozdní renesance

32. Portály v předsíni 1. patra radniční budovy; pravoúhlý goticko- renesanční portál (vlevo) a renesanční pravoúhlý portál s obdélným vlysem, nadpražní římsou a renesančními železnými dveřmi (vpravo)

33. Dvojice intarzovaných renesančních dřevěných dveří z roku 1612 v obřadní síňi v 1. patře radniční budovy

34. Stavebně historický rozbor radničního sklepení; gotické části červeně

35. Jedna z tunelovitých gotických místností západního radničního sklepa s valenou eliptickou klenbou

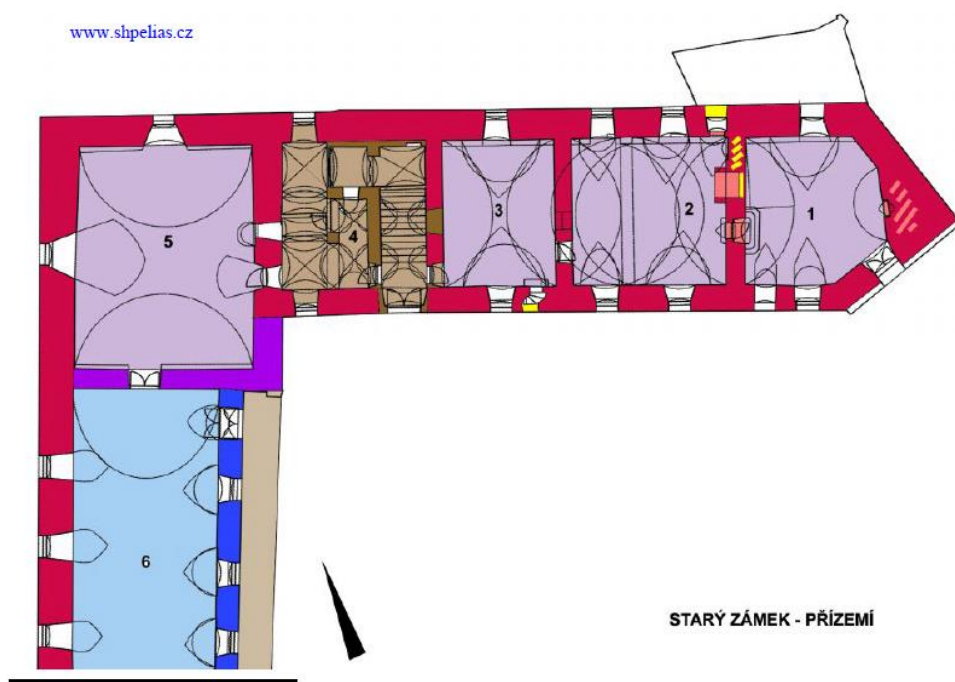
36. Gotický sál s valenou půlkruhovou klenbou v západní části radničního sklepení

37. Starší část vyškovského zámku; v popředí severní křídlo s poslední dochovanou věží, v pozadí křídlo západní

38. Reliéfní znaky ve zdi zámecké věže; zleva: znak rodu Černohorských, znak olomouckého biskupství a znak pánů ze Šternberka

39. Stavebně historický rozbor přízemí tzv. Starého zámku; pozdně gotické části červeně, renesanční části modře

40. Dochovaný pozdně gotický portál v nejvýchodnější z přízemních místností severního křídla

41. Pozdně gotické kamenné články v prostřední z přízemních místností severního zámeckého křídla; autentický lomený portál s ozubem (vlevo) a zrekonstruovaný portál s původní pozdně gotickou lomenou archivoltou (vpravo)

42. Pozdně gotický krb s obloukovým dymníkem v přízemí severního zámeckého křídla

43. Jedna z přízemních místností severního křídla s dochovanými pozdně gotickými články a raně renesanční hřebínkovou klenbou

44. Pozdně gotické prvky v jedné z přízemních místností severního zámeckého křídla; lomený portál se zbytkem šnekovitého schodiště (vlevo) a odkrytá archyvola zazděného původního vchodu do místnosti (vpravo)

45. Fragmety klenebních žebér pozdně gotického hradu

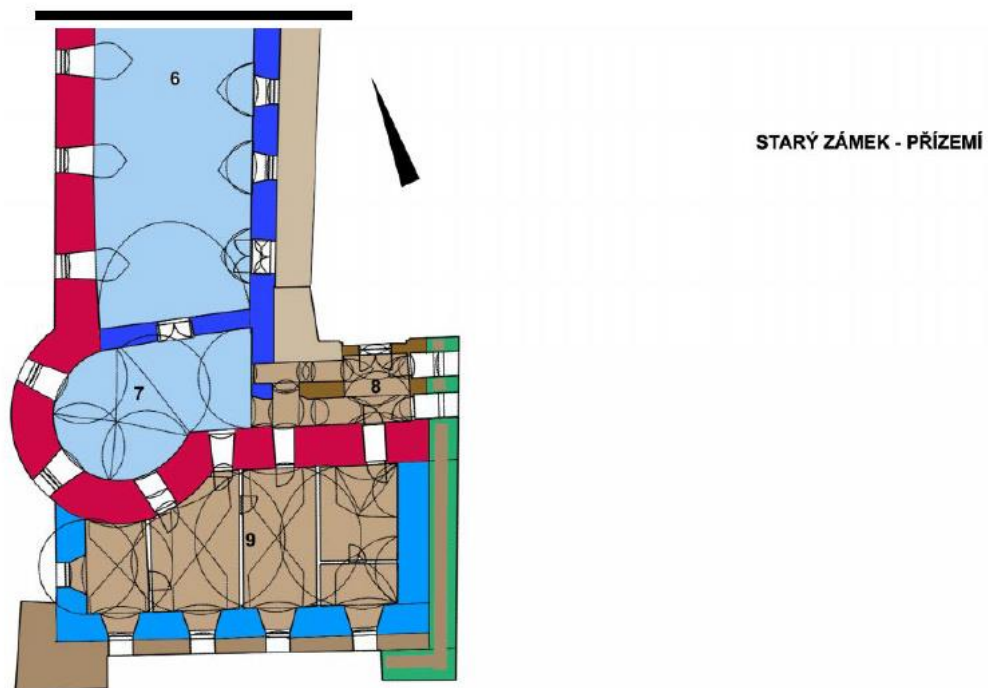
46. Dochovaný pozdně gotický klenební svorník z původní středověké tvrze

47. Renesanční prostor bývalé konírny v západním křídle zámku zaklenutý valenou půlkruhovou klenbou

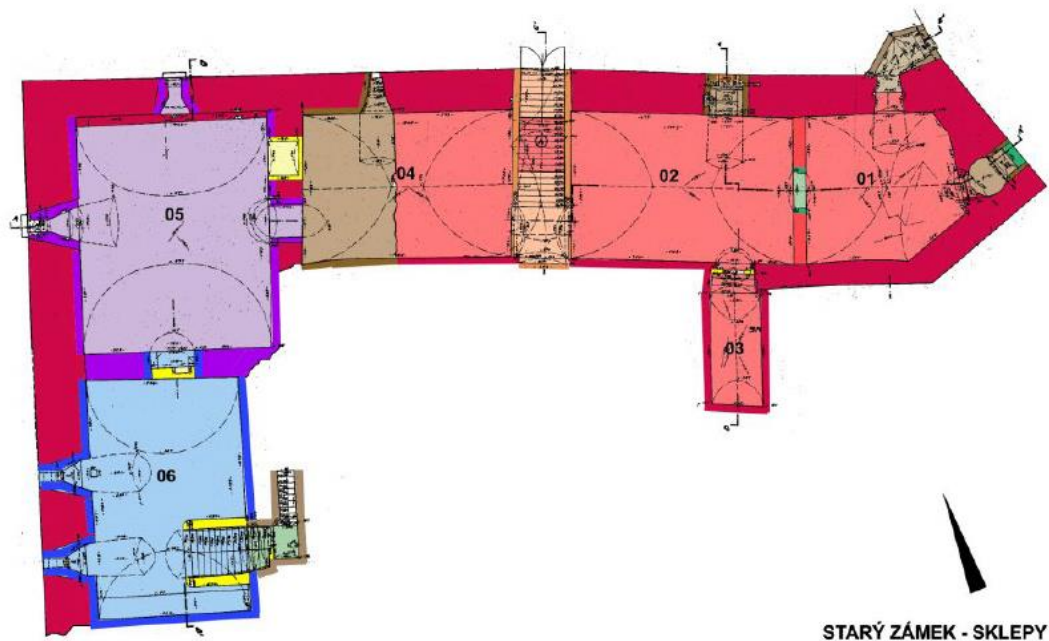
48. Fragment kamenného renesančního napajedla z původní konírny a soklové části pozdně gotického portálu

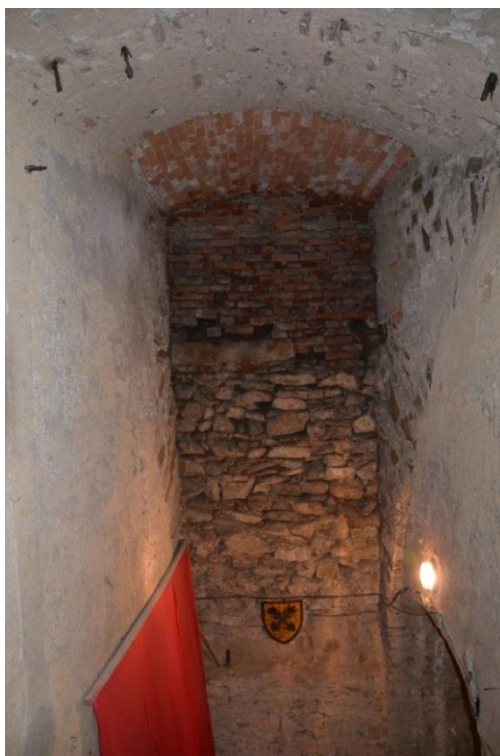
49. Stavebně historický rozbor přízemí západního zámeckého křídla; pozdně gotické obvodové zdivo s patrným fragmentem původní kruhové bašty červeně, renesanční části modře

50. Interiér dříve pozdně gotické bašty na jižním konci západního zámeckého křídla v renesanci sekundárně zaklenut valenou křížovou klenbou

51. Stavebně historický rozbor zámeckého sklepení; pozdně gotické části červeně, renesanční části modře

52. Místo původního vstupu do sklepení s mladší cihlovou výplní po odstraněném schodišti (vpravo) a pozdně gotický portál zazděného schodiště v nejuvýchodnější z místností

53. Prostřední z pozdně gotických sklepních místností s valenou lomenou klenbou a původní kamennou podlahou; vpravo vchod do tunelovité postranní místnosti

54. Odkrytá původní kamenná podlaha v prostřední z pozdně gotických sklepních místností

55. Nejzápadnější z pozdně gotických místností s lomenou klenbou ze dvou třetin původní (vpředu) a jednou třetinou sekundárně upravenou (vzadu)

56. Jižnější ze dvou renesančních sklepních místností s půlkruhovou valenou klenbou

57. Nálevkovitá okenní špaleta a pětiboká výseč nad vstupními schody do renesanční části sklepení

58. Renesanční bašta v nejvýchodnějším cípu zámeckého komplexu; úplně vlevo jediná autentická střílna

59. Vstupní brána do zámeckého areálu s částečně dochovanými renesančními portály a přilehlé stavení se sekundárně omítnutými renesančními obvodovými zdmi

60. Kamenný renesanční erb olomouckého biskupa Stanislava Thurza ve zdi zámecké brány

61. Fragment pozdně gotických městských hradeb se střílnami v ulici Pivovarská

64. Fragment pozdně gotického městského opevnění u farního kostela

62. Průčelí měšťanského domu čp. 43

63. Reliéfní znaková deska olomouckého biskupa Stanislava Thurza ve dvoře měšťanského domu čp. 43

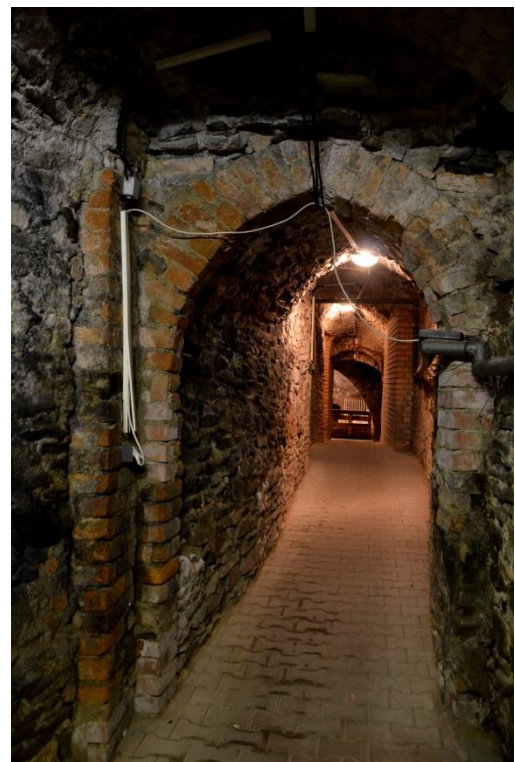
64. Průčelí měšťanského domu čp. 44 (vlevo) a pozdně gotický půlkruhový okosený portál s patníky v jeho interiéru (vpravo)

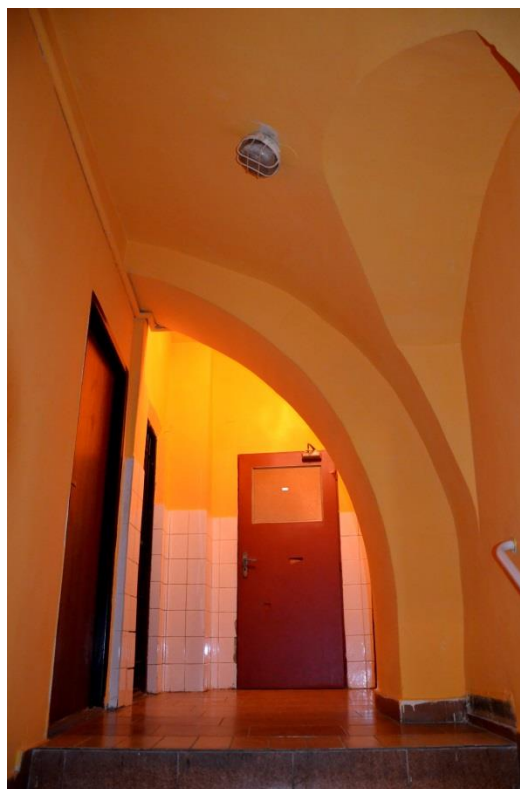
65. Průčelí měšťanského dom čp. 48 (vlevo) a prostor renesančního mázhauzu v jeho interiéru (vpravo)

66. Průčelí měšťanského domu čp. 82 (vlevo) a průchod s renesanční křížovou klenbou v místě bývalého loubí (vpravo)

67. Renesanční křížová klenba v přední části přízemí měšťanského domu čp. 82 (vlevo) a gotický portál v jeho sklepení (vpravo)

68. Průčelí měšťanského domu čp. 86 (vlevo) a renesanční klenba bývalého mázhauzu v jeho interiéru (vpravo)

69. Renesanční křížová klenba měšťanského domu čp. 86

70. Průčelí měšťanského domu čp. 111

71. Miniaturní renesanční prostor pravého trakturu (vlevo) a renesanční chodba (vpravo) měšťanského domu čp. 111

72. Průčelí měšťanského domu čp. 112

73. Renesanční lunetová klenba v interiéru měšťanského domu čp. 112

14. ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Vrtílková
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Gotická a renesanční architektura města Vyškova
Název v angličtině:	Gothic and Renaissance Architecture of the Town Vyškov
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá gotickou a renesanční architekturou města Vyškova. Zkoumá památky vzniklé v letech 1200-1650, tedy v době, kdy se v českých zemích rozvíjí gotický a následně renesanční stavební sloh. Kromě katalogu sdružujícího tyto stavby obsahuje práce také stručné dějiny města a studii věnovanou vývoji gotické a renesanční architektury ve Vyškovu.
Klíčová slova:	Architektura, Vyškov, gotika, renesance, kaple, kostel, radnice, zámek, hradby, měšťanský dům
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with Gothic and Renaissance architecture of the town Vyškov. It examines architectural sights originating between the years 1200-1650. Except for the catalogue of buildings it also contains brief description of the town's history and a study which analyzes development of Vyškov's Gothic and Renaissance architecture.
Klíčová slova v angličtině:	Architecture, Vyškov, Gothic, Renaissance, chapel, church, town hall, chateau, fortification, townhouse
Přílohy k vázané práci:	Obrazová příloha (37 stran), vložené CD
Rozsah práce:	143 stran
Jazyk práce	Český